

**Rekabet Kurumu Başkanlığından,
(Danıştay Kararları Üzerine Verilen)
REKABET KURULU KARARI**

Dosya Sayısı : D1/1/Ç.D.-00/2; D1/2/M.A.K.
Karar Sayısı : 11-04/64-26
Karar Tarihi : 19.01.2011

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

10

Başkan : Prof.Dr.Nurettin KALDIRIMCI
Üyeler : Doç.Dr. Mustafa ATEŞ, Mehmet Akif ERSİN,
İsmail Hakkı KARAKELLE, Doç.Dr. Cevdet İlhan GÜNAY,
Murat ÇETİNKAYA, Reşit GÜRPINAR

B. RAPORTÖRLER: M. Akif KAYAR, Metin PEKTAŞ

C. ŞİKAYET EDEN: -Türkiye Ziraat Odaları Birliği
İzmir Cad. No:24 06440 Kızılay/Ankara

20

D. KARŞI TARAF : - Toros Tarım San. Tic. A.Ş.
(Toros Gübre ve Kimya Endüstrisi A.Ş.)
Tekfen Tower K.19 4. 34394 Levent-Şişli/İstanbul

E. DOSYA KONUSU: Rekabet Kurulu'nun kimyevi gübre sektöründe faaliyet gösteren teşebbüsler hakkında alınan 26.07.2007 tarih ve 07-62/738-266 sayılı kararın Danıştay 13. Dairesi'nin 30.11.2010 tarih ve 2007/16096 E., 2010/8161 K. sayılı kararı ile davacı bakımından iptal edilmesi ertesinde, ilgili dosyanın yeniden değerlendirilmesi.

30

F. İDDİALARIN ÖZETİ: Şikayet dilekçesinde özetle; Gübre Üreticileri Derneği, Toros Gübre ve Kimya Endüstrisi A.Ş., Bandırma Gübre Fabrikaları A.Ş. ve Ege Gübre Sanayi A.Ş.'nin, 28.2.2000 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 2000/93 sayılı Bakanlar Kurulu kararına karşı çıktıkları için gübre satışlarını durdurduklarını ilan ettikleri ve bunu uyguladıkları; gübre üreticilerinin gizli anlaşma ve müşterek hareket ile tekelleşme sürecine girdikleri belirtilmiştir. Daha sonra ise gübre üreticisi olan altı kuruluşun Gübre Üreticileri Derneği bünyesinde biraraya gelerek fiyat anlaşmaları yaptıkları, yapacakları zam oranlarını kararlaştırdıkları, ekonomik gerekçelerle açıklanamayacak kadar yüksek oranlarda zam yaptıkları, açılan ihalelere anlaşarak katıldıkları, 2000/93 sayılı Bakanlar Kurulu kararına tepki göstermek amacıyla piyasaya mal vermeyi kestikleri ve özetle pazardaki davranışlarında müşterek hareket ettikleri ve rekabet etmekten kaçındıkları da iddia edilmiştir.

40

G. DOSYA EVRELERİ: Kurum kayıtlarına, 10.3.2000 tarih ve 883 sayı ile intikal eden Türkiye Ziraat Odaları Birliği'nin başvurusu üzerine hazırlanan 10.5.2000 tarih ve D1/1/Ç.D.-00/2 sayılı İlk İnceleme Raporu, 16.5.2000 tarih ve 00-18 sayılı Kurul toplantısında görüşülmüş ve Gübre Üreticileri Derneği, Bandırma Gübre Fabrikaları A.Ş. (BAGFAŞ), Ege Gübre Sanayi A.Ş.(Ege Gübre), Gübre Fabrikaları T.A.Ş. (GÜBRETAS), İstanbul Gübre Sanayi A.Ş. (İGSAŞ), Toros

50

11-04/64-26

Gübre ve Kimya Endüstrisi A.Ş. (Toros Gübre) ve Türkiye Gübre Sanayi A.Ş. (TÜGSAŞ) hakkında önaraştırma yapılmasına karar verilmiştir.

İlgili karar uyarınca yapılan önaraştırma sonucunda düzenlenen 23.6.2000 tarih ve D1/2/M.A.K.-00/3 sayılı Önaraştırma Raporu, 4.7.2000 tarih ve 00-25 sayılı Kurul toplantısında görüşülmüş ve 4054 sayılı Kanun'un 41 inci ve 43/1 inci maddeleri uyarınca;

- Gübre Üreticileri Derneği,
- Bandırma Gübre Fabrikaları A.Ş.,
- Ege Gübre Sanayi A.Ş.,
- Gübre Fabrikaları T.A.Ş.,
- İstanbul Gübre Sanayi A.Ş.,
- Toros Gübre ve Kimya Endüstrisi A.Ş.,
- Türkiye Gübre Sanayi A.Ş.

haklarında soruşturma açılmasına karar verilmiştir.

Bu karar üzerine, Kanun'un 43/2 nci maddesi uyarınca, haklarında soruşturma açılan teşebbüslere 19.7.2000 tarihinde bildirimde bulunularak ilk yazılı savunmaları istenilmiştir. Taraflar, söz konusu tebligatı 19.7.2000-24.7.2000 tarihleri arasında almışlardır.

Tarafların ilk yazılı savunmaları, 14.8.2000-18.8.2000 tarihleri arasında Kurum kayıtlarına intikal etmiştir.

Kurul, 21.12.2000 tarih ve 00-50 sayılı Kurul toplantısında; yürütülmekte olan soruşturmanın 4.1.2001 tarihinde sona eren süresinin, 4054 sayılı Kanun'un 43/1 inci maddesi çerçevesinde 6 ay uzatılmasına karar vermiştir.

Soruşturma Heyetince tamamlanan 4.7.2001 tarih ve SR/01-7 sayılı Soruşturma Raporu, Kanun'un 45/1 inci maddesi uyarınca Başkanlıkça tüm Kurul Üyeleri ile ilgili taraflara tebliğ olunmuş ve aynı maddenin ikinci fıkrası gereğince taraflardan 30 gün içinde yazılı savunmalarını göndermeleri istenmiştir.

Hakkında soruşturma yürütülen taraflardan Gübre Üreticileri Derneği, Ege Gübre Sanayi A.Ş., Gübre Fabrikaları T.A.Ş., İstanbul Gübre Sanayi A.Ş., Toros Gübre ve Kimya Endüstrisi A.Ş. ve Türkiye Gübre Sanayi A.Ş. ikinci yazılı savunmalarını Kurul'a sunmak için ek süre talebinde bulunmuşlardır. Rekabet Kurulu, 24.7.2001 tarih ve 36 sayılı toplantısında aldığı kararla, Toros Gübre ve Kimya Endüstrisi A.Ş. ile Gübre Üreticileri Derneği'ne; 3.8.2001 tarih ve 38 sayılı toplantısında aldığı kararla Türkiye Gübre Sanayi A.Ş., Ege Gübre Sanayi A.Ş., Gübre Fabrikaları T.A.Ş., İstanbul Gübre Sanayi A.Ş.'ye 30 günlük ek savunma süresi tanımıştır. Tarafların ikinci savunma yazıları 13.8.2001-13.9.2001 tarihleri arasında Kurum kayıtlarına intikal etmiştir.

Soruşturma Heyeti'nin hazırladığı ve teşebbüslere ait yazılı savunmalara ilişkin 28.9.2001 tarihli "Ek Yazılı Görüş", 4054 sayılı Kanun'un 45/2 nci maddesi uyarınca, 28.9.2001 tarihinde tüm Kurul Üyeleri ile ilgili taraflara tebliğ edilmiştir. Taraflar, 1.10.2001 tarihinde ek yazılı görüşü tebellüğ etmişlerdir.

11-04/64-26

100 Ek yazılı görüşün tebliğini takiben, Gübre Fabrikaları T.A.Ş. haricinde hakkında soruşturma yürütülen taraflar ek yazılı görüşe karşı yapacakları savunma sürelerinin, Kanun'un 45/2 nci maddesi uyarınca 30 gün uzatılmasını talep etmişler, ilgili tarafların talepleri, 16.10.2001 tarih ve 49 sayı ile 23.10.2001 tarih ve 51 sayılı Kurul toplantılarında görüşülerek kabul edilmiş ve 30 gün ek süre tanınmıştır. Tarafların ek yazılı görüşe karşı yazılı savunmaları 26.10.2001-3.12.2001 tarihleri arasında Kurum kayıtlarına intikal etmiştir.

110 Rekabet Kurulu'nun 11.12.2001 tarih ve 01-59/620-M sayılı toplantısında; yürütülen soruşturma ile ilgili olarak 29.1.2002 tarihinde sözlü savunma toplantısı yapılmasına karar verilmiş ve sözlü savunma toplantısı davetiyeleri, 13.12.2001-14.12.2001 tarihleri arasında Kanun'un 46/2'nci maddesi uyarınca ilgililere gönderilmiş, 29.1.2002 tarihinde yapılan sözlü savunma toplantısında, taraflar son savunmalarını yapmışlardır.

Rekabet Kurulu, 8.2.2002 tarihinde nihai kararını vermiştir.

Anılan Kurul kararı, hakkında soruşturma yürütülen teşebbüsler tarafından iptal istemli açılan davalar sonucunda, Danıştay 13. Dairesi'nin;

- 120 - 15.11.2005 tarih ve 2005/5653 E., 2005/5496 K. sayılı (Davacı Ege Gübre Sanayi A.Ş.),
- 15.11.2005 tarih ve 2005/5721 E., 2005/5517 K. sayılı (Davacı Gübre Fabrikaları T.A.Ş.),
- 15.11.2005 tarih ve 2005/7387 E., 2005/5502 K. sayılı (Davacı Bandırma Gübre Fabrikaları A.Ş.)
- 21.09.2005 tarih ve 2005/5163 E., 2005/4385 K. sayılı (Davacı İstanbul Gübre Sanayi A.Ş.)

130 kararları ile soruşturma heyeti başkanı olan Kurul üyesinin nihai karar toplantısına katılarak oy kullanmasının hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir.

Bunun üzerine 15.8.2005 tarih ve 05-51/785-M sayılı Kurul toplantısında; mahkeme kararının temyiz edilmemesine karar verilmiştir.

140 Kurul'un konu ile ilgili olarak almış olduğu kararın gereği olarak rapor üzerinde yeniden yapılan incelemeler ve değerlendirmeler ışığında düzenlenen dosya, 5.1.2006 tarihli Kurul toplantısında görüşülmüş ve 2002 yılında görev yapan Kurul'un yapısının da değişmiş olduğu ve bu çerçevede soruşturmacı üyenin halen Kurul'da görev yapmadığı da dikkate alınarak, önaraştırma ve soruşturmaya ait tüm savunma, ek savunma, sözlü savunma tutanakları, sözlü savunma toplantısının ses kayıtlarının yazılı açılımı, raporlar, Danıştay'ın iptal kararı, tüm dosya münderecatında yer alan bilgi ve belgelerin incelenmesi sonucunda dört teşebbüs hakkında karara bağlanmıştır.

Dosya kapsamındaki diğer iki teşebbüs olan Toros Gübre ve Kimya Endüstrisi A.Ş. ve Türkiye Gübre Sanayi A.Ş.'ye ilişkin olarak da Danıştay 13. Dairesi tarafından sırasıyla 28.03.2006 tarih, 2005/5701 E., 2006/1554 K. sayı ve 28.02.2006 tarih ve 2005/5669 E., 2006/1226 K. sayı ile soruşturma heyeti

11-04/64-26

150 başkanı olan Kurul üyesinin nihai karar toplantısına katılarak oy kullanmasının hukuka aykırı olduğu gerekçesiyle iptal kararı verilmiştir.

160 Toros Gübre, Danıştay 13. Dairesi'nin iptal kararı üzerine temyiz başvurusunda bulunmuş ve Danıştay'ın kararında "soruşturmacı üyenin karara katılmış olmasının" iptal sebebi olarak gösterilmiş olduğunu, dava dilekçelerinde belirtilen diğer şekle ve esasa ilişkin aykırılıkların değerlendirilmediğini, bu nedenle iptal kararının eksik inceleme ile malul olduğunu iddia etmiştir. Rekabet Kurulu'nun 15.8.2005 tarih ve 05-51/785-M sayılı kararı gereğince, soruşturmacı üye nedeniyle verilmiş olan iptal kararlarına karşı temyiz yoluna başvurulmaması öngörülmüş olduğu halde, Başkanlığın 29.6.2006 tarih ve 171 sayılı yazısı gereğince karşı taraf temyiz yoluna başvurmuş olduğundan, Kurumumuz tarafından da aynı karara ilişkin olarak temyiz başvurusu yapılmıştır.

Tügsaş A.Ş. de aynı şekilde, Danıştay 13. Dairesi'nin iptal kararı üzerine temyiz yoluna başvurmuş ve 4054 sayılı Kanun'un 55 inci maddesi gereğince idari para cezasının ödenmiş olduğunu, iptal kararı üzerine, ödenmiş olan para cezasının faiziyle birlikte kendilerine geri ödenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Danıştay'ın iptal kararı, yukarıda belirtilen gerekçeyle Kurumumuz tarafından da temyiz edilmiştir.

170 Bu iki teşebbüse ilişkin olarak yeniden karar alınmasını teminen konuya ilişkin 12.7.2007 tarihli Bilgi Notu 16.7.2007 tarih, REK.0.05.00.00-110/135 sayılı Başkanlık önergesi ile Rekabet Kurulunda görüşülmüştür. Rekabet Kurulu önaraştırma ve soruşturmaya ait tüm savunma, ek savunma, sözlü savunma tutanakları, sözlü savunma toplantısının ses kayıtlarının yazılı açılımı, raporlar, Danıştay'ın iptal kararı, tüm dosya münderecatında yer alan bilgi ve belgeleri inceleyerek 26.7.2007 tarih ve 07-62/738-266 sayılı kararla Toros Gübre hakkında bir kez daha idari para cezası kararı vermiştir. Ancak anılan Kurul kararı, Gerekçeli Karar'ın "İnceleme ve Değerlendirme" bölümünde Toros Gübre'ye ait tespit ve deliller gösterilmekle birlikte, "Gerekçe ve Hukuki Dayanak" başlıklı bölümünde, diğer teşebbüslerin eylemlerine yer verilmesine rağmen, Toros
180 Gübre'nin eylemleri konusunda hiçbir bilgi ve açıklama bulunmadığı gerekçesiyle, Danıştay 13. Dairesi tarafından 30.11.2010 tarih 2007/16096 E. 2010/8161 K. sayılı kararla bir kez daha iptal edilmiştir.

190 Bu nedenle Toros Gübre'ye ilişkin olarak bir kez daha karar alınmasını teminen hazırlanan 07.01.2011 tarihli Bilgi Notu, 14.01.2011 tarih, REK.0.05.00.00-110/12 sayılı Başkanlık Önergesi ile Rekabet Kurulunda görüşülmüştür. Rekabet Kurulu, önaraştırma ve soruşturmaya ait tüm savunma, ek savunma, sözlü savunma tutanakları, sözlü savunma toplantısının ses kayıtlarının yazılı açılımı, raporlar, Danıştay'ın iptal kararı, tüm dosya münderecatında yer alan bilgi ve belgeleri inceleyerek 19.01.2011 tarih ve 11-04 sayılı toplantısında nihai kararını vermiştir.

H. RAPORTÖRLERİN GÖRÜŞÜ

Yapılan incelemeler ve teşebbüslerin savunmaları ışığında; soruşturmaya konu teşebbüslerin, "Standart Satış Şartnamesi" adlı yazılı anlaşma metni ile toplu gübre satış ihalelerine katıldıkları kuruluşlara karşı uygulayacakları her türlü satış koşulunu belirlemeleri, 15.10.1996 tarihinde, Standart Satış Şartnamesi'nin kapsamının genişletilmesi, bayi pazarını kontrol etmek amacıyla ortak izleme

200 grubunun kurulması gibi rekabeti bozma ve kısıtlama amacını taşıyan hususlarda anlaşma yapmaları, 1998-2000 yılları arasında gübre satış fiyatlarını anlaşarak tespit etmeleri, Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. gibi kuruluşların gerçekleştirdiği toplu gübre alım ihalelerinde uyumlu eylem halinde belli bölgeleri ve dolayısıyla bu bölgelerde tedarik edilen miktarları paylaşmaları ve 1998 yılında Gübre Üreticileri Derneği bünyesinde yapılan toplantıda ithalatçı kuruluşların faaliyetlerini zorlaştırmaya yönelik olarak anlaşmaları, eylemlerini gerçekleştirerek 4054 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesini ihlal etmeleri nedeniyle söz konusu teşebbüslere Kanun'un 16 ncı maddesi gereğince idari para cezası uygulanması ve gübre sektöründe rekabetin kısıtlanmasının, milli gelirden en az pay alan tarımsal kesime olan etkileri göz
210 önüne alındığında sektörde rekabetin yeniden tesisi için düzenlemeler yapılması gerektiği ifade edilmektedir.

I. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

I.1. İlgili Pazar

I.1.1. İlgili Ürün Pazarı

220 Gübreler, tek besinli ve çok besinli (kompoze) olmak üzere iki temel gruba ayrılmaktadır. Tek besinli gübreler, içinde bitki besin maddelerinden azot, fosfor ve potasyum elementlerinden yalnızca birini bulunduran ürünler olarak tanımlanmaktadır. Kompoze gübreler ise bu üç elementten ikisini ya da üçünü bulunduran gübrelerdir. Tek besinli gübreler kendi aralarında azotlu, fosforlu ve potasyumlu gübreler şeklinde sınıflandırılmaktadır. Kompoze gübrelere örnek olarak NP (20.20.0), NPK (15.15.15), 18.46.0 (DAP), 25.5.10, 25.5.0, 8.24.8, 26.13.0 gibi gübre çeşitleri söylenebilir. Azotlu gübrelere örnek olarak %46 azot içeren üre gübresi, %26 azot içeren CAN (AN26) gübresi ve %20-21 azot içeren AS21 gübresi verilebilir. Fosforlu gübrelerin en fazla kullanılanı Triple Süperfosfattır (TSP veya %43 P2O5). Potasyumlu gübreler başlığı altında
230 potasyum sülfat (PS) ve potasyum nitrat (PN) gibi gübreler bulunmaktadır.

İlgili ürün pazarı, ürünün karakteristik özellikleri, fiyatı ve kullanım amacı itibarıyla tüketici tarafından ikame edilebilir bütün mal ve/veya hizmetleri kapsamaktadır. Bu bağlamda ilgili ürün pazarının tespit edilebilmesi bakımından muhtelif gübre çeşitleri arasında gerek talep yönünden, gerekse arz yönünden ikame edilebilirliğin ortaya konulması gerekmektedir.

I.1.1.1. Talep Yönünden İkame Edilebilirlik

240 Gübre kullanıcıları, yetiştirecekleri bitkinin özelliklerini, laboratuvar çalışmaları sonucunda ortaya çıkan toprağın besin gereksinimini ve bölgenin iklimi gibi unsurları göz önünde bulundurarak kullanacakları gübre türünü belirlemektedirler. Tek besinli gübreler başlığı altındaki ana türlerin farklı kullanım alanları, yöntemleri ve zamanları bulunmaktadır. Azotlu gübreler ilkbaharda, fosforlu gübreler ve kompoze gübreler ise her iki mevsimde de kullanılmaktadır. Ayrıca azotlu gübreler bitkinin üst gövdesinin gelişimi üzerinde, potasyum bitkinin dayanıklılığı üzerinde, fosfor ise üreme organları üzerinde etkilidir. Bu bağlamda, yalnızca ana türler kapsamındaki gübrelerin birbirlerinin yerine kullanılması söz

250 konusu olabilmektedir. Örneğin, toprağın azot gereksinimi, %46 azot içeren üre kullanımı ile giderilebileceği gibi, daha az azot içeren amonyum sülfat gübresinden daha fazla miktarda kullanılarak da giderilebilir.

Toprağın tek besine gereksinimi olduğu durumlarda, bu gereksinimin söz konusu elementi yeterli miktarda içeren bir kompoze gübre ile de giderilebileceği düşünülebilir. Ancak kompoze gübrelerin böyle kullanımı, tüketiciye toprağın ihtiyacı olmayan bir elementin maliyetine katlanma yükünü getireceği gibi, fazladan bir besin maddesini vermek diğer besin maddelerinden toprağın yeterince faydalanamaması sonucunu doğuracaktır.

260 Sonuç olarak; ana gübre türlerinin kendi (azotlu, fosforlu, ve potasyumlu gübreler) içinde talep yönünden ikamesi mümkünken, farklı ana türlerin, azotlu ve kompoze gübreler gibi, aralarındaki ikamenin söz konusu olmadığı görülmektedir.

1.1.1.2. Arz Yönünden İkame Edilebilirlik

Herhangi bir ürünün üretim sürecinin, önemli bir masraf ve zaman gerektirmeden kolayca başka bir ürünün üretim sürecine dönüştürülebilmesi, bu ürünlerin aynı pazarda sayılmalarını destekleyen bir unsurdur. Raportörlerce gübre pazarında etkinlik gösteren firma temsilcileriyle yapılan görüşmelerden, aynı tek besinli gübre türlerinin birini veya birkaçını üreten bir firmanın bu gruptaki diğer gübre türlerini üretmesinin zor olmadığı anlaşılmaktadır. Kompoze gübrelerde karışım oranları değiştirilerek yeni çok besinli ürünlerin üretilmeye başlanması daha da kolaydır. Öte yandan, farklı tek besinli gübre türlerinin üretim süreçlerinin kendi aralarında ve kompoze gübrelerin üretim süreçlerine göre önemli farklılıklar içermesi, bu türler arasındaki arz esnekliğinin sifıra yakın olduğunu göstermektedir. Örneğin, yalnızca azotlu gübre üreten bir işletmenin fosforlu ya da kompoze gübre üretmeye başlaması için yeni bir üretim tesisi gereklidir.

280 Talep yönlü ikame edilebilirlik ve arz yönlü ikame edilebilirlik çerçevesinde yapılan değerlendirmeler ışığında, tek besinli gübrelerden olan azotlu, fosforlu ve potasyumlu gübrelerin birbirlerinden ve bu elementlerden en az ikisini içeren kompoze gübrelerden kullanım amaçları ve nitelikleri bakımından ayrıldığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla, azotlu gübreler, fosforlu gübreler, potasyumlu gübreler ve kompoze gübrelerin ayrı pazarlar oluşturduğu görülmektedir.

İlgili ürün pazarını, gübre üreticisi kuruluşlar tarafından üretilerek ya da ithal edilerek, bayilerine, toplu alım ihalesi yapan kuruluşlara dağıtım ve satışı yapılan ve her birinin ayrı bir pazar olarak değerlendirilmesi gereken azotlu, fosforlu, potasyumlu ve kompoze gübre çeşitlerinin oluşturduğu sonucuna varılmıştır.

290 Soruşturma'nın esas konularını oluşturan "fiyat tespiti", "pazar paylaşımı" gibi hususların değerlendirilmesinde, soruşturmaya taraf olan teşebbüslerce üretilen/dağıtılan ve ilgili ürün pazarlarını oluşturan gübre çeşitlerinin fazla sayıda olması nedeniyle; Türkiye'de en fazla tüketilen gübre türleri olan DAP, NP 20.20.0, AS21, AN33, CAN26, üre gübre çeşitleri, soruşturmadaki analiz ve değerlendirmeler için örnek olarak seçilmiştir.

1.1.2. İlgili Coğrafi Pazar

300

Gübre pazarında üretici/dağıtıcı olarak etkinlik gösteren söz konusu teşebbüslerin bayi ağları yoluyla, toplu alım yapan kuruluşların ihalelerine girmek suretiyle, sanayi kuruluşlarına yönelik satışlarıyla tüm Türkiye’de gübre satışı gerçekleştirdikleri görülmektedir.

310

Gübre, üretim tesislerinden ve depolardan satış noktalarına taşınmaktadır. Deniz taşımacılığı yerine, dağıtımın çoğunun kara yoluyla yapılması tercih edilmektedir. İGSAŞ dışındaki, gübre üretici/dağıtıcısı kuruluşlar, navlun maliyetlerini ortalama olarak hesaplamakta ve ülke genelinde çoğunlukla aynı fiyat uygulanmaktadır. Toros Gübre, Ege Gübre, TÜGSAŞ, GÜBRETAS ve BAGFAŞ bayilerine olan satışlarını nakliye dahil (CİF)¹ olarak yapmaktadırlar. İGSAŞ ise, satışını yaptığı gübreleri fabrika ve depolarından teslim esasına göre (FOT)² yapmaktadır. Bu durum, kendi içinde homojen rekabet koşullarının geçerli olduğu bölgesel pazarlardan söz edilmesine yol açacak kadar etkili değildir. Bu şekilde, üretim tesisine yakın bölgelerdeki alıcılara uygulanan fiyatın bir kısmı, uzak bölgelerdeki tüketicinin alım fiyatı içindeki navlun maliyetinin bir bölümünü karşılamaktadır.

320

Yukarıdaki açıklamalar ışığında; gübre taşıma maliyetlerinin firmaların ülkenin farklı bölgelerindeki tüketicilere ulaşabilmesini önleyecek nitelik ve düzeyde olmaması, fiyatların ülke genelinde yeknesaklığı, gübre üretici/dağıtıcılarının bölgesel pazarlara sahip olmamaları ve gübrenin uzun mesafelere taşınabilir özellikte olması hususları dikkate alınarak, ilgili coğrafi pazar “*Türkiye Cumhuriyeti sınırları*” olarak kabul edilmiştir.

1.2. YAPILAN TESPİTLER ve ULAŞILAN DELİLLER İLE BUNLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

1.2.1. FİYAT TESPİTİ

330

Dosya mevcudunda yer alan bilgilere göre; Gübre üreticileri arasında, Gübre Üreticileri Derneği (GÜD) çatısı altında sık sık toplantılar yapılmaktadır. Toplantılar, Derneğin Yönetim Kurulunu oluşturan 6 gübre üreticisi teşebbüsün genel müdür veya yönetim kurulu başkanları seviyesinde gerçekleştirilmektedir. 26.1.1998- 24.11.2000 tarihleri arasında GÜD Yönetim Kurulu, toplam 25 toplantı yapmıştır. Toplantı tarihlerine ilişkin tablo aşağıda verilmiştir:

340

¹ Sektörde, alıcının deposunda teslim (mal bedeli navlun ve sigorta dahil) fiyatı anlamında kullanılmaktadır.

² Sektörde, satıcının fabrika ve/veya deposunda kamyon üzerinde teslim fiyatı anlamında kullanılmaktadır.

TARİHLER	TOPLANTILARIN YERLERİ
26.01.1998	Dernek Merkezi/Ankara
19.02.1998	Dernek Merkezi/Ankara
10.03.1998	Dernek Merkezi/Ankara
20.03.1998	Dernek Merkezi/Ankara
21.04.1998	Dernek Merkezi/Ankara
03.06.1998	Dernek Merkezi/Ankara
09.06.1998	BAGFAŞ/İstanbul
14.07.1998	Dernek Merkezi/Ankara
02.09.1998	Dernek Merkezi/Ankara
09.10.1998	Toros Gübre/İstanbul
20.11.1998	Dernek Merkezi/Ankara
24.12.1998	Dernek Merkezi/Ankara
03.02.1999	Dernek Merkezi/Ankara
03.05.1999	Dernek Merkezi/Ankara
28.05.1999	Toros Gübre/İstanbul
02.07.1999	Toros Gübre/İstanbul
15.10.1999	Dernek Merkezi/Ankara
11.11.1999	Dernek Merkezi/Ankara
19.01.2000	Dernek Merkezi/Ankara
23.02.2000	Dernek Merkezi/Ankara
29.03.2000	Dernek Merkezi/Ankara
17.05.2000	Dernek Merkezi/Ankara
16.10.2000	Dernek Merkezi/Ankara
24.11.2000	Dernek Merkezi/Ankara

Raportörlerce yapılan yerinde incelemelerde Toros Gübre’de bulunan, “*Toros Şirketleri 1996 Yılı Yönetim Toplantıları*” başlıklı ve 25.4.1996 tarihli belgede, Toros Gübre Yönetim Kurulu Başkanı Erhan Öner’in başkanlığındaki toplantıda yapılan görüşmelerden birisine yer verilmektedir:

350

“Kompoze gübre olayının tüm şirketlerin menfaatleri ile ilgili olduğu dikkate alınarak kompoze üretimin azaltılması yönlü bir teklifin belli bir asgari müsterekte buluşulabileceği düşünüülerek, Dernek toplantısına getirilmesi istendi.”

İGSAŞ’ta tespit edilen 15.10.1996 tarihli belgede ise aynen “*Bayi Pazarında; Herhangi bir kuruluş bayisine diğer bir kuruluşun bayilik vermemesi, Kuruluşların ilan ettiği fiyata sadık kalarak fiyat değişikliklerinden birbirlerini haberdar etmesi,*” ifadeleri yer almaktadır. Toros Gübre, Ege Gübre, İGSAŞ, TÜGSAŞ, BAGFAŞ ve GÜBRETAŞ’ın üst düzey yöneticilerinin katıldığı ve GÜD’de yapılan bir komisyon toplantısında alınan bu karardan, söz konusu gübre üreticilerinin 1996 yılından itibaren, fiyat tespitine başlangıç sayılabilecek bir işbirliği içerisinde olduğu anlaşılmaktadır.

360

Toros Grubu Şirketleri’nin, Yönetim Kurulu Başkanı Erhan Öner’in başkanlığında 12.12.1997 tarih ve 20 No’lu toplantısına ilişkin tutanağa ait bir belgede yer alan;

“Gübre üreticileri ile görüşme ve müzakerelerin dernekte yapılması, Rekabet Kurulu konusunun dikkate alınması istendi.” ifadesinden açıkça görüldüğü üzere, Toros Gübre’nin en üst düzey toplantısında, gübre üreticileri arasında Dernek dışı toplantılar yapılabildiği anlaşılmıştır. Ayrıca, Erhan Öner’in daha 1997 yılında,

370

Rekabet Kurulu'nun atanıp göreve başlamasıyla birlikte, bu konuda uyarı yapması dikkat çekicidir.

TÜGSAŞ'ta bulunan ve GÜD'de yapılan 20.11.1998 tarihli toplantıya ait olan belgeden "1999 İlkbahar dönemi azotlu gübre fiyatları"nın resmi olmayan gündemi oluşturduğu anlaşılmıştır.

Yukarıda yer verilen belgelerden GÜD'de, gübre üreticilerinin fiyat tespitine yönelik işbirliğini sağlayan toplantılar düzenlendiği söylenebilir.

380

Fiyat tespiti iddialarının analizinde; soruşturma tarafı olan gübre üreticilerinin bayilerine gübre satışlarında en çok sattıkları DAP, CAN, AN33, AS21, üre ve NP (20.20.0) gübre çeşitlerinin liste ve fatura fiyatları esas alınmıştır. Analizlerde kullanılan satış fiyatları, İGSAŞ'ın fiyatları dışında CİF fiyatlardır. Başka bir ifadeyle, gübre üreticisi teşebbüsün nakliye dahil, bayiye teslim satış fiyatlarıdır. İGSAŞ'ın fiyatları FOT fiyatlarıdır. İGSAŞ'ın gübre satış fiyatlarının diğer gübre üreticilerinin fiyatlarıyla karşılaştırılması amacıyla, GÜBRETAS'ın yaklaşık nakliye maliyetleri kullanılarak İGSAŞ'ın CİF gübre satış fiyatları elde edilmiştir.

390

I.2.1.1. Fiyat Tespiti (1998 Yılı)

Raportörlerce GÜD'ün Ankara'daki merkezinde yapılan yerinde incelemede elde edilen, Dernek Genel Sekreteri Fevzi Gönen'in el yazısıyla aldığı notlar bulunan, 10.3.1998 tarihli beş sayfalık belgede aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

"Madde 2:

Sn. Gökan³: Talep artışı var. Fiyatlar düşük kaldı. Fiyatta ortak noktaya gelmeliyiz. Tüketim arttı, iklim ve çiftçinin elinde para var.

400

Sn. Güray⁴: Talep çok fazla. Sıkıştık. Nisan 15'e kadar devam edecektir. Traderler çekildi piyasadan. İthal ediyoruz, zararına satıyoruz. Zam yapmak zorundayız.

Sn. Vural⁵: Zammı yaparken bir prosedürden geçtik. Fiyat ayarlamak zorundayız ve çabuk yapmak gerekiyor. Dışarıda mal yetersiz. Arzda bir (...) olabilir mi?

Sn. Çakın⁶: İletişim çok önemli.

Sn. Yılmazcan⁷: Sıkışıklığa genelgenin gecikmesi sebep oldu. Gerçeğin ne olduğu Nisan ortasında belli olur.

410

Sn. Gökan: Avansın fiyata etkisi olabilir. Ancak avans olmazsa üretimde olmaz.

Sn. Vural: Avans sistemi tüketimi artırıyor, üretimin güvencesidir.

....

³ Toros Gübre ve Kimya Endüstrisi A.Ş. Genel Müdürü

⁴ İGSAŞ Genel Müdürü

⁵ TÜGSAŞ Genel Müdürü

⁶ Ege Gübre Genel Müdürü.

⁷ GÜBRETAS Genel Müdür Yardımcısı.

11-04/64-26

Sn. Gökan: TKK⁸'nin bayi olması durumu üreticiler için çok tehlikeli, sistemi allak bullak eder. Bayilerimiz ile TKK'ya verdiğimiz fiyat farklı ve TKK bundan rahatsız. Piyasada yüksek kalmalarını Kabul edemiyorlar, bizden biliyorlar. Bu noktayı TKK ile ele alacağız ve yaklaşma sağlanacak.

420

1. toplantı: 21/4/1998
2. toplantı: 26/5/1998

Bir dahaki toplantı gündemi, TKK, toplantı öne alınabilir.

...

430

- TKKMB⁹ Yönetim Kurulu Başkanı ve yetkilileriyle yapılacak görüşme doğrultusunda değerlendirilmek üzere Kuruluşunuz ürünlerinin bayilere cari satış fiyatlarının Derneğimize bildirilmesine,
- TKKMB Yönetim Kurulu Başkanı ve yetkilileriyle yapılacak görüşmelerin müzakere edileceği toplantı 20 Mart Cuma saat 10.00 veya 14.00”

Aşağıda yer verilen ve GÜBRETAŞ'ta bulunan belgedeki notlar, 10.3.1998'de yapılan Dernek toplantısına aittir:

“GÜD DOSYASI

440

1. İlkbahar Gübre Sezonunun genel bir değerlendirmesi

EG¹⁰ - Talep artışı var

- Bazı ürünlerde fiyatlar düşük kaldı
- Tüketim arttı
- Klimatolojik etken/Mevsim erken geldi
- Bayi ... devre dışı kaldı. Az ithalat yapılıyor.

FG¹¹ - Ürede talep fazlası var

- Satış Fiyatı<ithal maliyeti
- Ürede fiyat artışı yapacağız

450

Q¹² - Ruslar/Romanya kapasiteleri sınırladı

- Avans kapatma konusunda TÜGEM'e yazı yazılması
- Tarım Bakanlığı El Kitabı Gübre Kullanım Miktarları

Dilek ve Temenniler

TKK Bayilik talepleri var

460

TKK Yön

⁸ Tarım Kredi Kooperatifleri

⁹ Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği

¹⁰ Esin Gökan, Toros Gübre Genel Müdürü.

¹¹ Feridun Güray, İGSAŞ Genel Müdürü.

¹² Osman Yılmazcan, GÜBRETAŞ Genel Müdür Yardımcısı.

Fiyatlardan rahatsız

...

TKK'ya mal satmanın marjinal maliyet

- 2 \$ Damga vergisi
- 1 \$ Torba baskı
- teminat
- cezalar

470

Doğal olarak 7/8 \$ fark var

- Toplu alımların riski
- Fiyat yüksek olup*
..."

Raportörlerce Bandırma Gübre Fabrikaları A.Ş.'de yapılan yerinde incelemede; GÜD'de yapılan 10.3.1998 tarihli toplantıda, BAGFAŞ Genel Müdürü Kemal Gençer tarafından alınmış olan notlar şu şekildedir:

480

"10.3.1998

Toros Gübre:talep artışı
Fiatlandırma

Tüketim arttı/öne geldi iklimde değişiklik destekleme ödemelerinin gerçekleşmesi

İGSAŞ:100.000 t açık 40.000 t ithalat gerçekleşmesi zor. Nisan 15'e kadar üre talebi devam edecek

490

İthal/satış fiatı dengesi (Üre)

TÜGSAŞ

Kompoze:25.000.000 TL peşin

Esin H. Avans üretime devam garantisi

**TKK şartnamesi düzenlemesi*

3) 27 Kasım 1997 genelgesi

Geçici avans/Kesin avans-uygulamaya açıklık getirelim

Avans talep revizesi

**Tarımda el kitabı (Tarımda el kitabı)"*

500

Yukarıda yer verilen belgelerde; 10.3.1998 tarihli GÜD toplantısında, gübre üreticisi altı teşebbüsün genel müdürleri arasında gübre fiyatlarının konuşulduğu görülmektedir.

Nitekim, destekleme ödemelerindeki gecikmelerin gübre satış fiyatlarına yansıtılması suretiyle yapılan rekabet ihlaline ilişkin aşağıdaki tespitlerde bulunulmuştur:

510

Toros Gübre tarafından İGSAŞ Genel Müdürü Feridun Güray'a gönderilen 15.4.1998 tarihli iki sayfalık faks mesajının ilk sayfasında, 1998 yılı ikinci 3 aylık

11-04/64-26

(Nisan, Mayıs, Haziran) destekleme ödeme tutarlarına yer verilmektedir. Söz konusu belgenin ikinci sayfasında, “Destekleme Ödemelerindeki Gecikmelerin Fiyatlara Yansıtılması” başlığı altında, gübre çeşitleri bazında peşin satış fiyatları verilmiş ve destekleme ödemelerinin 1, 1.5 ve 2 ay gecikmesi durumunda, aylık %8 gecikme tutarı ile destekleme miktarlarının çarpılması sonucunda rakamın eski satış fiyatlarına eklenmesi ile oluşan yeni satış fiyatlarının hesaplanması gösterilmiştir.

520 Yukarıda yer verilen, raportörlerce İGSAŞ'ta bulunan 15.4.1998 tarihli “Destekleme Ödemelerindeki Gecikmelerin Fiyatlara Yansıtılması” başlıklı belgenin aynısı, GÜBRETAŞ'ta da bulunmuştur.

İGSAŞ ve GÜBRETAŞ'ta bulunan bu belgelerde yer verilen ve destekleme ödemesinin 1.5 ay gecikmesi durumunda uygulanacak yeni gübre satış fiyatlarından bazılarının TL./kg. olarak değerleri şunlardır:

DAP=49,500
20.20.0=31,500
Üre=28,000
530 CAN=23,500
AN33=27,500

Bu belgedeki fiyatların (TL/kg) gübre üreticileri tarafından uygulandığı, aşağıda yer verilen fiyat artış tarihleri ve rakamlarından görülmektedir;

- Toros Gübre ve BAGFAŞ 16.4.1998 tarihinde; DAP fiyatlarını 49,500 TL.'ye, üre fiyatlarını 28,000 TL.'ye, CAN fiyatlarını 23,500 TL.'ye, 20.20.0 gübresi fiyatlarını 31,500 TL.'ye, AN33 gübresi fiyatlarını 27,500 TL.'ye çıkarmışlardır.
- 540 - GÜBRETAŞ 22.4.1998 tarihinde; üre gübresi fiyatını 28,000 TL.'ye, DAP gübresi fiyatını 49,500 TL.'ye, AN33 fiyatını 27,500 TL.'ye, 20.20.0 gübresi fiyatını 31,500 TL.'ye yükseltmiştir.
- Ege Gübre, 21.4.1998 tarihinde; 20.20.0 gübresi fiyatını 31,500 TL.'ye ve AN33 gübresi fiyatını 27,500 TL.'ye çıkarmıştır. Aynı teşebbüs, 18.4.1998'de DAP gübresi için fiyatını 49,500 TL.'ye, 23.4.1998'de üre gübresi fiyatını 28,000 TL.'ye, 16.4.1998'de CAN gübresi fiyatını 23,500 TL.'ye yükseltmiştir.

550 - İGSAŞ ve TUGSAŞ'ın 1998 yılı Nisan-Mayıs aylarındaki fiyat hareketlerine bakıldığında, söz konusu fiyatların uygulamasına ilişkin artışlar görülmemektedir.

Teşebbüslerin söz konusu fiyat tespitine yönelik anlaşmalarının, fatura fiyatlarındaki uygulamalarını;

- BAGFAŞ; 559 adet fatura (20.20.0, 31,500 TL.), 634 adet fatura (DAP, 49,500 TL.), 2061 adet fatura (CAN, 23,500 TL.), 65 adet fatura (AN33, 27,500 TL.), 138 adet fatura (Üre, 28,000 TL.),

11-04/64-26

560 - Toros Gübre; 925 adet fatura (20.20.0, 31,500 TL.), 364 adet fatura (CAN, 23,500 TL.), 229 adet fatura (DAP, 49,500 TL.), 220 adet fatura (AN33, 27,500 TL.), 599 adet fatura (Üre, 28,000 TL.),

- GÜBRETAS; 131 adet fatura (DAP, 49,500 TL.), 289 adet fatura (20.20.0, 31,500 TL.), 84 adet fatura (Üre, 28,000 TL.),

- Ege Gübre; 143 adet fatura (AN33, 27,500 TL.), 739 adet fatura (20.20.0, 31,500 TL.), 67 adet fatura (CAN, 23,500 TL.), 310 adet fatura (Üre, 28,000 TL.), 76 adet fatura (DAP, 49,500 TL.),

570 şeklinde görmek mümkündür.

GÜD Genel Sekreteri Fevzi Gönen'in Dernek Yönetim Kurulu Başkan ve üyelerine gönderdiği 16.4.1998 tarih ve 98/0556 sayılı yazıda, 21.4.1998 tarihinde Dernek Merkezinde yapılacak toplantının gündemi yer almaktadır. Söz konusu gündem maddesi, "Destekleme ödemeleri ile ilgili olarak ortaya çıkan sorunların görüşülmesi." şeklindedir. Yazının ekinde, gübre üreticisi kuruluşların Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'ndan talep ettiği ve aldığı avans miktarlarının gösterildiği bir tablo yer almaktadır. Tablonun incelenmesinden, gübre üreticilerinin henüz alamadıkları destekleme avansları ile ilgili çalışmalar yaptıkları görülmektedir. Bu belge, 15.4.1998 tarihli belge ile birlikte ele alındığında, gübre üreticilerinin destekleme avanslarının geciktiği dönemlerde, bu gecikmelerin gübre satış fiyatlarına yansıtılmasına ilişkin ortak fiyat tespiti çalışmaları yapıldığı anlaşılmaktadır.

580 İGSAŞ ve GÜBRETAS'ta bulunan 15.4.1998 tarihli belgelerdeki yeni satış fiyatlarının, Toros Gübre, BAGFAŞ, GÜBRETAS ve Ege Gübre tarafından aynı tarihlerde uygulanmasının tesadüf olamayacağı açıktır. Destekleme ödemelerindeki gecikmelerin fiyatlara nasıl yansıtılacağına ilişkin hususta ayrıntılı bir finansal çalışma yapılmış olması da dikkate alındığında; söz konusu belgenin, 590 zımnî olarak kabul edilmiş bir fiyat tespiti anlaşması olduğu açıktır.

Bu çerçevede, Toros Gübre, BAGFAŞ, GÜBRETAS ve Ege Gübre'nin 15.4.1998 tarihli belgede yer alan fiyatları uygulayarak, zımnî olarak kabul ettikleri bir fiyat tespiti anlaşması yaptıkları ve söz konusu teşebbüslerin Kanun'un 4 üncü maddesini ihlal ettikleri sonucuna varılmıştır.

GÜBRETAS'ta bulunan 20.4.1998 tarihli belgeden, gübre üreticilerinin TTKMB ile fiyat uyumlaştırması yapmak suretiyle fiyat tespiti yaptıkları anlaşılmıştır. Söz konusu belgeden yapılan alıntılar aşağıda yer almaktadır:

600

"1998 SONBAHAR DÖNEMİ TKK İhalesi ve Uyumlu Fiyatlandırma Prosedürü

1. KRONOLOJİ

20 Mayıs TTK İhale duyurusu
05 Haziran Teklif Zarflarının açılması
15 Haziran Açık Eksiltme

11-04/64-26

30 Haziran Açık Eksiltme

- 610 05 Temmuz Üreticilerin 1.kademe sonbahar fiyatlarını açıklaması
15 Ağustos Üreticilerin TTK uyumlu 2. kademe sonbahar fiyatlarını açıklaması
31 Ağustos TTK'nın sonbahar fiyatlarını açıklaması

2. İHALEDE UYULMASI İSTENEN ŞARTLAR

...

3. ÜRETİCİLERİN 1.KADEME SONBAHAR FİYATLARI

- 620 Üreticiler, TTK ihalesinde oluşan 90 gün vadeli USD bazlı fiyatları yukarıda verilen tarihteki kur ile çarparak toplam satış fiyatını bulur ve KDV'sini ekledikten sonra desteklemesini düşerek bayiye satış fiyatını tespit ederler. KDV dahil destekleme hariç bayiye satış fiyatları, aşağıda verilen fiyat ilişkileri dikkate alarak yeniden düzenlenir.

Gübreler arası bayiye satış fiyatı ilişkisi aşağıda verilen minimum değerlerin üstünde olmalıdır.

DAP/NP20.20.0 :1.45 AN/CAN : 1.15 ÜRE/CAN :1.20

4. ÜRETİCİLERİN TTK UYUMLU 2. KADEME SONBAHAR FİYATLARI

- 630 Üreticiler, TTK ihalesinde oluşan 90 gün vadeli USD bazlı fiyatları %3 artırır. Eylül başı tahmini kuru ile çarparak toplam satış fiyatını bulur ve KDV'sini ekledikten sonra desteklemesini düşerek bayiye satış fiyatını tespit eder. KDV dahil destekleme hariç bayiye satış fiyatları, yukarıda verilen fiyat ilişkileri dikkate alınarak yeniden düzenlenir. Böylece üreticilerin bayiye satış fiyatlarının, TTK'nın çiftçiye satış fiyatlarının %10 altında oluşması sağlanmış olur.

5. TTK SONBAHAR FİYATLARI

- 640 TTK, son iki yılda olduğu gibi 90 gün vadeli USD bazlı alış fiyatına yaklaşık %13 ekleyip eylül başı kuru ile çarparak TL/kg birim fiyatını bulur ve KDV'sini ekledikten sonra desteklemesini düşerek çiftçiye satış fiyatını tespit eder. KDV dahil destekleme hariç çiftçiye satış fiyatlarını, yukarıda yer verilen fiyat ilişkilerini dikkate alarak yeniden düzenler."

Raportörlerce BAGFAŞ'ta yapılan yerinde incelemede, 20 Nisan 1998 tarihli "1998 Sonbahar Dönemi TTK İhalesi ve Uyumlu Fiyatlandırma Prosedürü" adlı ve yukarıda ayrıntılı şekilde yer verilen belgenin aynısı bulunmuştur.

- 650 Toros Gübre'de bulunan, "Fiyat çalışması" başlıklı bir diğer belgeden; DAP ve 20.20.0 gübreleri için TTK ve bayi satış fiyatları üzerine hesaplamalar yapıldığı ve belgede yer alan 205,000 TL.'lik Amerikan Doları (\$) kuru dikkate alındığında söz konusu çalışmanın yaklaşık olarak Şubat-Mart 1998 dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, belgenin en ilginç kısmı, DAP/20.20.0 (Kompoze)= 1.40 düzeyinde bir fiyat oranı içermesidir. Belgenin devamında aynen;

"DAP/Kompoze fiyat oranı : 1.40

Eylül ve Ekim aylarında ilan edilen fiyatın değişmeyeceği kabul edilmiştir. Aksi halde TÜGSAŞ uyamamaktadır." denilmektedir.

660 Toros Gübre, BAGFAŞ ve GÜBRETAS' ta bulunan üç belgeden anlaşıldığına göre, gübre üreticileri TKK'ya verecekleri fiyatlar ile bayi fiyatlarının eşitlenmesi hususunda ortak çalışmalar yapmışlardır.

Ayrıca söz konusu belgelerde, gübre üreticilerinin bayilerine satış fiyatını belirlerken, farklı gübre türleri arasındaki oranları dikkate alacaklarına dair ifadeler de yer almaktadır. Söz konusu teşebbüslerin bayi satış fiyatlarında DAP/20.20.0 satış fiyatı oranları için minimum 1.40-1.45 gibi bir oranın olup olmadığı 1998 yılı için incelenmiştir. Aşağıdaki tabloda, gübre üreticileri için DAP/20.20.0 satış fiyatı oranlarının ulaştığı alt ve üst seviyeler gösterilmektedir:

670

Üreticiler	1998 Yılı DAP/20.20.0 Fiyat Oranları
Toros	1.53-1.77
BAGFAŞ	1.51-1.78
TÜGSAŞ	1.41-1.64
GÜBRETAS	1.57-1.77
İGSAŞ	1.77-2.00
Ege	1.57-1.74

680 Yukarıdaki tablodan görüldüğü üzere, minimum 1.40 olmak üzere söz konusu oranın korunduğu görülmektedir. Gübre üreticilerinin farklı gübre türleri arasındaki satış fiyatlarında benzer oranların görülmesini ve belgelerde yer almasını bir tesadüfe bağlamak zordur. Raportörlerce yapılan yerinde incelemelerde BAGFAŞ, GÜBRETAS ve Toros Gübre'de bulunan belgeler, TKK'nın 1998 Sonbahar İhalesi öncesinde, Toros Gübre, BAGFAŞ, GÜBRETAS, İGSAŞ, TÜGSAŞ ve Ege Gübre'nin arasında, gübre satış fiyatlarının tespit edilmesine yönelik anlaşma yapıldığına işaret etmektedir. Ayrıca söz konusu oranların, gübre üreticileri arasında, bayi satış fiyatlarının hesaplanmasında bir referans noktası olarak kullanıldığı ve 1998 yılında, gübre üreticileri arasında yapılan fiyat tespiti anlaşmaları için baz alındığı anlaşılmıştır.

Toros Gübre'nin Trakya Bölge Müdürlüğü'nde raportörlerce yapılan yerinde incelemede elde edilen aşağıdaki belgeler, 1998 yılında gübre üreticilerinin arasındaki diğer fiyat tespiti anlaşmalarının varlığının delilleridir.

690 Toros Gübre'nin Pazarlama ve Satıştan sorumlu Genel Müdür Yardımcısı Yavuz Kuran tarafından Bölge Müdürlerine 18.8.1998 tarihinde saat 11:31'de Toros Gübre Genel Müdürü Esin Gökan'dan alınan bilgi üzerine gönderilen Lotus Notes mesajında aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

"Kompozeler:

690 *Gübre üreten kuruluşların birlikte yaptığı son fiyat artışına BAGFAŞ fiyatlarını değiştirmeyerek katılmamış, belirli bir süre de katılmayacağını ifade etmiştir. TKK'ya eksik satışını bayi piyasasında eritmenin endişesiyle bu yaklaşımını sürdürmektedir. BAGFAŞ'ın hareketi kısmen bizi etkilemekte ancak esas olarak bayileri aynı zamanda TÜGSAŞ ve BAGFAŞ bayisi olan GÜBRETAS'ın satışlarını ciddi bir şekilde etkilediği GÜBRETAS tarafından ifade edilmiştir. TÜGSAŞ mevcut rahat stok durumunu göz önüne alarak fiyatta bir oynama düşünmediğini ifade etmiş, GÜBRETAS ise önce tonaj büyüklüğüne opsiyon tanıyarak fiyat*

11-04/64-26

ayarlamasına gitmiş, dün de kısasa kısas bir yaklaşımla, 20.20.0 fiyatını tonaja bağlı ve kademeli olarak 31.500-29.500 (500 ton üstü) seviyesine getirmiş, super 20.20.0 de ise yine tonaja bağlı ve kademeli olarak 36.000-33.500 (500 ton üstü) seviyesine çekmiştir. DAP fiyatını ise tonajdan bağımsız tek fiyat 51.000 olarak belirlemiştir. (FOT 48.800). Bölgesel olarak tonaj büyüklükleri değişkenlik gösterebilir. TKK'dan alınan bilgide sonbahar fiyatlarının bakan onayında olduğu ve bugün/yarın çıkması beklendiği ifade edilmiştir.

- 710 *TKK fiyatlarının açıklanmak üzere olduğu şu günlerde liste fiyatlarımızı düşürmeyi uygun görmüyoruz. Ancak gerek BAGFAŞ gerekse GÜBRETAŞ fiyatlarının bayilerimizi zorladığı tüm noktalarda, rakip fiyatlara gerektiğinde tam uyum sağlanarak revize satış programına uygun satışların sürdürülmesi, hiçbir şekilde satıştan düşmemek amacıyla gereğinin yapılması konusunda bilgi edinilmesini,”*

Yavuz Kuran'ın 27.8.1998 tarihinde saat 14:32'de gönderdiği mesajında aynen;

“Kime : Bölge Müdürleri

Bilgi : Esin Gökan

- 720 Konu : Gübre Fiyatları hk.

TKK fiyatlarının açıklanmış olması itibarıyla piyasadaki fiyat hareketini belirli bir baza yavaş yavaş gelmesi tırmanması beklenmektedir.

...

GÜBRETAŞ ta Pazartesi gününden itibaren belirtilen asgari fiyatlarını uygulamaya alacaktır.” denilmektedir.

- 730 Yavuz Kuran'ın, Toros Gübre'nin Bölge Müdürlüklerine 4.9.1998 tarihinde saat 18:50'de gönderdiği ve 7.9.1998'den geçerli gübre fiyatları konulu Lotus Notes mesajında aynen;

“7.9.1998 tarihinden geçerli KDV dahil, devlet desteklemesi hariç, TL/ton olmak üzere bayi satış fiyatlarımız aşağıda verilmiştir. Bağfaş dahil firmalarca genel mutabakat içerisinde uygulamaya geçileceğinden, Pazartesi gününden itibaren hiçbir istisnai uygulamaya girilmemesini rica ederim.

Gübre Cinsi	Peşin	15 GÜN
DAP	53.500.000 -57	55.000.000
20.20.0	33.500.000 37	34.500.000
15.15.15	33.500.000	34.500.000
S.20.20.0	37.000.000	38.000.000
S.15.15.15	37.000.000	38.000.000
CAN 26	22.000.000 25	22.500.000
AN 33	24.000.000	24.500.000
A.SÜLFAT	18.500.000	19.000.000
ÜRE	28.000.000 30	29.000.000
750 TSP	44.000.000	45.000.000
P.SÜLFAT	65.000.000	67.000.000

Pazartesi günü piyasadaki gelişmelerin, diğer firma hareketlerinin yakinen takibini ve bilgi aktarılmasını ayrıca rica ederim.” denilmektedir.

Bu noktada, 4.9.1998 tarihli bu belgeye bir ekleme yapılacak olursa; 2.9.1998 tarihinde gübre üreticileri, GÜD'ün Ankara'daki merkezinde toplantı yapmışlardır. Toplantının resmi gündemi aşağıda verilmektedir:

760

“ **GÜNDEM**

1. *Açılış*
2. *1998 Sonbahar Gübre Sezonunun değerlendirilmesi*
3. *Gübre Desteklemeleri hakkında görüş alış-verişi*
4. *Dilek ve temenniler”*

Mezkur toplantıda, sonbahar gübre sezonunun tartışıldığı görülmektedir. Ancak, raportörlerce İGSAŞ'ta tespit edilen, 2.9.1998 tarihinde (saat 13:20) GÜD'de yapılan bahsi geçen toplantıda alınmış notlar bulunan belge incelendiğinde;

770

“**GÜNDEM**

1. *Açılış*
2. *1998 Sonbahar Gübre sezonunun değerlendirilmesi ve başkana saldırı*
3. *Gübre Desteklemeleri hakkında görüş alış-verişi*
4. *Dilek ve temenniler*
5.

780

....

İ.Kırcı

--Özelleştirmedeki sorunlarımız

--Oradaki düzen

T.K.K	20	15	DAP	AS	CAN	AN	Üre	P.Sü
	37	37	57	21	28	30	30	70
	(170 \$ alışları)						23	

790

DAP

Toros 53500

Ege53500, 52.5

BAGFAŞ 53500

Tüğ 53500

İgs. 50000 48750 Fot

Güb. 3500

52250

Toros AS=17500' satılıyor

CAN= 22000

AN= 24000”

800

ifadelerinden, DAP fiyatları ile ilgili fiyat tespiti çalışmalarının yapıldığı anlaşılmıştır. İGSAŞ'da bulunan 2.9.1998 tarihli toplantı notunda, özellikle BAGFAŞ'ın karşısında yer alan 53,500 TL.'lik DAP fiyatı ilginçtir. Bunun sebebi ise, BAGFAŞ'ın 2.9.1998 tarihinde DAP'ı 49,500 TL./kg.dan satıyor olmasıdır. 4.9.1998 tarihli belgedeki, "*Bağfaş dahil firmalarca genel mutabakat içerisinde uygulamaya geçileceğinden*" ifadesi, kompoze gübrelerdeki fiyat artışına bir süre katılmayan BAGFAŞ'ın anlaşmaya katılacağını 2.9.1998'de kabul ettiğini ve DAP fiyatını Dernek toplantısından bir gün sonra, yani 3.9.1998 tarihinde, 53,500 TL.'ye ve 20.20.0 fiyatını 33,500 TL.'ye yükselttiğini göstermektedir.

Yavuz Kuran tarafından Toros Gübre'nin Bölge Müdürlüklerine gönderilen 21.9.1998 tarihli (saat 13:11'de) mesajda şu ifadeler yer almaktadır:

"Bazı bölgelerde GÜBRETAS'ın 31.000 TL.'den kompoze verdiği duyuları alınmaktadır. Bu tür rahatsızlık hissedilen yöre bayilerine, bayileri satıştan düşürmemek/GÜBRETAS'a talebi kaydırmamak/ ve diğer üreticilere fiyatı indikleri sürece Toros'un da aynı seviyelere geleceğini özellikle vurgulamak açısından, bugün rekabet için gerekli fiyatları verebilirsiniz.

Bu akşam yarın ki Şeker fabrikaları ihalesinin açık eksiltmesi öncesi Ankara'da tüm üreticiler toplanıyoruz. Gerek şeker fab. Gerekse ve daha önemlisi bayi piyasası fiyatları üzerine bir kez daha uzlaşma ortamı yaratılması için toplantı yapılıyor. Gelişmeler yarın tüm bölgelere iletilebilecektir."

21.9.1998 tarihinde gübre üreticilerinin yaptığı herhangi bir Dernek toplantısı bulunmadığından, bu biraraya gelişin, gizli bir toplantı olduğu açıktır.

Yavuz Kuran tarafından 23.9.1998 tarihinde saat 13:35'de Bölge Müdürlüklerine gönderilen yazıda aynen:

"Konu:Bayi fiyatları hk.

Pazartesi Ankara'da Gübre üreticisi kuruluşların genel müdürleri ile yapılan toplantıda bayi pazarındaki şu anki gereksiz rekabetin sona erdirilmesi konusunda tekrar mutabakat sağlanmıştır. TÜGSAŞ'ın bayilere son sirküleri (25 gün ve 40 gün vade) 25 Eylül'e kadar geçerli olduğundan, 28 Eylül Pazartesi gününden itibaren tüm firmaların birlikte –daha önce mutabık kalınan ancak uygulanamayan fiyatlara- geçmesi kararı alınmıştır.

Bilgi edinilmesini, Pazartesi yeni fiyatlara geçilecek şekilde bayi sipariş dengesinin ayarlanmasını, bir terslik olmadığı sürece de Pazartesi kesin olarak yeni fiyatların uygulanmasını rica ederim.

Ayrıca GÜBRETAS'tan belli noktalardaki son 31.000 ve 51.000 fiyat uygulamasından vazgeçmesi istenmiş, Gn. Md. Bu sabah arayarak 32.000 ve 52.000 altında fiyat uygulamayacaklarını teyid etmiş, bizim de gün içerisinde bu uygulamanın bayilerden teyidini alıp asgari 32.000 ve 52.000 fiyatları uygulamamız gerekiyor." denilmektedir.

Yavuz Kuran tarafından Toros Gübre Bölge Müdürlüklerine 25.9.1998 tarihinde (saat 18:01) gönderilen yazıda, aşağıdaki bilgilere yer verilmektedir:

“Konu:Bayi Satış Fiyatları Hk.

23.9.1998 tarihli L. Notes mesajında Gübre Üreticisi kuruluşların 28.8.1998 Pazartesi gününden itibaren daha önce (7.9.1998) uygulamaya alınamayan fiyatların uygulanmasına geçilmesi kararı aldığı ve bu hafta içerisinde satışların bayiler nezdinde bu geçişi temin edecek şekilde ayarlanması iletilmişti.

860

28.9.1998 Pazartesi gününden itibaren tüm siparişlerin 4.9.1998 tarihli sirküler çerçevesinde alınmasını, pazarda diğer üreticilerin hareketlerinin de dikkatle izlenmesini rica ederim.”

7.9.1998 tarihinde, Yavuz Kuran’a Esin Gökan’ın bilgisi için gönderilen Lotus Notes mesajında ise aynen;

“Konu: Rakip Satış Uygulamaları Hak.

870

GÜBRETAS: Şu an itibarı ile satış yapmamakta ve satışın durduğunu bayilerine söylemektedir. Ayrıca bizim uygulamalarımızı izleyeceğini ve piyasa altında bir fiyat uygulaması halinde aynı fiyat ile mal vereceğini deklere etmektedir.

BAGFAŞ: Bizimle aynı fiyatlar deklere edilmektedir. Şu ana kadar aksine bir bilgi alınmamıştır.

TÜGSAŞ: Fiyatları bizimle aynı seviyede fakat 10-15 gün arası opsiyon vermektedir.

880

Bilgilerinize arz ederim.” denilmektedir.

Bu belgedeki ifadeler, söz konusu fiyat anlaşmasına rakiplerin uyup uymadığına yönelik, Toros Gübre tarafından yapılan bir kontrolü göstermektedir.

Yine benzer şekilde, Yavuz Kuran’ın el yazısıyla alınmış notlarında aşağıda yer verilen ifadeler bulunmaktadır:

“Bülent b. (Ege Gübre)¹³

DAP 52.5	53.5	KDV dahil
	DAP	310 \$
	190	
	141”	

890

Bu belgede yer alan 53.500 TL.’lik DAP fiyatından çıkarılan sonuca göre, yine söz konusu anlaşmanın yapıldığı dönemde Ege Gübre ve Toros Gübre arasında, anlaşma yapılan fiyatlara yönelik iletişimin sürdüğü anlaşılmıştır.

Yukarıda yer verilen belgeler, özellikle 1998 yılının Eylül-Ekim-Kasım aylarında, özellikle kompoze gübrelerle ilgili olarak, altı gübre üreticisi kuruluş arasında

¹³ Bülent Çakın Ege Gübre’nin Genel Müdürüdür.

11-04/64-26

900 yapılan bir fiyat tespiti anlaşmasının varlığını açıkça kanıtlamaktadır. Aşağıda, bu fiyat anlaşmasının uygulamasına ilişkin söz konusu teşebbüslerin gübre fiyatlarındaki artış miktar ve tarihlerine yönelik tespitlere yer verilmiştir:

- Anlaşma esas olarak kompoze gübrelerde yapılmıştır. Örnek olarak, DAP gübresinin fiyatı 53,500 TL., 20.20.0 gübresinin fiyatı ise 33,500 TL. olarak, 18 Ağustos 1998'den önce tespit edilmiştir. Toros Gübre ve TÜGSAŞ 24 Temmuz, Ege Gübre 29 Temmuz, GÜBRETAS 31 Temmuz tarihlerinde DAP'ın fiyatını 53,500 TL/kg olarak uygulamaya başlamışlardır.

910 - 20.20.0 kompoze gübresi için; Toros Gübre ve TÜGSAŞ 27 Temmuz, GÜBRETAS 31 Temmuz ve Ege Gübre 28 Temmuz 1998 tarihlerinde 33,500 TL.'lik satış fiyatlarını uygulamaya başlamışlardır.

- BAGFAŞ; TKK'ya olan eksik satışı nedeniyle gübre üreticilerince yapılan birlikte fiyat artışlarına, 3 Eylül 1998'de katılmış ve DAP ile 20.20 gübresi için sırasıyla, 53,500 TL. ve 33,500 TL.'lik fiyatları uygulamaya koymuştur. Ancak, 14 Eylül'de BAGFAŞ'ın, söz konusu fiyat anlaşmasını ihlal edici tavır aldığı ve DAP ile 20.20 gübresi fiyatlarını düşürdüğü ve müteakiben 21 Eylül 1998 tarihinde gübre üreticilerinin fiyat konusunda yeniden anlaşmaya varmalarından sonra BAGFAŞ'ın da 25 Eylül 1998'de DAP ve 20.20 fiyatlarını, yeniden 53,500 TL. ve 33,500 TL. seviyelerine çektiği anlaşılmaktadır.

- İGSAŞ, fiyatlarını fabrika veya depo teslimi (FOT) olarak açıklamaktadır. İGSAŞ, DAP fiyatını 12 Ağustos 1998'de 48,800 TL. olarak açıklamıştır. Yine, 20.20 gübresi satış fiyatlarını 3 Ağustos 1998'de 27,500 TL.'ye çıkarmıştır. İGSAŞ'ın 48,800 TL. ve 27,500 TL. olan fiyatlarının FOT olduğu ve üzerine nakliye fiyatının eklenmesi gerektiği dikkate alınır, Temmuz ayında başlayan fiyat anlaşmasına, İGSAŞ'ın bu tarihlerde katıldığı anlaşılmaktadır. Raportörlerce Toros Gübre'de elde edilen ve yukarıda yer verilen Lotus Notes mesajlarında fiyat tespiti anlaşmasına tüm gübre üreticilerinin katılıp mutabakata vardıkları, ortak bir irade uyuşmasının mevcut olduğu göz ardı edilmemelidir. Başka bir ifadeyle, İGSAŞ'ın 48,800 TL. ve 27,500 TL. olarak açıkladığı DAP ve 20.20.0 kompoze gübre fiyatları, üzerlerine eklenecek nakliye maliyetleriyle, diğer 5 teşebbüsün uyguladığı 53,500 ve 33,500 TL.'lik fiyatlara yakın veya eşit düzeye gelmektedir.

940 - Gübre üreticileri arasındaki fiyat anlaşmasının, kompoze gübreler dışında da genel olarak tüm gübre çeşitleri için yapıldığı açıktır. Ancak, azotlu gübrelerin kullanım sezonunun esas itibarıyla Şubat-Mart-Nisan aylarının olması, sonbahar aylarında bu gübrelerin satışının azlığı önemli bir unsurdur. Ancak, azotlu gübrelerde de benzer fiyat artışları görülmektedir. Örneğin, Toros Gübre ve TÜGSAŞ 27 Temmuz, GÜBRETAS 24 ve 31 Temmuz tarihlerinde CAN gübresi için benzer fiyat artışları yapmışlardır. BAGFAŞ ve Ege Gübre'nin de, 2 Eylül ve 21 Eylül tarihli Dernek toplantılarından sonra, BAGFAŞ'ın 7 Eylül ve 14 Eylül, Ege Gübre'nin 22 Eylül'de CAN fiyatlarını artırdıkları görülmektedir. Keza, AN33 gübresi için; Toros Gübre ve TÜGSAŞ'ın 27 Temmuz 1998'de fiyatlarını artırdıkları, Toros Gübre'nin ve BAGFAŞ'ın, 2 Eylül ve 21 Eylül tarihli Dernek toplantılarından sonra, sırasıyla, 3 Eylül ve 7 Eylül tarihlerinde fiyatlarını, 24,000 TL./kg seviyesine çektikleri tespit edilmiştir.

11-04/64-26

950 - Yine azotlu gübrelerden olan AS21 gübresi fiyat hareketlerine bakıldığında; Toros Gübre, BAGFAŞ ve Ege Gübre'nin, 2, 3 ve 7 Eylül tarihlerinde fiyat değişiklikleri yaptıkları anlaşılmaktadır. Benzer fiyat değişiklikleri üre gübresi için de söz konusudur. Toros Gübre ve TÜGSAŞ 27 Temmuz 1998 tarihinde fiyat artışı yapmışlardır.

Söz konusu altı teşebbüsün bayilere gübre satış faturalarının incelenmesi sonucunda çıkarılan fiyat uygulamalarından bazı örnekler, aşağıda verilmektedir:

- 960 - GÜBRETAŞ, 31 Temmuz- 10 Aralık 1998 tarihleri arasında DAP gübresi fiyatını 53,500 TL. olarak 728 adet faturada,
- GÜBRETAŞ, 5 Ağustos-31 Aralık 1998 tarihleri arasında 33,500 TL.'lik 20.20.0 gübre fiyatını 755 adet faturada,
- Toros Gübre, 30 Temmuz-30 Aralık 1998 tarihleri arasında DAP gübresi fiyatını 53,500 TL. olarak 277 adet faturada,
- Toros Gübre, 30 Temmuz-30 Aralık 1998 tarihleri arasında 33,500 TL.'lik 20.20.0 gübresi fiyatını 2335 adet faturada,
- BAGFAŞ, 7 Eylül-25 Kasım 1998 tarihleri arasında 53,500 TL.'lik DAP gübresi fiyatını 284 adet faturada,
970 - BAGFAŞ, 8 Eylül-27 Kasım 1998 tarihleri arasında 33,500 TL.'lik 20.20.0 gübresi fiyatını 397 adet faturada,
- Ege Gübre, 29 Temmuz-27 Kasım 1998 tarihleri arasında 53,500 TL.'lik DAP gübresi fiyatını 268 adet faturada,
- Ege Gübre, 28 Temmuz-18 Aralık 1998 tarihleri arasında 33,500 TL.'lik 20.20.0 gübresi fiyatını 1102 adet faturada,
- İGSAŞ, 3 Ağustos-31 Aralık 1998 tarihleri arasında 27,500 TL.'lik FOT 20.20.0 gübresi fiyatını 1473 adet faturada,
- İGSAŞ, 12 Ağustos-4 Kasım 1998 tarihleri arasında 48,800 TL.'lik FOT DAP gübresi fiyatını 814 adet faturada,

980 uygulamıştır. Gübre üreticilerinin fatura fiyatlarına ilişkin yapılan incelemeler neticesinde, üreticiler arasında yapılan anlaşmaya varılan fiyatların 1998 Temmuz ayından sonra en yüksek oranda uygulanan satış fiyatları olduğu ve varılan söz konusu anlaşmayla, özellikle arz fazlası olan kompoze gübrelerde, 1998 yılı kompoze gübre kullanım sezonunda yüksek bir fiyat birlikteliği ve istikrarı sağlandığı açıktır.

990 Yukarıdaki tespitler ve açıklamalar neticesinde; özellikle kompoze gübrelerde Temmuz 1998 tarihinde başlayan ve devam eden süreçte, Toros Gübre, BAGFAŞ, TÜGSAŞ, Ege Gübre, İGSAŞ ve GÜBRETAŞ arasında fiyat tespiti anlaşması yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

I.2.1.2. Fiyat Tespiti (1999 Yılı)

Raportörlerce GÜD'de yapılan yerinde incelemede elde edilen ve Dernek Genel Sekreteri Fevzi Gönen'in çalışma masasındaki bloknottan alınan 3 sayfalık belgede yer alan, kendi el yazısıyla alınmış notlarda aynen;

“ *İstanbul*

28.05.1999

11-04/64-26

- 1000 - IFA azotlu gübrelerde fiyat düşebilir. DAP ve kompozelerde de problem olabilir mi? Hiç bilinmeyen traderler piyasaya çıkabilir.
- İthalatçıların, dağıtıcıların bayileri bizim bayilerimiz. Ayrıca bayilerimiz özgür olsun.
- T.K.K şartnamesi çıkmadan Sn. Esin Gökan ve Sn. Bülent Çakın T.K.K yetkilileri ile görüşecekler.
- İhaleden sonra bayiler konusunda İzmir'de toplantı yapılacak. Fiyat tespiti ve anlaşma.
...
- 1010 - Ege Gübre bayi listesi vermedi. Sn. Erhan Öner sonradan verdiklerini söylüyor. İncelenecek." ifadeleri yer almaktadır.

Belgenin, 28.5.1999'da Toros Gübre'nin Genel Merkezi'nde yapılan Dernek toplantısında alınan kararları içerdiği açıktır. Ancak, ifadelerdeki en dikkat çekici taraf, TKK ihalesinden sonra İzmir'de bayiler konusunda toplantı yapılacağı ve "fiyat tespiti ve anlaşma" sözcüklerinin yer almasıdır.

- 1020 TKK'nın 1999 Sonbahar ihalesinin açık eksilmesi 25.6.1999 tarihinde yapılmış ve Toros Gübre, BAGFAŞ, Ege Gübre, TÜGSAŞ ve İGSAŞ ihaleye katılmamışlardır. Aynı ihaleye ilişkin 1.7.1999 tarihinde pazarlık görüşmeleri yapılmıştır. 2.7.1999 tarihinde ise GÜD toplantısı gerçekleştirilmiştir.

28.5.1999 tarihli GÜD toplantısında, ihaleden sonra fiyat tespiti ve anlaşma yapılacağına dair bir ibare vardır. Ancak, söz konusu toplantı, bahsedildiği gibi İzmir'de değil, Ankara'da yapılmıştır. Bu toplantıda fiyat tespiti yapılmadığına ilişkin aşağıdaki belge önemlidir:

- 1030 Raportörlerce yapılan incelemede, İGSAŞ Genel Müdür Yardımcısı Yavuz Tütüncü'nün odasında "GÜBRE ÜRETİCİLERİ DERNEĞİ" başlıklı, adı geçen kişinin kendi el yazısıyla yazılmış iki sayfadan oluşan toplantı notları bulunmuştur. Söz konusu toplantı notları Gübre Üreticisi kuruluşların Dernek çatısı altında yaptıkları konuşmalara ait ifadeler içermektedir. Aşağıda tam metni verilen belgede görülen Esin Hanım, Ercüment Bey, Bülent Çakın, Yavuz Tütüncü, Kemal Gençer isimlerinin sırasıyla Esin Gökan (Toros Gübre Genel Müdürü), Ercüment Güler (TÜGSAŞ Genel Müdür Yardımcısı ve Yönetim Kurulu üyesi), Bülent Çakın (Ege Gübre Genel Müdürü), Kemal Gençer (BAGFAŞ Genel Müdürü) ve Yavuz Tütüncü (İGSAŞ Genel Müdür Yardımcısı)'nı belirtmektedir. Belgede aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

"GÜBRE ÜRETİCİLERİ DERNEĞİ"

- 1040 ESİN HANIM: Piyasadaki fiyat hareketleri konusunda söz almak istiyoruz. TKK'ne ihalede tavrı aldık, İGSAŞ ve TÜGSAŞ'da resmi kuruluş olarak yanımızda yer aldılar, müteşekkirimiz. Türkiye'de ürünlerin az, fiyatların düşük olması gübre tüketiminin az olacağını göstermişti. Dünya gübre fiyatlarının düşüklüğü de ayrı bir kriz konusu.

TKK'ne aldığımız tavrı devam ettireceğiz derken Temmuz'da fiyatları bu mantalite ile belirlemiş idik. Ancak BAGFAŞ bilinmeyen nedenlerle fiyat indirdi. \$=TL.

11-04/64-26

1050 dengesinin bozulması nedeniyle hepimiz zarar eder hale geldik, bu bizi rahatsız ediyor.

Aksine fiyatların düşmesi, piyasada da olumsuzluk yaratıyor, fiyatlar biraz daha düşer beklentisine giren piyasa alacağı malı da almıyor.

Çiftçinin alım gücü düşük, onu da rahatsız etmeden ufak ufak zamlarla stoklarımızı eritip zarar etmemizi önleyelim.

1060 Öncelikle fiyatlarımızı \$ bazında Temmuz ayı baz fiyatlarına getirelim. Zararlardan kurtulalım. CAN konusu ithalat 400.000 Ton, nerdeyse bizim yıllık üretimimiz kadar. Biz stok olmasın diye üretimi kısıyoruz, bu da sabit masraflarımızı arttırıyor.

GÜBRETAS Trakya teslimi 130 \$/Ton torbalı aldı. 138-140 \$/Ton TKK'ye yerinde teslim maliyeti oluyor. Bizler bu fiyata veremezdik.

Üretici kuruluşların CAN ihtiyaçlarını karşılayabiliriz. Ege Gübre BAĞFAŞ'tan sülfürik asit alıyor bu da memnuniyet verici.

KEMAL GENÇER: Bu arada Ege Gübre ile DAP alışverişi de oldu.

1070 BÜLENT ÇAKIN: Esin Hanım'ın görüşlerine katılıyorum. Ayrıca GÜBRETAS bayileri diğer bayileri haberdar edip üreticiler toplanıyor GÜBRETAS'ı da çağırılmamışlar, bunlar fiyat ayarlayacaklar, stok yapalım.

2.sayfa...

Çiftçi çok feci durumda. EGE gübre bile verdiği buğdayın TMO'dan parasını alamamışlar. Geçen seneye göre %15-20 satışlarda düşme oluyor. Bayilerin teminatları doldu (çiftçiden para dönmüyor o da çok büyük sıkıntı yaratıyor ve satışları olumsuz etkiliyor)

1080 ERCÜMENT BEY: Dernek üyelerinden biri kurallara uymayınca Başkana şikayet ediyoruz, Başkan yapıyorsa kime şikayet edeceğiz. Şu anda DAP fiyatları 73-80 arasında 5 ayrı fiyat var. Şu anda fiyatlara %15 zam yapmak gerekiyor.

ESİN HANIM: BAĞFAŞ'ın 77.500.000 TL./Ton'dan baz alırsak fazla zamma gerek yok.

1090 KEMAL GENÇER: DAP fiyatlarını belirlerken TÜGSAŞ'a haber vermememiz büyük HATA. Ancak ABD'den döndüm. DAP Dünya fiyatları çok düştü. Ancak ben elemanlarıma görev verdim. TOROS fiyatlarımız çiftçilere satış fiyatlarıdır. Bu nedenle biz de fiyatları indirmek zorunda kaldık.

BÜLENT ÇAKIN: Birlikte hareket edelim.

ESİN HANIM: (Kemal Beye) DAP konusunda değil her çeşit gübrede fiyatlarda konuşarak karar verelim.

SONUÇ: Bütün üreticiler birbirlerinden mal alsınlar, işbirliği yapsınlar.

11-04/64-26

TOROS: Düşündüğümüz

1100

20.20.0 Kompoze	151 \$ bugün	149 \$ 158 (süper)
15.15.0 Kompoze	155	147 \$ 166 (süper)
DAP	220	
CAN	85 \$	
AN	88	
ÜRE	107"	

1110

BAGFAŞ, yukarıda yer verilen notlarda geçen 77,500,000 TL.'lik DAP gübresi fiyat seviyesine, Ağustos-Eylül 1999'da ulaşmıştır. Ayrıca, TKK'ya tavrı aldık ifadesi, TKK'nın 25.6.1999 tarihinde yaptığı 1999 Sonbahar Gübre Alım İhalesine GÜBRETAS dışındaki 5 firmanın iştirak etmediğini teyit etmektedir.

Belgede, Toros Gübre Genel Müdürü Esin Gökan, TKK'ya tavrı aldıklarını ve Temmuz'da fiyatları bu mantalite ile belirlediklerini ifade etmektedir. Gübre üreticilerinin, TKK ihalesi sonrasında, ortaklaşa olarak fiyat artışı yaptıkları açıktır. BAGFAŞ Genel Müdürü Kemal Gencer, DAP fiyatlarını belirlerken TÜGSAŞ'a haber vermemelerini büyük bir hata olarak nitelendirmektedir.

1120

Gübre üreticilerinin 2 Temmuz tarihli GÜD toplantısından sonra 1999 fiyat hareketlerinden bazıları aşağıdaki şekildedir:

- DAP gübresi için; 6 Temmuz (BAGFAŞ, 83,000 TL.), 7 Temmuz (GÜBRETAS, 86,000 TL.), 12 Temmuz (Toros, 83,000 TL.), 26 Temmuz (İGSAŞ¹⁴, 84,000 TL.)
- 20.20.0 gübresi için; 6 Temmuz (BAGFAŞ, 54,000 TL.), 12 Temmuz (Toros, 54,000 TL.), 19 Temmuz (TÜGSAŞ, 54,000 TL.), 7 Temmuz (GÜBRETAS, 56,000), 8 Temmuz (Ege Gübre, 54,000 TL.), 24 Ağustos (GÜBRETAS, 54,000 TL.).

1130

Yukarıda yer verilen belgede, Toros Gübre Genel Müdürü Esin Gökan'ın açıkça "Temmuz ayında fiyatları belirlemiştik" ifadesi görülmektedir. Bu cümle, Temmuz 1999 tarihinde gübre üreticileri arasında yapılan bir fiyat tespiti anlaşmasının delilidir. Ayrıca, Esin Gökan, BAGFAŞ'ın bilinmeyen nedenlerle fiyat indirdiğini söylemektedir. Gerçekten de, BAGFAŞ'ın fiyat tespiti anlaşmasını, DAP fiyatını 28 Temmuz 1999'da 76,250 TL.'ye indirerek ve 24 Ağustos'da tekrar 77,250 TL.'ye yükselterek bozduğu görülmektedir. TÜGSAŞ Yönetim Kurulu üyesi Ercüment Güler, belgede, BAGFAŞ'ın fiyat indirmesi ile ilgili olarak, "Dernek kurallarından" bahsetmekte ve "üyelerden biri kurallara uymayınca Başkana şikayet ediyoruz, Başkan yapıyorsa kime şikayet edeceğiz" demektedir. Güler'in ifadeleri, BAGFAŞ'ın fiyat anlaşmasını bozarak, aldatmaca içine girdiğini göstermektedir.

1140

Ercüment Güler, DAP fiyatlarına %15 zam yapmak gerektiğini de açıkça ifade etmiştir.

GÜD Başkanı Kemal Gençer'in, "DAP fiyatlarını belirlerken TÜGSAŞ'a haber vermememiz büyük HATA." ifadesinden açıkça görüleceği üzere, Dernek üyeleri, DAP fiyatını belirlerken TÜGSAŞ'a haber vermemişler ve TÜGSAŞ, 19 Temmuz

¹⁴ İGSAŞ'ın yaklaşık CİF fiyatı.

11-04/64-26

1999'da, 20.20.0 kompoze gübre fiyat artışına (54,000 TL.) katılırken, Temmuz ayında DAP fiyatlarını artırmamıştır.

1150 Ayrıca, Esin Gökan, GÜD Başkanı ve BAGFAŞ Genel Müdürü olan Kemal Genç'er'e, sadece DAP konusunda değil, her çeşit gübrede fiyatlarda konuşarak karar vermelerini söylemektedir. Belgenin en sonunda, Toros Gübre'nin Genel Müdürü Esin Gökan'ın "Düşündüğümüz" ifadesinden sonra Amerikan Doları bazında gübre fiyatlarının yazıldığı görülmektedir.

Belgede, Esin Gökan'ın, "öncelikle fiyatlarımızı \$ bazında Temmuz ayı baz fiyatlarına getirelim" ifadesini dikkate alıp, 1999 yılına ait faturalardan elde edilen gübre fiyat hareketleri incelenecek olursa;

1160 - DAP Gübresi için; Toros Gübre ve TÜGSAŞ 13 Eylül 1999'da 83,000 TL., BAGFAŞ 15 Eylül'de 83,000 TL., GÜBRETAŞ 14 Eylül'de 83,000 TL., İGSAŞ 6 Eylül'de 83,000 TL. (FOT fiyat olarak 77,000 TL.) ve Ege Gübre 28 Eylül'de 85,000 TL. olmak üzere fiyatlarını yükseltmişlerdir. DAP gübresinde fiyat artışları bu tarihten sonra da yapılmaya devam etmiştir. DAP gübresi için teşebbüsler bazında fiyat artışları ve tarihlerinden örnekler aşağıda gösterilmektedir:

	İGSAŞ	20 Eylül	85,000 TL.
	Toros Gübre	27 Eylül	85,000 TL.
	GÜBRETAŞ	27 Eylül	85,000 TL.
	Ege Gübre	28 Eylül	85,000 TL.
1170	TÜGSAŞ	30 Eylül	84,500 TL.
	Toros	14 Ekim	87,000 TL.
	BAGFAŞ	14 Ekim	85,000 TL.
	GÜBRETAŞ	14 Ekim	87,000 TL.
	İGSAŞ	18 Ekim	87,000 TL. (CİF)
	Ege Gübre	20 Ekim	87,000 TL.
	Toros Gübre	1 Kasım	89,000 TL.
	BAGFAŞ	8 Kasım	88,000 TL.
	TÜGSAŞ	9 Kasım	89,000 TL.

1180 - 20.20.0 Kompoze gübre için; 13 Eylül 1999 tarihinde Toros Gübre ve TÜGSAŞ fiyatlarını 56,500 TL.'ye, İGSAŞ satış fiyatını 56,000 TL.'ye (CİF), GÜBRETAŞ 14 Eylül'de satış fiyatını 56,500 TL.'ye, BAGFAŞ 15 Eylül'de satış fiyatını 56,500 TL.'ye çıkarmışlardır. Yine, DAP gübresindeki artışlar 20.20.0 gübresinde de devam etmiştir. Gübre üreticilerinin 20.20.0 gübresi için fiyat artış örnekleri aşağıda gösterilmektedir:

	20 Eylül 1999:	İGSAŞ (57,000 TL.) (CİF)
	23 Eylül 1999:	BAGFAŞ (58,000 TL.)
	27 Eylül 1999:	Toros, GÜBRETAŞ (58,000 TL.)
1190	28 Eylül 1999:	Ege Gübre (58,000 TL.)
	30 Eylül 1999:	TÜGSAŞ (58,000 TL.)
	13 Ekim 1999:	Ege Gübre (60,000 TL.)
	14 Ekim 1999:	Toros, BAGFAŞ, GÜBRETAŞ (60,000 TL.)
	18 Ekim 1999:	İGSAŞ (59,000 TL.) (CİF)
	25 Ekim 1999:	TÜGSAŞ (60,000 TL.), BAGFAŞ (62,000 TL.)

11-04/64-26

27 Ekim 1999: Ege Gübre (62,000 TL.)

1 Kasım 1999: Toros, TÜGSAŞ, GÜBRETAŞ (62,000 TL.)

1200 - Teşebbüslerin, 20.20.0 gübresi için, 13 Eylül'de başladıkları fiyat artışlarını, 1999 yılının sonuna kadar aynı veya yakın tarihlerde gerçekleştirmeye devam ettikleri görülmektedir.

1210 - Aynı şekilde CAN, AN33, AS21 ve üre gübrelerinde fiyat artışlarının, esas olarak 13 Eylül 1999 tarihinde başladığı ve 1999 yılına ait fiyat hareketlerinden de anlaşıldığı üzere aynı veya benzer tarihlerde gerçekleştirildiği tespit edilmiştir. Örneğin Toros ve TÜGSAŞ 13 Eylül 1999, BAGFAŞ 15 Eylül 1999'da CAN fiyatlarını 28,000 TL.'ye yükseltmişlerdir. Yine, 27 ve 30 Eylül 1999, 1 Kasım, 9 Kasım 1999 tarihlerinde Toros ve TÜGSAŞ'ın aynı fiyatı uyguladığı görülmektedir.

1220 28.5.1999 tarihli GÜD toplantısında yer alan "*Fiyat tespiti ve anlaşma*" hususunun, TKK'nın 1 Temmuz 1999 tarihli ihalesinden sonra, 2 Temmuz 1999 tarihinde GÜD'de yapılan toplantıda gerçekleştirildiği, İGSAŞ'ta bulunan belgeden anlaşılmaktadır. Toros Gübre Genel Müdürü Esin Gökan, açıkça, "*Temmuz'da fiyatları bu mantalite ile belirledik*" ifadesini kullanmıştır. Daha sonra, Temmuz'da yapılan bu anlaşmada, BAGFAŞ'ın bir süre sonra DAP gübresinde fiyat kırması nedeniyle tekrar anlaşma gereği duyulduğu, İGSAŞ'ta bulunan belgeden görülmektedir. Belgede yer alan, Temmuz ayında fiyat tespiti, BAGFAŞ'ın fiyat kırması, TÜGSAŞ'a DAP gübresine zam yapılırken haber verilmemesi ve Temmuz ayındaki fiyat seviyelerimize dönelim gibi ifadeler dikkate alındığında ve teşebbüslerin fiyat hareketlerinden görüldüğü üzere, altı gübre üreticisi kuruluş arasında bir irade uyuşmasının mevcut olduğu ve aralarında gübre fiyatlarının tespitine yönelik anlaşmaya varıldığı açıktır.

1230 Yukarıda yer verilen tespitler ve açıklamalar neticesinde; Temmuz 1999 tarihinde başlayan ve devam eden süreçte, Toros Gübre, BAGFAŞ, TÜGSAŞ, Ege Gübre, İGSAŞ ve GÜBRETAŞ arasında, fiyat tespiti anlaşmasının varlığı kanıtlanmış ve söz konusu teşebbüslerin Kanun'un 4 üncü maddesini ihlal ettikleri sonucuna varılmıştır.

1999 yılında yapılan fiyat tespit anlaşmalarından bir diğeri ise; TKK'nın 23.11.1999 tarihinde gerçekleştirdiği 2000 İlkbahar İhalesi öncesinde gerçekleşmiştir.

Toros Gübre tarafından TÜGSAŞ, GÜBRETAŞ, BAGFAŞ, Ege Gübre ve İGSAŞ'a 21 Ekim 1999 tarihinde gönderilen faks mesajının ekinde yer alan anlaşma metninin önemli kısımlarına aşağıda yer verilmektedir:

1240 "*Türkiye Tarım Kredi Kooperatifleri ile Üretici Kuruluş arasında aktedilecek anlaşma içeriğinde yer alması beklenen ana maddeler:*

Taraflar: TKK (İdare)

Üretici Kuruluş (Müteahhit)

11-04/64-26

Miktar:

...

Fiyat:

1250

Müteahhit, aşağıda cins ve miktarları yazılı gübreleri karşılarında yazılı peşin fiyatlardan İdareye satmayı öngörmektedir.

CAN % 26	\$ 110/ton
AN % 33	\$ 100/ton
AS % 21	\$ 100/ton
Üre % 46	\$ 125/ton
Kompoze 20.20.0	\$ 155/ton
Kompoze 15.15.15	\$ 155/ton
DAP 18.46.0	\$ 220/ton

1260

Yukarıdaki fiyatlar ilk peşin alış fiyatları olup, Müteahhit dönem içerisinde cari piyasa koşullarını değerlendirerek peşin fiyat değişikliğini bir hafta önceden İdareye haber vermek kaydıyla uygular. Müteahhit aynı tarihte yeni peşin fiyatı kendi bayisine de uygulayacaktır. İdare destekleme dahil KDV hariç peşin fiyatların üzerine asgari % 10 ilave ederek Ortak çiftçilerine Satış Fiyatını belirler. Müteahhit kendi bayilerine satış fiyatlarını bu fiyatlarla uyumlu tutmakla yükümlüdür.

1270

(İGSAŞ bayi fiyatları FOT esaslı olduğundan karşılaştırmada bayi fiyatlarına ...\$ ortalama navlun eklenecektir.)

İki fiyatın uygulama dönemindeki uygunluğu İdarenin belirleyeceği ancak İdare ile organik bağı olmayan bir bağımsız denetim kuruluşu tarafından ayda bir denetlenecek ve denetim ücreti İdare tarafından karşılanacaktır.

1280

Bayi piyasasındaki fiyatlarla İdareye fatura edilen fiyatların mukayesesinde şu esaslar takip edilecektir: Müteahhidin bayisine uyguladığı KDV hariç destekleme dahil iki fiyat arasındaki dönemin ortalama TL. fiyatı TCMB'nin aylık döviz satış kurunun aritmetik ortalamasına bölünerek Dolar fiyatı bulunur. İdareye fatura edilen peşin esaslı Dolar fiyatı ile müteahhidin bayiye uyguladığı aynı döneme ait ortalama dolar fiyatı mukayese edilecektir. Müteahhidin bayi piyasasında Türk Lirası bazlı satış yapması nedeni ile ortaya çıkabilecek kur farkından dolayı, mukayese neticesinde İdare aleyhine % 3'den fazla bir fark olması halinde bu oranı aşan kısım ve o döneme ilişkin tonaj üzerinden denetim raporu neticesi, İdarenin talebini izleyen 15 gün içerisinde ödeme tarihindeki kur üzerinden TL. olarak Müteahhit tarafından ödenir. Aynı kapsamda İdarenin alış fiyatlarına asgari % 10 ilave etmeyip mukayese neticesi farkın İdare lehine % 3'den fazla olması halinde Müteahhit sevkiyatları durdurma hakkına sahiptir.

1290

1. Ancak genel piyasa koşullarının dışında oluşan ve ithalatçı fiyatlarından kaynaklanabilecek pazarı bozucu fiyat hareketlerine karşı Müteahhit, önceden İdareye miktar ve fiyatı haber vererek noktasal fiyat hareketleri yapabilecektir. Bu miktar için yapılan fiyat uygulamaları denetimde değerlendirmenin dışında tutulacaktır.

...

Bu Anlaşma taslağında belirtilmeyen diğer maddeler ve detaylar karşılıklı güven ve iyiniyet esasları çerçevesinde taraflar arasında netleştirilecektir.”

1300 2 Kasım 1999 tarihinde, Toros Gübre tarafından Ege Gübre ve İGSAŞ'a gönderilen protokol metinleri ortak olarak incelendiğinde, bu metinler üzerinde Ege Gübre ve İGSAŞ yetkililerinin aldığı notlardan, yukarıda yer verilen anlaşmada bazı değişiklikler yapıldığı görülmektedir. Şöyle ki:

1. “TKK'ya, üretici kuruluşlar tarafından verilecek peşin ve 90 gün vadeli fiyatlar arasında % 15 fark olacak.

1310 2. Üretici kuruluşlar, bayilerine uyguladığı peşin fiyatlarda indirim veya artırım yapmak istediği takdirde, bunu uygulama tarihinden 7 gün önce İdareye yazılı olarak bildirir ve bu fiyatlar İdare için de geçerli olur. Müteahhidin kapalı pazar mahiyetinde olan kuruluşlara yapacağı toplu satışlar ve genel piyasa koşulları içerisinde dumpingli satışları peşin fiyatları üzerinden yapacağı anti dumping fiyatlar bunun dışındadır. Ancak, müteahhit bu uygulamalara ilişkin fiyatlarını, satış yapacağı miktarı önceden İdareye bildirmesi gerektiği gibi bu şekilde satış yapılacak miktarlar uygulama bölgesindeki tüm satışların % 1'ini geçemez.

1320 Müteahhit bu maddede belirtilenler dışında, bayilerine her ne nam altında olursa olsun; indirim, komisyon, teşvik, ikramiye, prim, komisyon, mal fazlası ve sair uygulama yapamaz. Müteahhit pazarlama firması ise, bu hususta üretici firması da müteselsilen sorumludur. Böyle bir durumun tespiti halinde sözleşme herhangi bir ihtar yapmaya gerek kalmaksızın münfesih olur.

İdare müteahhidin alacağı gübrelerin peşin fiyatları üzerine en az % 5 kar ilavesi ile satış fiyatını belirleyecektir.”

Toros Gübre Genel Müdür Yardımcısı Yavuz Kuran tarafından Bölge Müdürlüklerine 13 Kasım 1999 tarihinde gönderilen Lotus Notes mesajında ise aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

1330 “Geçtiğimiz birkaç hafta üreticiler adına Ankara'da TKK ile yoğun temaslarımız oldu. TKK, her ihale sonrasında düşük bayi fiyatları ile pazarda mağdur edildiğini, özellikle siyasi bir yapı olması nedeniyle ortaklarına karşı bu duruma düşürülmemesi konusunda çözüm talep etmekte, üreticiler de ihalelere her önüne gelenin katılmaması gerektiği konusunu ve çok ağır ihale şartlarından yakınmaktaydı.

Çözüm olarak TKK'nın sadece üreticilerle çalışması, üreticilerden (sabit olmayan) bayi fiyatı ile mal alması, tüm üreticilerin de piyasada TKK'ya ve bayilerine aynı fiyatı uygulaması konularında ve böyle bir anlaşmanın nasıl yürütülebileceği şartları üzerinde günler süren görüşmeler oldu.”

1340 Toros Gübre tarafından 21 Ekim 1999 ve 2 Kasım 1999 tarihlerinde diğer gübre üreticilerine gönderilen metinler ve 13 Kasım 1999 tarihli Yavuz Kuran'ın Lotus Notes mesajı göz önüne alındığında Toros Gübre, BAGFAŞ, İGSAŞ, GÜBRETAŞ, TÜGSAŞ ve Ege Gübre'nin;

11-04/64-26

1. TKK'nın 2000 İlbahar İhalesi öncesinde biraraya gelerek TKK'ya yapacakları toplu satışların fiyatlarını ve diğer tüm satış koşullarını tespit ettikleri,

1350 2. TKK'ya yaptıkları toplu satışlarda verecekleri fiyatları, bayilerine yönelik satış fiyatlarında da uygulamaya karar verdikleri,

3. TKK'ya ve bayilerine verdikleri fiyatların uyumlaştırılmasını ve bu fiyatlar arasında belli bir farkın korunmasını sağladıkları,

4. İthalatçı fiyatlarından kaynaklanabilecek, bayi pazarındaki farklı fiyatları, pazarı bozucu faaliyetler ve dolayısıyla aralarındaki fiyat anlaşmalarının uygulanmasına tek engel olarak olarak gördükleri,

anlaşılmıştır.

1360

TKK, Toros Gübre tarafından hazırlanan ve gübre üreticilerinin üzerinde uzlaşmaya vardığı anlaşılan metni kabul etseydi, bu anlaşmadaki fiyatları tüm gübre üreticileri, hem TKK'ya verdikleri hem de bayilerine verdikleri gübre çeşitleri için ortaklaşa olarak uygulayacaklardı. Dolayısıyla, TKK ihaleleri ve bayilere yönelik satışlarda uygulanan üretici fiyatları eşitlenecekti. Ancak, TKK Yönetim Kurulu, bu metni kabul etmemiş ve önceki yıllarda olduğu gibi ihale yoluyla 2000 yılı ilbahar sezonu gübre tedarikini gerçekleştirmiştir. Bu durum, söz konusu anlaşmanın gübre üreticileri arasında yapılmış olduğunu, fiyatlar ile satış koşullarını tespit eden ve nihayetinde bir toplu alım ihalesindeki rekabeti bozucu amaç taşıyan niteliğini ortadan kaldırmamaktadır. Ayrıca söz konusu anlaşma, toplu gübre alımı ihalelerinden önce tamamen bağımsız irade ve davranışlarıyla hareket etmeleri gereken gübre üreticisi/dağıtıcısı kuruluşların, toplu alım ihalelerinde kolaylıkla bir araya gelerek, rekabeti sınırlayıcı kararlarda uzlaştıklarını göstermesi bakımından da önemlidir.

1370

Yukarıda yer verilen tespit ve değerlendirmeler neticesinde, Toros, BAGFAŞ, GÜBRETAŞ, İGSAŞ, TÜGSAŞ ve Ege Gübre'nin, 1999 yılında, TKK'nın 2000 İlbahar İhalesi öncesinde biraraya gelerek fiyat tespiti anlaşması yaptıkları ve Kanun'un 4 üncü maddesini ihlal ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

1380

Toros Gübre ve GÜBRETAŞ arasında düzenlenen, birbirlerinden gübre alım koşullarını belirleyen "Gübre Tedarik Anlaşmaları"nda yer alan bazı hükümler aracılığıyla da, fiyat tespiti yapıldığı saptanmıştır. Buna ilişkin değerlendirme ve bulgulara aşağıda yer verilmiştir:

Önaraştırma döneminde, GÜBRETAŞ'ın Toros Gübre'ye gönderdiği 26 Kasım 1999 tarihli faksla, 29 Kasım 1999 tarihi itibarıyla geçerli olacak fiyatlarını önceden bildirdiği tespit edilmiştir. GÜBRETAŞ'ın bu belgeye ilişkin ilk yazılı savunmasına aşağıda yer verilmektedir:

1390

"Sektördeki tüm üreticiler zaman zaman birbirlerinden kendilerinin üretmedikleri gübreleri veya acil ihtiyaçları olan gübreler için alımda bulunmaktadırlar. Genelde bu tür alımlar teşebbüslerin bayilerine uyguladıkları sirküler fiyatları esas alınarak gerçekleştirilmektedir."

Yukarıda tırnak içerisinde belirtilen 26 Kasım 1999 tarihli sirkülerimiz Toros Gübre ile teşebbüsümüz arasında akdedilen 1999 yılı için geçerli 4000 ton TSP alımı ile ilgili protokolün fiyat maddesi ile ilgilidir.”

1400 Toros Gübre'nin ise aynı belgeye ilişkin savunmasında, aynen;

1410 “Toros Gübre ile GÜBRETAS̄ arasında tarafların gereksinim duydukları ürünlerin diğer tarafın stokları bakımından mümkün olması halinde piyasa şartları üzerinden belirli bir indirim uygulamak suretiyle, ticari şartlara göre satın alınacağı yönünde bir mutabakat vardır. Bu çerçevede ilgili teşebbüsler arasında bir alışveriş yapılmıştır. Ek 47’de yer verilen 25.11.1999 tarihli belge Toros Gübre'nin GÜBRETAS̄’tan satın aldığı TSP gübreleri ile ilgili olarak GÜBRETAS̄ tarafından satışın hangi fiyat üzerinden yapılacağıının bildirilmesi amacını taşıyan bir belgedir. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın gübre piyasaları ile ilgili düzenlemelerine karşı herhangi bir aykırılık oluşturmayan ilgili satış işlemleri, rekabetin sınırlandırılması amacı ile ilişkisi bulunmayan bir uygulama niteliğindedir.” denilmektedir.

Ancak, GÜBRETAS̄'ın ve Toros'un fiyat sirkülerinin gönderilmesi ile ilgili savunmasına katılmak mümkün değildir; çünkü GÜBRETAS̄, Toros'a yalnızca TSP'nin sirküler fiyatını değil, satışını yaptığı tüm gübrelerin dört gün sonra uygulanacak fiyatlarını göndermiştir.

1420 Toros ve GÜBRETAS̄ arasındaki gübre tedarik protokollerinde dikkati çeken husus, “Bayilere Satış” maddesindeki “Taraflar birbirlerinden tedarik ettikleri gübreleri kendi bayilerine, diğer tarafın uyguladığı bayi fiyatının altında bir fiyatla satmamayı taahhüt ederler. Diğer tarafın farklı bir uygulama yaptığını veya kendi bayi piyasasını rahatsız edecek bir fiyatla satış yaptığını tespit eden taraf sevkiyatı derhal durdurma hakkına sahiptir.” ifadeleri olmuştur.

Söz konusu protokoller ve bunların rekabeti ihlal edici unsurları aşağıda tarihlerine göre verilmektedir:

1430 - 1997 yılına ait Toros-Gübretaş arasında TSP sözleşmesinin 9 uncu maddesinde, “Alıcının, satıcının bayileri ile rekabete girmek suretiyle, satıcının bayi satış fiyatının altında satış yapması ve alınan bu gübrelerin bayiler dışında (dağıtıcı kuruluşlara) satışının yapılmasının tespit edilmesi durumunda teslimatlar derhal durdurularak sipariş iptal edilecektir.” hükmü yer almaktadır.

- 1999 yılına ait (1 Ocak-31 Aralık 1999) Toros-GÜBRETAS̄ arasındaki CAN ve TSP tedarik sözleşmesinde, “Taraflar birbirlerinden tedarik ettikleri gübreleri kendi bayilerine, diğer tarafın uyguladığı bayi fiyatının altında bir fiyatla satmamayı taahhüt ederler. Diğer tarafın farklı bir uygulama yaptığını veya kendi bayi piyasasını rahatsız edecek bir fiyatla satış yaptığını tesbit eden taraf sevkiyatı derhal durdurma hakkına sahiptir.” hükmü yer almaktadır.

1440 - 1999 yılına ait (1 Temmuz-31 Aralık 1999) Toros-GÜBRETAS̄ arasındaki CAN ve TSP alım-satım sözleşmesinde, “Taraflar birbirlerinden tedarik ettikleri gübreleri kendi bayilerine, diğer tarafın uyguladığı bayi fiyatının altında bir fiyatla satmamayı taahhüt ederler. Diğer tarafın farklı bir uygulama yaptığını veya kendi bayi piyasasını rahatsız edecek bir fiyatla satış yaptığını tesbit eden taraf sevkiyatı derhal durdurma hakkına sahiptir.” hükmü yer almaktadır.

11-04/64-26

Bu çerçevede, Toros ve GÜBRETAS arasında gerçekleştirilen 1997 ve 1999 yıllarına ait söz konusu protokollerde, yeniden satış fiyatını belirlemeye yönelik bir fiyat tespiti anlaşması yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

1450 I.2.1.3. Fiyat Tespiti (2000 Yılı)

Raportörlerce yapılan yerinde incelemede TÜGSAŞ'da, fiyat tespiti şeklindeki rekabet ihlalinin gübre üreticileri arasında 2000 yılında da devam ettiğini gösteren bir belge bulunmuştur. TÜGSAŞ Genel Müdür Yardımcısı Faruk Gözen'in 1999 yılı ajandasında aşağıda yer verilen notlar tespit edilmiştir:

*" (4 Şubat 1999 tarihli sayfa)
Gübreye zam hazırlığı yapalım. Toros ne düşünüyor?Pazarlama ne düşünüyor?"*

1460 *"DAP-20.20.0 fiyatlarını 11 09 itibarıyla toros –bagfaş görüşmeleri fiyat ayarlamaları*

*Toros ve bagfaş fiyat ayarlamaz ise 15 günlük bayilere
(peşin 15 günlük 15 günlük bir ay gibi)"*

"28.3.2000 fiyatlarımız bayi toros öneri bizim öneri

A.Sülfat	55000	56		
26 AN	62	62	kalsın	
33 AN	70	70		kalsın
Üre	78	78		
DAP	118	120	120	
20.20.0	86	88	88	
15.15.15	88	90	90	
25.5.10	88	-	90"	

Yukarıda yer alan notlar, 1999 tarihli ajandaya aittir. Ancak, notların 2000 yılındaki fiyat değişimleri ile ilgili olduğu açıktır.

1480 Yukarıdaki belgelerden görüleceği üzere, TÜGSAŞ zam yapmadan önce Toros Gübre ile iletişim içerisine girmiştir. 4 Şubat 1999 tarihli ajanda sayfasındaki ifadeden de görüldüğü üzere TÜGSAŞ, gübre fiyatlarına yapmayı düşündüğü zamlardan önce Toros Gübre ile fiyat tespiti hususunda ortak bir iradeye ulaşmaya çalışmış ve koordinasyon içerisine girmiştir.

28.3.2000 tarihinde, her iki teşebbüsün de CAN26 fiyatını 62,000 TL/kg olarak yükselttiği tespit edilmiştir. Ayrıca, Toros Gübre, 10.4.2000 tarihinde ve TÜGSAŞ 11.4.2000 tarihinde 120,000 TL/kg'lık DAP, 90,000 TL/kg'lık 15.15.15 ve 56,000 TL'lik AS21 fiyat artışlarını birlikte gerçekleştirmişlerdir.

1490

Yukarıda yer verilen tespitler sonucunda, TÜGSAŞ ve Toros Gübre'nin 1998 ve 1999 yıllarındaki fiyat tespitine yönelik anlaşmaları 2000 yılında da sürdürdükleri sonucuna ulaşılmıştır.

I.2.2. TOPLU GÜBRE ALIM İHALELERİNE YÖNELİK REKABET İHLALLERİ

I.2.2.1. Toplu Gübre Alımı Yapan Kuruluşlar ve İhale Sistemleri

- 1500 Gübre sektöründe dağıtım sistemi, bayilere yapılan ve çiftçilere doğrudan yapılan satışlar şeklinde özetlenebilir. Çiftçilere yapılan satışlarda esas pay gübre dağıtıcısı kuruluş statüsündeki Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği, Türkiye Şeker Fabrikaları Anonim Şirketi, Tariş Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği, Tariş Üzüm Tarım Satış Kooperatifleri Birliği, Tariş Zeytinyağı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği, Çukurova Pamuk Tarım Satış Kooperatifleri Birliği, Trakya Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği, Karadeniz Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği ve Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü (TİGEM) kuruluşlarına aittir.
- 1510 Bu kuruluşlar, her sene açtıkları toplu gübre alım ihaleleri ile üyelerinin ihtiyacı olan gübreleri Türkiye'deki yerli üreticilerden ve dağıtıcı/ithalatçı kuruluşlardan satın almaktadırlar. Toplu satışlar, gübre üreticilerine satış, depolama ve stok maliyetlerinin düşürülmesi ve finansman kolaylıkları gibi avantajlar sağlamaktadır. Ancak, özellikle TKK, aynı zamanda gübre üreticilerinin dağıtım aşamasında rakibi konumundadır. TKK, çoğunu üreticilerden aldığı gübrelerin satışını ortakları olan çiftçilere, düşük faizli kredi imkanlarıyla da satabilmektedir. Anılan kuruluşların gerçekleştirdikleri toplu gübre alım ihaleleri ile tedarik ettikleri gübreleri üyeleri olan çiftçilere satmaları, üretici ya da ithalatçı konumundaki diğer teşebbüslerin bayileri vasıtasıyla yaptıkları satışlar göz önüne alındığında farklılık
- 1520 arz etmektedir. Türkiye gübre satışı piyasasında pazar paylaşımına yönelik tespit ve değerlendirmeler, esas itibarıyla, söz konusu toplu gübre alımı yapan kuruluşların gerçekleştirdikleri ihaleleri kapsamaktadır.

Toplu alım ihaleleri yapan kuruluşların Türkiye toplam gübre satışlarında yıllar itibarıyla pazar payları şu şekildedir:

Kuruluşun Adı	Pazar Payı (%)		
	1998	1999	2000
TKK	28,31	25,86	28,93
Şeker Fab.	3,66	3,07	3,17
Tariş	1,89	1,94	1,33
Trakya Birlik	0,89	0,86	1,09
Pankobirlik	0,31	0	0,63
TOPLAM	35,06	31,73	35,15

- 1530 Yukarıda yer verilen pazar paylarından görüldüğü üzere; Türkiye'de satışı yapılan gübre miktarının yaklaşık %35'i, toplu gübre alımı yapan kuruluşlarca gerçekleştirilmektedir. Gübre üretici/dağıtıcı ve ithalatçı/dağıtıcı kuruluşların bayileri kanalıyla satışını yaptığı gübreler ise, toplam gübre tüketiminin yaklaşık %65'ini oluşturmaktadır.

TKK ve Türkiye Şeker Fabrikaları, Türkiye gübre satışı pazarında toplam %32 pazar payına sahiptir. Toplu gübre alım ihalelerindeki miktarın büyük bölümünü talep eden bu kuruluşların ihalelerinde gerçekleşen pazar paylaşımına yönelik rekabet ihlali iddialarına ilişkin önaraştırma ve soruşturma dönemlerinde elde edilen bulgulara aşağıda yer verilmiştir.

I.2.2.1.1. TKK ve İhale Sistemi

1540

TKK 1581 sayılı Kanun'la kurulmuş, bir kooperatif kuruluştur. Kuruluşun amacı, ortaklarının işleri ile ilgili olarak tarımsal üretim sürecinde ihtiyaç duydukları tarımsal girdiler ile geçimleri ile ilgili olarak zaruri tüketim maddesi ihtiyaçlarını, kalite başta olmak üzere şartı ile zamanında, yeterince, uygun fiyat ve şartlarla karşılamaktır.

TKK, %90'ı köy seviyesinde olmak üzere 2506 birim kooperatifine bağlı çiftçilerinin tarımsal amaçlı gübre ihtiyacını;

1550

1. Her sene ilkbahar ve sonbahar gübre kullanım sezonları için iki defa toplu gübre alımı ihalesi gerçekleştirmek suretiyle,
2. 1999 ilkbahar ihale dönemine kadar ihalelere kapalı zarf ve açık eksiltme usulü ile, 2000 yılı ilkbahar döneminden itibaren de tahmini birim fiyat belirlenerek doğrudan açık eksiltme yapılarak oluşan fiyatlar üzerinden,
3. İç piyasadan yaptığı alımlarda, kooperatif rampası teslimi esasına göre,
4. İhale sözleşme fiyatları peşin ve 90 gün vadeli, KDV hariç, devlet destekleme dahil Amerikan Doları bazında,
5. Söz konusu ihaleler dışında ise, sahibi olduğu GÜBRETAŞ vasıtasıyla veya kamu kuruluşu olan TÜGSAŞ'dan doğrudan gübre alımıyla,

1560

karşılamaktadır.

TKK'nın 1996-2000 yılları arasındaki gübre ihalelerinin tarihleri aşağıda verilmiştir:

TKK KİMYEVİ GÜBRE İHALE TARİHLERİ

Dönem	Kapalı Teklif Tarihi	Açık Eksiltme Tarihi	Pazarlık Tarihi
1996 ilkbahar	22.11.1995	24.11.1995	29.11.1995
1996 Sonbahar	29.05.1996	04.06.1996	-
1997 ilkbahar	25.10.1996	5.11.1996	-
1997 Sonbahar	06.06.1997	17.06.1997	-
1998 ilkbahar	21.10.1997	24.10.1997	10.11.1997
1998 Sonbahar	17.06.1998	18.06.1998	-
1999 ilkbahar	14.10.1998	16.10.1998	-
1999 Sonbahar	24.06.1999	25.06.1999	01.07.1999
2000 ilkbahar	-	23.11.1999	30.11.1999
2000 Sonbahar	-	22.06.2000	-

TKK, gerçekleştirdiği gübre alım ihaleleri ve genel olarak gübre sektöründeki rekabet koşulları ile ilgili görüşlerini;

1570

“ Türkiye gübre sektöründeki 6 üretici kuruluş, hem ham madde ithalatçısı olmaları, üretimleri için gerekli olan ham maddelerin % 95'ini ithal etmek mecburiyetinde bulunmaları, ham madde aldıkları firmaların aynı zamanda mamül gübre de satmaları üreticilerin ithalatını kolaylaştırdığı gibi, üreticiler dışındaki kooperatif ve ithalatçı dağıtıcı konumunda bulunan firmaların ithalatını, üreticilerin baskıları nedeniyle zorlaştırmaktadır. Çünkü ülkemizdeki tekel durumuna paralel olarak yurt dışı pazarın da ülkeler ve gübre cinsleri itibarıyla centilmenlik anlaşmaları ile sınırlandırıldığı bir vakıdır. Zaman zaman bu anlaşmaların ihlali

11-04/64-26

veya eski doğu bloğu ülkelerinin ekonomik zorlukları sebebiyle dumpingli satışlara yönelmesi söz konusu olabilmektedir.

1580

Türkiye’de TKK, Şeker Fabrikaları, Pancar Ekicileri İstihsal Kooperatifleri Birliği gibi kooperatif kuruluşların gübre dağıtımındaki avantajları;

- Toplu alım yapmaları
- Piyasa fiyatlarını regüle etmeleri
- Hizmeti, yaygın kooperatif ağı ile ortağın ayağına götürmeleri,
- Piyasaya nazaran düşük faizler ile kredili satış yapabilmeleri,
- Bürokratik işlemlerin bankalara nazaran azlığı,
- Mal alımında kalite kontrolü yapmaları,

1590

şeklinde sayılabilir.

1997 yılı sonunda destekleme kararnameşi değişmeden önce, ithalatçı dağıtıcılar bir taraftan kooperatif kuruluşlarının toplu alımlarında rekabet şartlarını zorlayan fiyatları ile pay almaları, diğer taraftan da bayi pazarında üreticilere rakip olmaları üretici kuruluşları oldukça zorlamış, ancak üretici firmalar, hem 97/10244 sayılı Kararnamenin desteği ile önce aralarında işbirliği yapıp (4054 sayılı Kanun’a aykırı olarak) ithalatçı dağıtıcı kuruluşların toplu alımlardaki etkinliğini kaybettirmişlerdir.

1600

TKK’nın en büyük satıcı konumunda bulunması, pazarda faaliyet gösteren firmaları, TKK ihalelerinden pay almaya çalışmalarının yanında, bu ihalelerde teşekkül edecek fiyatların belirlenmesinde etkin olmaya itmiştir. Çünkü, TKK, çiftçinin ayağında ucuz kredi ile mal satarken, TKK fiyatının üzerinde, firmaların, bayi piyasasında üstelik peşin fiyatla mal veremeyeceklerinden elbette ki TKK ihalesi fiyatlarının en üst seviyede belirlenmesi için çalışacaklardır. Çünkü, TKK dışında bayi pazarında hem TKK fiyatları hem de birbirleri ile rekabet etme mecburiyeti altında mal satacaklardır.

1610

Bu durum çerçevesinde, firmalar, ihalelerde TKK’ya verdikleri fiyatların altında, bayilerine mal satarak TKK’ya karşı haksız rekabete girişmektedirler. Kısaca TKK ihalelerinde geniş rekabet ortamı sağlanarak düşük fiyatla mal temin edilmesi, firmaların bayi pazarındaki karlarını da aşağıya çekeceğinden, destekleme rejimini kullanarak rekabet ortamını ortadan kaldırmaya çalışmışlar ve bunda da muvaffak olmuşlardır. Ne yazık ki, bu faaliyetleri, kamu ve özel sektöre ait üretici firmalar el ele vererek gerçekleştirmişlerdir.”

şeklinde ifade etmiştir.

1620

TKKMB Tedarik ve Pazarlama Daire Başkanı Hüseyin Kıyıcı ise, 6.12.2000 tarihinde yapılan görüşmede, konuyu inceleyen raportörlere TKK’nın ihale sistemine yönelik olarak aşağıdaki bilgileri vermiştir:

“Gübre alım ihalelerini kooperatiflerimizin bulunduğu bölgeler bazında yapmaktayız. Bu ihalelerde üretici firmaların birbirlerinin fabrikalarının bulunduğu doğal pazarlara girmeme eğiliminde oldukları görülmektedir. Dolayısıyla ithalatçı firmaların katılmadığı ihalelerde üretici kuruluşlar kendi bölgelerinde yüksek

1630 fiyatlarla ihaleyi alırlar. İthalatçıların katıldığı bölgelerin ihalelerinde düşük fiyat, ithalatçıların katılmadığı, fabrikaların doğal pazarı niteliğindeki bölgelerde ise yüksek fiyatlarla ihaleler sonuçlanmaktadır. Biz üyelerimize gübre tedarik etmek zorunda olduğumuz için yüksek fiyatla da olsa almak zorunda kalıyoruz. İthalatçı firmaların katıldığı ihalelerde açık eksiltmeler uzun sürmekte ve daha düşük fiyatlarla sonuçlandığı gözlenmektedir.”

1.2.2.1.2. Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.’nin İhale Sistemi

1640 Dosya mevcudu bilgilere göre, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş., teşekküllerinin ihtiyaç duyduğu üre ve kompoze gübreleri serbest rekabet kuralları içerisinde, ihale şartnameleri ve yönetmelikleri esasları dahilinde en ucuz teklifte bulunan firmalara sipariş vermek suretiyle gerçekleştirmektedir.

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş., toplu gübre alım ihalelerinde, ihaleye katılan teşebbüslerin fiyat tekliflerini kapalı zarf usulü ile almakta; verilen bu teklifler üzerinden daha sonra açık eksiltme yapmakta ve en ucuz fiyat teklifi veren firmalar ihaleyi kazanmaktadır.

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Satınalma Dairesi Başkanı Yunus Çelik, söz konusu kuruluşun gübre alımlarına yönelik, 12.2.2001 tarihinde raportörlere şu hususları ifade etmiştir:

1650 “Şirketimiz, ihtiyacı olan gübreleri, önceki yıllarda, Tarım Bakanlığı tahsisi ile almaktaydı. İhalelerimize Türkiye’deki gübre üreticileri ve ithalatçılar (az da olsa, özellikle üre gübresinde) katılıyorlar. İhalelerimiz öncelikle kapalı zarf usulü teklif almak ve mukabil şartlar kaldırıldıktan sonra (şartnamemize uymayan) açık eksiltmeye gitmek suretiyle sonuçlandırılmaktadır. İhalelerimiz, tüm fabrikalarımızın ihtiyacı için çıkılmakta ve daha sonra fabrika bazında açık eksiltme yapmak suretiyle sonuçlandırılmaktadır. Yılda ortalama yaklaşık 150.000-200.000 ton civarında gübre alıyoruz, bu miktar pancar ekim alanlarının durumuna göre değişmektedir. Son 3-5 senedir üre ve bize özel üretilen 1 çeşit (kompoze 12.30.12) gübre satın alıyoruz.

1660 Alımını yaptığımız kompoze gübre bize yönelik üretildiği için, ithalatçılar biz almazsak, ellerinde kalır diye bu gübreyi ithal edip, ihalelerimize girmemektedirler. İhalelerimize katılanlar nakliye ve yukarıda bahsi geçen diğer unsurlar çerçevesinde rekabet etmektedirler. Ancak, ihale sonuçlarında, üreticilerin fabrikaların olduğu bölgelerde kazandıkları, başka bir ifadeyle, bölgesel bir durum gözlemlenmektedir. Rekabet daha çok üre gübresinde olmaktadır.”

1.2.2.2. Pazar Paylaşımı

1670 Şikayet başvurusunun sahibi, Türkiye Ziraat Odaları Birliği Yönetim Kurulu Başkanı Faruk Yücel, kendisiyle yapılan görüşmede raportörlere, gübre üreticilerinin TKKMB’nin gübre alımı için açtığı ihalelerde birlikte hareket ettiklerini, ihaleleri miktarsal ve bölgesel bazda aralarında paylaştıklarını, gübre üreticilerinin TKKMB’nin yurt dışından gübre temin etmesini protesto etmek için, geçen

dönem¹⁵ açmış olduğu ihaleye katılmadıklarını ileri sürmüştür. Yücel ayrıca, gübre üreticisi kuruluşların, faaliyette bulunacakları bölgeleri centilmenlik anlaşması çerçevesinde belirlediklerini de iddia etmiştir.

1680 Raportörlerce yapılan yerinde incelemede Toros Gübre'nin Genel Müdürü Esin Gökan'ın not defterinde, 30.9.1996 tarihli ve Dernek toplantısı başlıklı metinde, toplu alım ihaleleri ile ilgili olarak, "*Resmen yapmamakla birlikte anlaşılabilir, görüşmelere açık. Çiftçiyi ezmeyecek, ithalata cevaz vermeyecek bir fiyatta anlaşabiliriz.*" denilmiş ve gübre üreticilerinin katıldığı bu toplantıda toplu gübre satım ihalelerinde uygulanacak fiyatlarda anlaşılabilceği ifade edilmiştir.

1690 GÜBRETAŞ'ın eski Genel Müdür Yardımcısı Osman Yılmazcan'ın 7.11.1996 tarihinde, Toros Gübre'den Sezai Bayraktar'a gönderdiği yazıda, "*Üreticilerin birbirlerinin doğal pazarlarında kurumsal ve bayi satışlarında daha makul rekabet içinde olmaları, sektörel dayanışmayı olumlu kılabilceği gibi uzlaşmalarında uzun ömürlü olmasına fırsat verebilir.*" denilmektedir. Gübre üreticilerinin, doğal pazar olarak gördükleri fabrikalarının olduğu bölgelerde, özellikle toplu gübre alım ihaleleri vasıtasıyla yapılan satışlar olmak üzere rekabet edilmemesi yönündeki niyetlerini 1996 yılında ortaya koydukları görülmektedir.

17 Haziran 1998 tarihli TTK ihalesi öncesinde, 9 Haziran 1998 tarihinde BAGFAŞ'ın İstanbul'daki genel merkezinde yapılan GÜD toplantısından sonra, raportörlerce Toros Gübre Genel Müdür Yardımcısı Yavuz Kuran'ın, defterine aşağıdaki notları aldığı tespit edilmiştir :

1700

“

9.6.1998

*TKK Toplantısı/Gübre Üreticileri Derneği toplantısı sonrası
E.G/S.B¹⁶*

- Karşı sevk yazarak teklif verilecek veya bir önceki şartnamede aleyhimize

-Teklif normal fiyatlarla verilecek

Açıldığında çok tonaj varsa duruma bakılacak

...

1710 *Normal teklife eklenecek şartlar*

TÜGSAŞ ve İGSAŞ teminata itiraz edecek

TÜGSAŞ ve İGSAŞ doğal gazı force major ilan edecek”

1720

Yavuz Kuran'a ait notlardaki en dikkat çekici nokta; 9.6.1998 tarihinde BAGFAŞ Genel Merkezinde yapılan GÜD toplantısından hemen sonra, Toros Gübre'nin üst düzey yöneticilerinin, TTK'nın 17.6.1998 tarihli ihalesine verecekleri teklifle ilgili hususları konuşmaları ve Yavuz Kuran'ın, GÜD toplantısı sonrası diye bir ifadeyi not düşmesidir. Nitekim, TÜGSAŞ ve İGSAŞ'ın 17.6.1998 tarihinde hangi konulara itiraz edeceklerini gösteren cümlelerden de, 9.6.1998 tarihinde gübre üreticilerinin, 17 Haziran tarihli TTK ihalesi ile ilgili çalışmalar yaptığı anlaşılmıştır.

¹⁵ Bahsedilen TTK ihalesi, daha önce "H.2.1.2. Fiyat Tespiti (1999 Yılı)" başlığı altında yer alan TTK'nın 1999 Sonbahar ihalesidir.

¹⁶ Esin Gökan ve Sezai Bayraktar.

1730 Yine, Yavuz Kuran'a ait notlarda; "Yarın 10.00'da BAGFAŞ'da toplantı. Oktay Vural TKK ihalesine girmemeyi düşünüyor. TÜGSAŞ'a kompoze düşüncesi 28.000 olarak iletildi." ifadeleri ve "TKK yeni ihale değişiklikleri" başlığı altında, aynı sayfa boyunca TKK ihalesi ile ilgili çalışmalar yer almaktadır. Bu belgenin de 9.6.1998 tarihinde BAGFAŞ Genel Merkezinde, 17.6.1998 tarihli TKK ihalesi için, GÜD üyeleri arasında yapılmış söz konusu toplantıya hazırlık çalışmaları mahiyetinde olduğu açıktır. Özellikle, TÜGSAŞ Genel Müdürü Oktay Vural'ın TKK ihalesine girmeme düşüncesini, Toros Gübre'nin, söz konusu ihale öncesi öğrenmiş olması, ihalede oluşması beklenen rekabet ortamına zarar verebilecek rakipler arasındaki koordinasyonu göstermesi bakımından önemlidir.

Keza, raportörlerce yapılan incelemelerde, 17.6.1998 tarihli TKK ihalesinden önce;

1740 1. 20.4.1998 tarihli "1998 Sonbahar Dönemi TKK İhalesi ve Uyumlu Fiyatlandırma Prosedürü" başlıklı, GÜBRETAS ve BAGFAŞ'da bulunan belgelerden¹⁷, gübre üreticilerinin TKK'nın çiftçiye satış fiyatları ile kendi bayilerine uyguladıkları satış fiyatları arasında % 10'un altında oluşacak bir fiyat farkı yaratmak için bazı fiyat belirleme sistemleri üzerinde çalıştıkları,

2. Gübre üreticisi firmaların ortak mutabakatı ile hazırlanan "TKK İhale Şartnamesindeki Değişiklik Talepleri"nin yazılı olarak, GÜD tarafından, 7.5.1998 tarihinde TKK'ya bildirildiği,

1750 3. BAGFAŞ Genel Müdürü Kemal Gencer tarafından, 12.6.1998 tarihinde TÜGSAŞ Genel Müdürü Oktay Vural'a, biri Toros Gübre'den gelen "Teklifimizi Tamamlayıcı Şartlar" diğeri de "Teklif Mektubu" başlıklı 17.6.1998 TKK ihalesine yönelik yazılar gönderildiği,

4. Yine, Toros Gübre tarafından, TKK ihalesine yönelik, 15.6.1998 tarihinde, İGSAŞ'a "Teklifimizi Tamamlayıcı Şartlar", belgesinin fakslandığı,

5. BAGFAŞ tarafından İGSAŞ'a, 12.6.1998 tarihinde, "Teklif Mektubu" belgesinin gönderildiği,

1760 tespit edilmiştir. Yukarıda yer verilen belgeler bir bütün olarak göz önüne alındığında, 17.6.1998 tarihli TKK ihalesinden önce, gübre üreticileri arasında söz konusu ihaleye yönelik yoğun bir koordinasyon olduğu anlaşılmaktadır.

Yavuz Kuran'ın defter notlarının bir başka sayfasında;

" TAHMİNİ

Can 280

As 85

An 105

DAP 35

Üre 145

İhale toplamı 740000 ton seviyesinde
öngörülüyor

1770 ¹⁷ "TKK İhalesi ve Uyumlu Fiyatlandırma Prosedürü" hakkında, "H.2.1.1. Fiyat Tespiti (1998 yılı)" başlığı altında, daha detaylı bilgi yer almaktadır.

11-04/64-26

Kompoze

*Ercüment Beyin Önerisi*¹⁸

*Kemal Güven*¹⁹

TKK'ya verilen son yılların

% 29 Tü (TÜGSAŞ)

firmaların fiili Pazar payı

% 31 To (Toros)

(000 t.)

% 16 B. (BAGFAŞ)

206 Tüg.

% 15 İg. (İGSAŞ)

190 Tor.

% 5 Güb. (GÜBRETAŞ)

148 B.

% 2 Ege (Ege Gübre)

60 İgs.

30 Ege”

1780

Belgenin geri kalan bölümlerinde 15.15.15, DAP, 20.20.0, üre gübreleri ve diğer gübreler için firmalar bazında bazı tonaj hesaplamaları olduğu düşünülen rakamlar yer almaktadır.

*Kemal Beyin önerisinin*²⁰

Toplam

Tor 166000 % 27

Tüg. 218000 % 29

B. 147000 % 19

G. 119000 % 16

İg. 84000 % 11

Ege 30000 % 4

*-----
764000 T. % 100”*

1790

Yukarıda sunulan belgelerdeki ifadelerden, TKK ihalesi öncesi Toros Gübre, GÜBRETAŞ ve TÜGSAŞ arasında ihaleden hangi firmanın ne kadar pay alacağı hususunda görüşmeler yapıldığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle, “Kemal Güven ve Ercüment Güler’in önerileri” ifadeleri, bu durumu kanıtlar mahiyettedir. Yavuz Kuran’ın defter notlarının incelenmesinden, söz konusu ifadelerin, 1998 yılında gerçekleşen TKK ihalelerinden önce yapılmış bir toplantıda alınmış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu notlar, adı geçen teşebbüsler arasında, TKK ihalesinden önce, miktar paylaşımına ilişkin işbirliğini göstermektedir.

1800

Toros Gübre Genel Müdür Yardımcısı Yavuz Kuran’a ait notlarda tespit edilen diğer ifadeler şu şekildedir:

“Paylaşım tamamen coğrafi (Herkes fiyatında serbest üreticiler bölgeler de birbirlerini zorlamıyor ithalatçı ile uğraşılıyor)

1810

1997 Sonbahar

98 yeni ihale

...

(Belgenin bu bölümünde 1997 yılı Sonbahar TKK ihalesi ile ilgili bazı bilgiler ile 1998 yılı ihalesi ile ilgili bazı çalışmalar görülmektedir.)

¹⁸ TÜGSAŞ Yönetim Kurulu üyesi.

¹⁹ GÜBRETAŞ Genel Müdürü.

²⁰ GÜBRETAŞ Genel Müdürü Kemal Güven.

Bu sene bölgeler kendi içinde bölünmemeli çok aleni oluyor.”

1820 Belgedeki ifadelerden, gübre üreticilerinin TKK ihalelerinde, bölgesel bir paylaşım içinde oldukları ve belirlenen bölgelerinde (üreticilerin fabrika ve yakın bölgeleri) birbirlerini zorlamayarak, daha çok, ithalatçıların girdiği ihalelerde bu firmalar ile rekabete girdikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca, bölge birlikleri bazında yapılmakta olan TKK ihalelerinde bölgelerin kendi içinde bölünmemesi gerektiği ifade edilmektedir. Örneğin, Mersin Bölge Birliği Hatay, Adana ve İçel gibi illerden oluşmaktadır. Dolayısıyla Yavuz Kuran, bölge birliklerinin kendi içinde de, iller bazında coğrafi olarak, gübre üreticilerince paylaşılmasının dikkat çekebileceğini vurgulamaktadır.

1830 Gübre üreticilerinin toplu alım ihaleleri öncesinde toplanarak ihale fiyatları ve miktar paylaşımı hususlarında koordinasyon içerisinde olduklarını gösteren bir diğer önemli belge ise, Toros Gübre'nin Genel Müdür Yardımcısı Yavuz Kuran'ın Toros Bölge Müdürlerine gönderdiği 21.9.1998 tarihli Lotus Notes mesajıdır. Mesajda aynen;

“Bu akşam yarın ki Şeker fabrikaları ihalesinin açık eksiltmesi öncesi Ankara’da tüm üreticiler toplanıyoruz. Gerek şeker fab. gerekse ve daha önemlisi bayi piyasası fiyatları üzerine bir kez daha uzlaşma ortamı yaratılması için toplantı yapılıyor.”

1840 denilmektedir.

Yavuz Kuran'a ait mesajdan görüldüğü üzere; 22 Eylül 1998 tarihli Türkiye Şeker Fabrikaları gübre alım ihalesinden önce, 21 Eylül 1998 tarihinde, tüm üreticilerin biraraya gelerek ihale fiyatları üzerinde gizli işbirliğine yönelik bir toplantı yaptıkları açıktır. Gübre Üreticileri Derneği toplantı tarihlerine bakıldığında, resmi olarak böyle bir toplantı görülmemektedir. Yavuz Kuran'ın 23 Eylül 1998 tarihli;

“Konu:Bayi fiyatları hk.

1850 *Pazartesi Ankara’da Gübre üreticisi kuruluşların genel müdürleri ile yapılan toplantıda bayi pazarındaki şu anki gereksiz rekabetin sona erdirilmesi konusunda tekrar mutabakat sağlanmıştır.”* ifadelerinin yer aldığı belgeden anlaşıldığına göre; söz konusu toplantı gübre üreticilerinin Genel Müdürleri seviyesinde yapılmıştır.

1860 Bu noktada; gübre üreticisi şirketlerin, TKK ve Şeker Fabrikaları'nın gübre alım ihalelerinde, bölge ve miktar paylaşımına yönelik danışıklı bir ilişki içerisinde olup olmadığının tespiti amacıyla, 1996-2000 yılları arasında söz konusu kuruluş ihalelerinin bölgesel kazanım ve fiyat düzeyleri açısından analizler yapılmıştır. Söz konusu analizlerde, TKK'nın 1996-2000 yılları arasında, ilkbahar ve sonbahar gübre alım ihalelerinde DAP, AN33, Üre, 20.20.0, CAN gübreleri için hangi teşebbüsün hangi ilde ve hangi fiyattan kazandığı, TKK'nın 1997-2000 yılları arasındaki bölge birliği bazındaki ihalelerine kaç firmanın katıldığı ve açık eksiltmelerin kaç tur sürdüğü; TKK ihalelerinde, teşebbüslerin ürün çeşidi bazında aldıkları ihale payları ve miktarları hususları incelenmiştir. Bütün bu analizler neticesinde yapılan tespitler şu şekildedir:

11-04/64-26

- 1870 - BAGFAŞ, fabrikasının olduğu Balıkesir bölgesinde, 20.20.0, DAP ve AS21 gübre çeşitleri için katıldığı ihalelerin tümünü almıştır.
- 1880 - TÜGSAŞ, fabrikasının olduğu Samsun bölgesindeki tüm ihaleleri, 20.20.0 gübresi için kazanmıştır. TÜGSAŞ, CAN gübresini yalnızca Kütahya ve Gemlik Fabrikalarında üretmekte ve özellikle Gemlik'te üretilen CAN'ın satışını yapmaktadır. Gemlik'in Samsun'a olan uzaklığı 709 km.ve CAN gübresindeki en büyük rakibi olan Toros Gübre'nin CAN üretimini yaptığı Mersin Fabrikası'nın Samsun'a olan uzaklığı 703 km. iken, Toros Gübre'nin Samsun İli CAN ihalelerinden hiçbirini kazanamamış olması dikkat çekicidir. CAN gübresi, yalnızca Toros Gübre ve TÜGSAŞ tarafından üretilen ve ithal olanakları kısıtlı olan bir gübre çeşididir. Gübre üreticilerinin nakliye avantajı sebebiyle doğal pazar oluşması normaldir şeklindeki savunmalarını çürütücü bu durum, Samsun İli CAN ihalelerinde görülmektedir.
- TÜGSAŞ, Tekirdağ, Trabzon ve İzmir illerinde, TKK'nın CAN gübresi; Samsun, Trabzon illerinde ise DAP gübresi ihalelerini sürekli olarak kazanmıştır.
- Toros Gübre, fabrikasının olduğu Mersin iline yönelik tüm CAN gübresi ihalelerini kazanmıştır. Aynı teşebbüs, 1996 İlkbahar İhalesinde, Erzurum, Gaziantep, Malatya, Mersin, Sivas ve Trabzon illerinde tek fiyat (225,4 \$) ile CAN ihalelerini kazanmış ve hatta Mersin'e uzaklığı 317 km. olan Kayseri iline 224,74 \$ ile Mersin iline göre daha düşük bir fiyat vermiştir.
- 1890 - Toros Gübre'nin, 20.20.0 kompoze gübre için, Mersin ve Gaziantep illerindeki TKK ihalelerinde birçok kez kazandığı görülmektedir.
- TÜGSAŞ, fabrikasına yakın olan Balıkesir ilinde, 1996 Sonbahar ihalesinde, CAN gübresi için 155 \$ fiyat uygularken, Gemlik'e 553 km. mesafedeki Antalya'da 134 \$ CAN fiyatı ile ihale kazanmıştır.
- 1900 - CAN gübresinin, 1996-2000 yılları arasındaki ihalelerde, büyük bir çoğunlukla, Toros Gübre ve TÜGSAŞ tarafından tedarik edildiği görülmektedir. Toros Gübre, Mersin dışında, Gaziantep, Malatya ili CAN ihalelerinin de tümünü almıştır. Toros Gübre, Kayseri İli CAN ihalelerinin de büyük bir kısmını üst üste kazanmıştır.
- Öte yandan TÜGSAŞ, 1998 İlkbahar ihalesinde, fabrika bölgesi olan Bursa'da 148 \$/ton fiyat ile CAN ihalesini kazanırken; bu gübrenin Edirne'de 123,7 \$ ve İzmir'de 139,95 \$ fiyat seviyelerinde TKK'ya satışını gerçekleştirmiştir.
- 1910 - Toros Gübre, 1998 ilkbahar ihalesinde, CAN gübresini Mersin'de 127 \$ ile TKK'ya vermiştir. Aynı ihale ve gübre çeşidi için, Toros'un fabrikasına olan uzaklığı, sırasıyla, 270 ve 269 km. olan, Gaziantep ve Nevşehir illerine ise 131,95 \$ ve 153 \$ fiyat ile CAN satışı, söz konusu teşebbüs tarafından gerçekleştirilmiştir. Toros Gübre'nin , Mersin Fabrikasının Gaziantep iline gerçek ton başına gübre taşıma maliyeti yaklaşık 10 \$/ton ve Nevşehir ili için bu maliyet yaklaşık 11 \$/ton seviyelerindedir. Toros Gübre'nin, 127 \$'lık fiyatının üzerine, Nevşehir nakliye maliyeti eklendiğinde bile, 153 \$ olan fiyatı açıklamak güçtür. Ayrıca, 1998 İlkbahar İhalesinde Toros ve TÜGSAŞ'ın CAN fiyatları arasında, aynı iller için

11-04/64-26

mevcut olan fiyat farklılıklarının, 1998 Sonbahar İhalesinde oldukça azaldığı görülmektedir.

1920 - BAGFAŞ, AS21 gübresini ürettiği fabrikasının bulunduğu Balıkesir’de, 1997 İlkbahar ihalesinde, bu gübre için 152,1 \$ teklif fiyatı ile kazanırken, fabrikasına olan uzaklığı 945 km. olan Adana ilinde 123,75 \$, 908 km. olan İçel ilinde 133 \$ ile kazanmıştır. 1997 Sonbahar ihalesinde, BAGFAŞ, fabrikasının olduğu Balıkesir’de 135 \$ ile AS21 ihalesini kazanırken, Bandırma’ya olan uzaklıkları daha fazla olan, Gaziantep, Mersin, Malatya illerinde sırasıyla, 115 \$, 106 \$ ve 120 \$ teklif fiyatları ile ihaleleri almıştır. Bu örnekler, TKK ihalelerine verilen teklif fiyatlarının, nakliye avantajı ile alakalı olarak belirlenmediğini göstermesi bakımından önemlidir. 1998 İlkbahar İhalesinde BAGFAŞ, Balıkesir’de 88\$ ile ihaleyi alırken, fabrikasına olan uzaklığı 1323 km. olan Erzurum’da 86 \$ teklif fiyatı ile ihalede rakiplerini geçmiştir.

1930 - 1999 Sonbahar İhalesinde tüm illerde, AS21 gübresi için ihaleyi kazanan Ost-Olgun firması, hemen hemen tüm illerde aynı fiyatı vermiştir. Ayrıca, 2000 İlkbahar döneminden itibaren, TKK’nın kendi belirlediği tavan fiyat üzerinden, ihaleye katılan firmaları açık eksiltmeye katma sistemine geçmesi ile birlikte, tüm bölge birlikleri için kazanan teklif fiyatları arasındaki farklılıkların azaldığı görülmektedir.

1940 - BAGFAŞ’ın, AS21 gübresi ihalelerinde, Tekirdağ ve Sakarya illerinde de üst üste kazandığı tespit edilmiştir.

- BAGFAŞ, 1997 İlkbahar ihalesinde DAP gübresi için, Balıkesir’de 299,5 \$ ve Tekirdağ’da 294,9 \$ fiyatla ihaleyi alırken, fabrikasına uzak iller olan İzmir ve Ankara’da sırasıyla, 277,4 \$ ve 280,5 \$ teklif fiyatları seviyesinde DAP ihalelerini kazanmıştır. Benzer şekilde BAGFAŞ’ın, 1997 Sonbahar, 1998 İlkbahar, 1998 Sonbahar İhalelerinde de fabrika bölgesinde yüksek, diğer uzak illerde, DAP gübresi için düşük fiyat uyguladığını görmek mümkündür.

1950 - BAGFAŞ’ın İzmir ilinde DAP gübresi için, 1997-2000 yılları arasındaki tüm ihaleleri kazandığı göz önüne alındığında, Ege Gübre’nin fabrikasının olduğu bir bölgeye girebilmesi, nakliye dezavantajı yönünden zorluk olmadığını göstermektedir.

- İthalatçı firmaların, gübre üreticileriyle rekabet edebildiği bir gübre çeşidi olan AN33 gübresi için, TKK ihalelerindeki fiyat ve bölge dağılımına bakıldığında, bölge birliklerini oluşturan illerde diğer gübre çeşitlerinde olduğu kadar, aynı firmanın üst üste yıllar boyunca kazandığı bir bölgesellik bulunmamaktadır.

1960 - İGSAŞ’ın, üre gübresinde tek üretici firma olarak, 1996-2000 yılları arasındaki TKK ihalelerinde, yalnızca üre ihalelerinde teklif verdiği, genel olarak fabrikasının olduğu Sakarya ili başta olmak üzere, Tekirdağ ve Balıkesir illerinde ihale aldığı görülmektedir.

- İGSAŞ, 1998 İlkbahar İhalesinde, fabrikasının olduğu Yarımca’ya 66 km. mesafede olan Sakarya’da üre gübresi için, 144, 5 \$ ile TKK’ya mal satmıştır. Ancak, İGSAŞ’ın üre gübresini aynı ihalede, Yarımca’ya uzaklıkları 556 km. olan Yozgat iline 132,25 \$, 611 km. olan Nevşehir’e 132,25 \$, 570 km. olan Konya’ya

11-04/64-26

1970 130 \$, 355 km. olan Ankara iline 136, 4 \$ fiyat seviyelerinden verdiği görülmektedir. Sakarya ilindeki ihaleye 5 üretici firma katılmış ve 4 tur sürmüştür. Oysa, daha düşük fiyatların olduğu Ankara'da ihaleye, ithalatçı firmanın da olduğu 5 teşebbüs katılmış ve açık eksiltme 25 tur olarak gerçekleşmiştir. Keza, İGSAŞ'nin 130 \$ ile kazandığı Konya ilinde, açık eksiltme ithalatçı firmaların dahil olduğu 8 teşebbüs arasında 30 tur olarak yapılmıştır. Bu örnekten de anlaşıldığı üzere, TKK ihalelerinde, firmalar gerçek nakliye maliyetlerini dikkate alarak teklif vermemektedirler. İthalatçıların katıldığı bazı ihalelerde, tur sayılarının yüksekliği dikkate alınırsa, yeni firma katılımlarının rekabeti artırdığı ve fiyatların düşmesine yol açtığı şeklinde yorumlamak yanlış olmayacaktır.

1980 - Ege Gübre, 1996-2000 yılları arasındaki TKK ihalelerinde, incelenen 8 gübre çeşidi için, toplam 197.749 tonluk gübre satışıyla, en az paya sahip olan üretici kuruluştur. Ege Gübre genellikle, 20.20.0, 15.15.15 kompoze gübreleri ve AS21 azotlu gübre çeşidinde TKK'ya satış yapmıştır. Ege Gübre'nin daha çok, fabrikasının olduğu İzmir ile Antalya illerinde ihale kazandığı görülse de; söz konusu teşebbüs için, belirli iller ve gübre çeşitleri için, bölgesel bir üstünlüğe sahip olduğunu söylemek güçtür. Ancak 2000 Sonbahar İhalesinde, Ege Gübre'nin fabrika bölgesi olan İzmir'de 154,74 \$/ton fiyat ile 20.20.0 gübresini TKK'ya verdiği görülürken, aynı gübrede Antalya'da 151,49 \$ fiyat seviyesinde ihaleyi kazanmış olması, Ege Gübre'nin de fabrika bölgesinde yüksek fiyat uyguladığının kanıtıdır.

1990 - GÜBRETAS, TKK'nın TSP gübresi ihtiyacının tamamını karşılamaktadır. TKK'nın sahibi olduğu GÜBRETAS, diğer 5 gübre üreticisinin girmedikleri, 1999 Sonbahar ihalesinde, TKK'nın gübre ihtiyaçlarını karşılamada önemli pay sahibi olmuştur.

2000 - Ancak, GÜBRETAS'ın, 2000 İlkbahar İhalesinde Gaziantep ve Mersin illerinde, CAN gübresi ihalesini kazanması ilginçtir. GÜBRETAS, Toros Gübre'nin bu ihalede CAN teklifi vermemesi üzerine 1996 yılından beri yapılan ihalelerde ilk defa bu bölgelere girmiştir. Keza, 1999 Sonbahar İhalesinde diğer firmaların katılmaması üzerine GÜBRETAS, BAGFAŞ'ın fabrika bölgesi olan Balıkesir ilinde ilk defa 20.20.0 gübresi için teklif verip ihaleyi almıştır. 2000 Sonbahar ihalesinde ise, BAGFAŞ'ın Balıkesir'de, 20.20.0 ihalesini yeniden kazandığı görülmektedir. Benzer şekilde, 1999 Sonbahar İhalesinde GÜBRETAS, ilk defa olarak, TÜGSAŞ'ın Samsun ile Trabzon ve BAGFAŞ'ın Tekirdağ illerinde sürekli olarak kazandığı 20.20.0 gübresi ihaleleri için teklif vermiş ve kazanmıştır. Bu örnekler, GÜBRETAS'ın her ne kadar TKK'nın kontrolünde bir firma da olsa, diğer gübre üreticileri ile uyumlu eylem içinde olduğunu ve rakiplerinin fabrika bölgelerine girmediğini göstermektedir. Ayrıca GÜBRETAS, TKK'nın 1998 Sonbahar İhalesi öncesinde, gübre üreticilerinin TKK'ya bildirdikleri, şartname değişiklikleri ile ilgili talepler konusunda ortak harekete uymuştur.

2010 - TKK ihaleleri, açık eksiltme usulü ile yapılmaktadır. TKK'nın 1997-2000 yılları arasındaki açık eksiltme tutanakları, ihalelerde ithalatçıların girdiği zamanlarda, açık eksiltme turlarının sayısında artış ve yalnızca üreticilerin katıldığı ihalelerin tur sayısında azalmalar olup olmadığı açılarından incelenmiştir.

11-04/64-26

- 1998 yılı Sonbahar ve 2000 Sonbahar CAN açık eksiltme ihalelerine yalnızca üreticiler katılmış ve ihale 3 tur sürmüştür; 1997 Sonbahar CAN İhale turlarında, ithalatçıların da katıldığı açık eksiltmelerin en az 3 tur olmak üzere 26 tura kadar çıktığı görülmektedir.

2020

- 1997, 1998 ve 1999 İlbahar İhalelerinde, CAN gübresi için, ithalatçıların da katıldığı ihalelerde açık eksiltme turlarındaki fazlalık göze çarpmaktadır. İthalatçıların katıldığı ihalelerde nispeten daha yoğun bir rekabet yaşandığı gözlemlenmektedir.

- 1997, 1998 ve 2000 yılları DAP gübresi için sonbahar ihaleleri açık eksiltme turları incelendiğinde, yalnızca üreticilerin katıldığı eksiltmelerin en fazla 6 tur sürdüğü, oysa ithalatçıların da dahil olduğu açık eksiltmelerde 43 tura kadar çıktığı görülmektedir.

2030

- 1997, 1998 ve 1999 Yılları İlbahar İhaleleri 20.20.0 gübresi için yapılan açık eksiltme turlarında da, Tekirdağ, Balıkesir, İzmir, Gaziantep ve Mersin gibi, üreticilerin bölgesel olarak ihale kazanımlarının yüksek olduğu illerde, ithalatçıların katılımının yüksek tur sayılarına ulaşılmasını sağladığı tespit edilmiştir.

- TKK'nın 2000 Sonbahar İhalesinde, 20.20.0 gübresi için, Konya ilinde üretici ve ithalatçı olmak üzere 3 teşebbüs teklif vermiş ve açık eksiltme 106 tur sürmüştür, BAGFAŞ bu ihaleyi Konya Merkez'de 152,98 \$ ve Aksaray'da 149, 95 \$ fiyat ile kazanmıştır. BAGFAŞ aynı gübreyi, fabrika bölgesi olan Balıkesir'de 3 üreticinin katıldığı ve 7 tur süren ihalede 154,69 \$ fiyat ile TKK'ya vermiştir.

2040

- TKK ihalelerinde, 1996-2000 yılları arasında, 8 gübre çeşidi için, gübre üreticilerinin pazar payları incelendiğinde; Toros Gübre, TÜGSAŞ ve GÜBRETAS'ın pay oranlarının değişkenlik gösterdiği, İGSAŞ, BAGFAŞ ve Ege Gübre'nin de nispeten daha düzenli pazar paylarına sahip olduğu görülebilmektedir. Toros Gübre ve TÜGSAŞ 2000 İlbahar ve Sonbahar İhalelerinde önceki yıllara göre daha az pay almışlardır.

2050

Gübre üreticilerinin, Türkiye Şeker Fabrikaları'nın 1996-1999 yılları arasında 12.30.12 ve üre gübresi için hangi bölgelerde kazandıklarına ilişkin yapılan tespitlere ise aşağıda yer verilmiştir:

- İGSAŞ'ın üre gübresinde fabrika bölgesi olan Adapazarı ilinde ve Alpullu ilçesinde sürekli olarak ihale aldığı,

- TÜGSAŞ'ın Çorum, Samsun, Kars, Ağrı ve Erzincan illerinde 12.30.12 kompoze gübre ihalelerinde kazanma oranının yüksek olduğu,

2060

- Toros'un Konya, Malatya, Elazığ, Kahramanmaraş gibi Akdeniz Bölgesinde, fabrikalarına yakın bölgelerde daha çok ihale kazandığı,

- BAGFAŞ'ın Afyon, Ankara, Eskişehir, Balıkesir illerinde, 12.30.12 gübresi için, üst üste tüm ihaleleri aldığı,

11-04/64-26

- GÜBRETAS'ın daha çok 12.30.12 kompoze gübrede, Adapazarı ve Ereğli'de ihaleleri aldığı,

- Ege Gübre'nin, Şeker Fabrikaları ihalelerinde, yüksek bir pazar payı olmadığı ve daha çok fabrikasına yakın olan Burdur ve Uşak illerinde ihale alabildiği,

2070

görülmemektedir.

Türkiye Şeker Fabrikaları'nın 1996-1999 yılları arasında gerçekleştirdiği ihaleleri kazanan firmaların fiyatları incelendiğinde ise;

- BAGFAŞ'ın Bandırma'daki fabrikasına yakın olan Susurluk Bölgesi için, üre gübresinde 1999 yılı ihalesini 107 \$ fiyat ile kazandığı, ancak fabrikasına olan uzaklığı 246 km. olan Eskişehir'de 105,65 \$ ve 273 km. olan Kütahya'da 104,9 \$ ile daha düşük fiyatlardan, aynı ihalede üre satışı yaptığı,

2080

- İGSAŞ'ın, 1998 ihalesinde, fabrikasına yakın olan Adapazarı ilinde 138,9 \$/ton fiyat ile üre verirken, fabrikasına uzak olan Kastamonu, Kırşehir, Burdur, Afyon, Ankara gibi illerde ise daha düşük fiyatlar uyguladığı,

şeklinde verilebilecek örneklerin gübre üreticilerinin gerçek nakliye maliyetlerine göre toplu alım ihalelerine teklif vermediklerini kanıtlamaktadır.

Türkiye Şeker Fabrikaları ihalelerinde de, TTK ihalelerine benzer şekilde, gübre üreticilerinin fabrikalarına yakın bölgelerde daha fazla ihale kazandıkları ve İGSAŞ örneğinde olduğu gibi, fabrika bölgelerinde daha yüksek fiyat uyguladıkları örnekler görülmektedir. Nitekim gübre üreticilerinin, 22.9.1998 tarihli Şeker Fabrikaları Açık Eksiltme İhalesi öncesinden bir gün önce, Ankara'da söz konusu ihale fiyatları üzerinde uzlaşmak için gizli bir toplantı yapmış olmaları, yukarıda yer verilen tespitlerin doğruluğunu kanıtlar mahiyettedir.

2090

İhalelerde danışıklı bir davranış içerisinde girilmesi, ihaleye katılan teşebbüslerin aralarında işbirliği konusunda anlaşarak, ihaleye verecekleri teklifleri uyumlaştırmaları şeklinde algılanabilir. İhalelerde yer alanların teklifleri, kendi iktisadi tasarımı veya hesapları sonucunda değil, diğer teklifler hakkındaki bilgileri ve diğer katılımcılarla olan uyumlu ilişkileri sonucunda çıkıyorsa bu durum rekabetin bozulmasına ve kısıtlanmasına sebebiyet verir.

2100

Rekabet hukuku perspektifinden, danışıklı ihale ilişkilerinin varlığına yönelik olarak;

- Teklifleri kazanan teşebbüsün sürekli olarak işi rakiplerine fason olarak vermesi,
- Müzayedede, bir kısım tekliflerin diğer tekliflere nazaran çok yüksek olması ve bu durumun herhangi bir maliyet farklılığı veya diğer şekillerde açıklanamaması,
- Aynı teşebbüsün, belli bir bölge veya belli bir işte sürekli olarak ihaleyi kazanan sağlayıcı konumunda olması
- İhaleye yeni bir katılımcının katılması durumunda, teklif fiyatlarında gözlemlenen düşmeler,

2110

şeklindeki örnekler verilebilir.

2120 Yukarıda yer verilen bilgi ve belgeler çerçevesinde, soruşturma tarafı teşebbüslerin; TKK ve Şeker Fabrikaları'nın gübre alım ihalelerinden önce koordinasyon içinde olmaları, miktar paylaşımına ve ihalelere katılmamaya yönelik işbirliği ve ortak irade içerisinde olmaları, TKK ve Şeker Fabrikaları ihalelerinde sürekli olarak fabrikalarının bulunduğu bölge ya da yakın bölgelerinde ihale kazanmaları ve bu durumun nakliye avantajı ile açıklanamaması, nakliye avantajlarına rağmen kendi fabrika bölgelerinde yüksek fiyatlardan ihale kazanmaları, ithalatçıların katıldığı ihalelerde uzak bölgeler olmasına karşın daha rekabetçi fiyat vermeleri ve söz konusu ihalelerdeki açık eksiltme turlarının daha uzun sürmesi hususları göz önüne alındığında; Toros Gübre, BAGFAŞ, Ege Gübre, GÜBRETAS, İGSAŞ ve TÜGSAŞ'ın, Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği ile Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin gerçekleştirdiği toplu gübre alım ihalelerinde, belli bölgeleri ve dolayısıyla bu bölgelerde tedarik edilen miktarları uyumlu eylem halinde paylaştıkları ve Kanun'un 4 üncü maddesini ihlal ettikleri sonucuna varılmıştır.

2130

1.2.2.3. TKK'nın 1999 Yılı Sonbahar İhalesine Topluca Katılmama

Raportörlerce yapılan yerinde incelemelerde, İGSAŞ Genel Müdür Yardımcısı Yavuz Tütüncü'nün odasında "GÜBRE ÜRETİCİLERİ DERNEĞİ" başlıklı, adı geçen kişinin kendi el yazısıyla yazılmış iki sayfadan oluşan toplantı notları gübre üreticisi kuruluşların Dernek çatısı altında yaptıkları konuşmalara ait ifadeler içermektedir. Belgede yer verilen 77,500,000 TL.'lik DAP gübresi fiyatından toplantının Ağustos-Eylül 1999 tarihleri arasında yapıldığı anlaşılmaktadır. Toplantıya Esin Gökan (Toros Gübre Genel Müdürü), Ercüment Güler (TÜGSAŞ Genel Müdür Yardımcısı ve Yönetim Kurulu üyesi), Bülent Çakın (Ege Gübre Genel Müdürü), Kemal Gençer (BAGFAŞ Genel Müdürü) ve Yavuz Tütüncü (İGSAŞ Genel Müdür Yardımcısı) katılmıştır. Belgede aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

2140

"GÜBRE ÜRETİCİLERİ DERNEĞİ

ESİN HANIM: Piyasadaki fiyat hareketleri konusunda söz almak istiyoruz. TKK'ne ihalede tavır aldık, İGSAŞ ve TÜGSAŞ'da resmi kuruluş olarak yanımızda yer aldılar, müteşekkirimiz. Türkiye'de ürünlerin az, fiyatların düşük olması gübre tüketiminin az olacağını göstermişti.

2150

TKK'ne aldığımız tavrı devam ettireceğiz derken Temmuz'da fiyatları bu mantalite ile belirlemiş idik.

BÜLENT ÇAKIN: Birlikte hareket edelim."

2160

Yukarıda yer verilen ifadelerde, Toros Gübre Genel Müdürü Esin Gökan, TKK'nın açmış olduğu gübre alım ihalesinde bu kuruluşa karşı ihaleye katılmayarak tavır aldıklarını ve İGSAŞ ile TÜGSAŞ'ın da söz konusu ihaleye katılmadığını ifade etmektedir. Belgedeki konuşmaların Ağustos-Eylül 1999 tarihinde gerçekleştiği göz önüne alındığında ve TKK'nın ihale tarihleri ve bu ihalelere katılan firmalar incelendiğinde, Haziran-Temmuz 1999 döneminde gerçekleştirilen TKK'nın 1999 Sonbahar ihalesine Toros Gübre, İGSAŞ, TÜGSAŞ, Ege Gübre ve BAGFAŞ'ın katılmadıkları anlaşılmaktadır. Bu noktada, aşağıda yer verilen belgeler, söz

konusu ihaleye katılmayan teşebbüslerin hangi amaçlarla katılmadıklarını ve aralarındaki işbirliğini göstermesi bakımından önemlidir. Toros Gübre’de elde edilen ve 11.11.1999 tarihinde GÜD’ün Ankara’daki merkezinde yapılan toplantıda Esin Gökan tarafından alınan notların yer aldığı belgede aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

2170

“ GÜNDEM

1. Açılış
2. İlkbahar ve sonbahar gübre sezonlarının değerlendirilmesi
3. Dilek ve temenniler

16.Genel Kurulun tarihinin belirlenmesi

...

İlk toplantı 12 Ocak 2. 7 gün sonra 19 Ocak Çarşamba (ilkinde toplanılmıyor)

2180

2) TKK, TÜGSAŞ gelişmeleri onur kırıcı buluyor. Son değerlendirmeyi Dernek Genel kararına göre yapacak.

Toros olarak TÜGSAŞ ile ortak harekete uyarız. Ancak, arz-talep dengesine dikkat edip/tartışmalı
TÜGSAŞ= İhaleye girilir ise usul haline döner

İGSAŞ= Yine DAP’la kompozeler yok bu usulde bir ihaleye girmeyelim

2190

BAGFAŞ.

Üreticiler TKK’dan alamadığı pazarı düşürmemek için birbirlerine destek olmalı”

İGSAŞ’da tespit edilen 11.11.1999 tarihli belgede, GÜD toplantısında, İGSAŞ Genel Müdürü Yavuz Tütüncü tarafından tutulmuş notlarda ise aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

“ ...

Gündem 2.

2200

İlkbahar Sezonu Değerlendirmesi

TÜGSAŞ (Ercüment Bey)²¹

- TKK’leri ile uzun müzakereler yaptık. Ancak biz görüşmelere devam ederken ihale kararı aldılar. TKK ayıp etti, üreticiler gece yarısına kadar çalıştılar. TKK onur kırıcı davranıyor. Fiyat empoze ediyorlar. Şartnameyi hafifleteceklerine daha da ağırlaştırıyorlar. Siz anlaşılamazsınız diyorlardı, anlaştık yan çiziyorlar.

- Sonuç: Biz, TÜGSAŞ olarak ihaleye iştirak etmeyelim. Bu politikayı TÜGSAŞ’ta kabul ettirmeye çalışıyorum genelde kabul gördü.

2210

²¹ Ercüment Güler, TÜGSAŞ Yönetim Kurulu Üyesi.

ESİN HANIM

Raşit Bey samimi idi. Bunların en büyük rahatsızlığı TKK ve bayi fiyatları arasındaki fark idi. Raşit Bey bunu kaldırım diye samimi davrandı. Biz de kabul ettik. Ancak YÖNETİM KABUL ETMEDİ. Aralarındaki çelişki bize de yansıdı. Biz de kendilerine 95 \$/ton CAN ürünümüz olmadığını, böyle bir şartnameye teklif veremeyeceğimizi açıkça belirttim.

- 2220 - Arz talep dengesi CAN'da önemli, biz arzı kısımlarız.
- Bir dayatma getirdikleri için biz ihaleye girmeyip, alınacak karara uyarız.
- Veya düşük teminat verir kendi fiyatımızı belirleyerek teklif veririz
- Sonbahardaki DAP'ta olan olaylar CAN+AS ve ÜRE'de de olabilir.
- 1999 yılını TOROS kötü geçirdi ne karlılık ne de tonaj nedeniyle tatmin olmadık. 2000 yılı daha da zor geçecek.

Yavuz Tütüncü

- 2230 *Bunlar samimi değil. DAP ve kompozeleri gene ihale dışı bırakmışlar. Biz sonbaharda DAP'ı ihale dışı bıraktıkları, şartnamede istediğimiz değişiklikleri yapmadıkları için girmemiştik. Şimdi böyle bir durum yanında fiyat empozesi de var. Bu onur kırıcı bir durum. Girmeyelim ihaleye.*

Ercüment Bey: 150.000 ton CAN'ı bayi piyasasında satamayacak.

TOPLANTI: 19 Kasım Cuma Saat 11.00'de TOROS binasında kuruluşlar bazında yapılacak."

- 2240 Yukarıda yer verilen ve 11.11.1999 tarihli belgelerde, GÜD'e üye olan gübre üreticilerinin, 23.11.1999 tarihinde açık eksiltmesi gerçekleşen TKK'nın 2000 İlkbahar gübre alım ihalesinden önce, yine bu ihaleye iştirak edip etmemeyi konuştukları ve bir uzlaşmaya varmaya çalıştıkları görülmektedir. Belgedeki ifadelerden, TKK'nın 1999 Sonbahar İhalesine de gübre üreticilerince atıfta bulunulduğu ve bu ihaleye DAP'ın ihale dışı kalması ve şartnamede istenilen değişikliklerin TKK tarafından yapılmaması nedeniyle katılmadıklarının söz konusu teşebbüslerce teyidi açıkça görülmektedir. Yine, 23.11.1999 tarihli TKK ihalesine de girmemek için ihale gününden 5 gün önce bir toplantı yapılmaya karar verdiği de anlaşılmaktadır. 19 Kasım 1999 tarihli bir GÜD toplantısı, soruşturma süresince Rekabet Kurumu'na sunulan resmi bilgiler arasında yoktur.
- 2250 Dolayısıyla 19 Kasım 1999 tarihli toplantının, 23 Kasım 1999 tarihli TKK ihalesi ile ilgili görüşmelerin yapıldığı gizli bir toplantı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

- 2260 Bu çerçevede, TKK'nın kontrol ettiği GÜBRETAS dışındaki soruşturma tarafı beş gübre üreticisinin ihaleye katılmama sebebi, 1999 Sonbahar İhalesinde TKK'nın DAP gübresini ihale dışı bırakması ve gübre üreticilerinin şartnamede yapılmasını istediği değişiklikleri yapmamasıdır. Gübre üreticisi beş teşebbüsün söz konusu ihaleye katılmama nedeninin, bireysel iradeleri ile verdikleri bir karar olmadığı açıktır. Toros Gübre, Ege Gübre, İGSAŞ, TÜGSAŞ ve BAGFAŞ'ın 1996 yılından beri sürekli olarak TKK ihalelerine katıldıkları göz önüne alındığında, söz konusu ihaleye aynı anda iştirak etmemelerinin tesadüf olamayacağı doğaldır ve adı geçen teşebbüslerin arasındaki koordinasyon da buna işaret etmektedir. TKK'nın 1999 Sonbahar gübre alım ihalesine GÜBRETAS dışındaki üreticilerin girmemesi,

2270 söz konusu ihaleye daha az teşebbüsün katılmasına yol açmıştır. TKK'nın gerçekleştirdiği tarzda açık eksiltme usulü ihalelerde, ihaleye kimin girip girmeyeceği ya da kaç kişinin katılacağı, rakipler açısından büyük önem taşımakta ve fiyatların oluşumunda rekabeti bozucu etkilere sebep olabilmektedir. Dolayısıyla, söz konusu beş teşebbüsün işbirliği halinde ihaleye katılmamasının, bahse konu ihale açısından rekabeti bozucu ve kısıtlayıcı bir sonuç yarattığını söylemek mümkündür. Sonuç itibarıyla, TKK'nın 1999 Sonbahar ihalesine, Toros Gübre, İGSAŞ, TÜGSAŞ, BAGFAŞ ve Ege Gübre'nin ortak bir iradeyle birlikte hareket ederek uyumlu eylem halinde katılmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

1.2.3. İTHALATÇILARIN FAALİYETLERİNİN ZORLAŞTIRILMASI

2280 Dosyada yer alan bilgilere göre, gübre üreticileri, Türkiye toplam mamül gübre ithalatının 1998 yılında %68'ini ve 1999 yılında, %76,16'sını gerçekleştirmişlerdir. Üreticiler dışında kalan ithalatçı kuruluşlar tarafından ise, toplam ithalatın 1998 yılında %32'si, 1999 yılında yaklaşık %24'ü gerçekleştirilmiştir. Türkiye gübre ithalatında esas pay sahipleri gübre üreticisi kuruluşlardır.

Üreticiler, zaman zaman da ithalatçılardan mamul gübre tedarik etmektedirler. İthalatçı kuruluşların, mamul gübrenin yanı sıra ithal ettikleri gübre ham maddelerinin önemli bir bölümünün müşterisi de gübre üreticisi şirketlerdir. Üreticiler, gübre ham maddelerini ithalatçı kuruluşların yanısıra uluslararası gübre ticareti yapan "trader"lardan da sağlamaktadırlar.

2290 İthalatçı kuruluşların sayısı soruşturmanın yapıldığı yıllarda oldukça azdır. Bu kuruluşlardan satış hacmi olarak en büyüğü Ost Olgun firmasıdır. Arabanlılar, Attarlar gibi firmalar ise daha çok bölgesel, küçük hacimli satış yapan ithalatçılardır.

Konuyu inceleyen raportörlerce Toros Gübre'nin Genel Müdürü Esin Gökan'ın not defterinden alınan ve "Dernek Toplantısı 30.9.1996 İstanbul" başlıklı bir belgede, Standart Satış Şartnamesi'nin imzalandığı günkü toplantının notları yer almakta ve aynen,

"....

2300 3)Tonaj ve fiyat rekabete açık. Resmen yapmamakla birlikte anlaşılabiliriyorsa, görüşmelere açık. Çiftçiyi ezmeyecek, ithalata cevaz vermeyecek bir fiyatta anlaşabiliriz." ifadesi yer almaktadır. Gübre üreticilerinin TKK ihaleleri gibi toplu gübre alım ihalelerinde, ithalatçılara pazar payı vermemek için uzlaşma niyetinde oldukları, bu ifadelerden görülmektedir.

GÜBRETAŞ'ta bulunan, 1997 yılından sonraki bir tarihe ait olduğu düşünülen²² belgenin "SWOT ANALİZİ" başlığı altında;

"...

ZAYIF YÖNLER

²² Belgenin ilk sayfasında yer alan devlet desteklemesi hususunda yapılan yorumlardan; belgenin tarihinin, desteklemenin çiftçi yerine üretici/dağıtıcılara yapılmaya başlandığı 1997 yılı Aralık ayından sonraki bir tarih olduğu anlaşılmıştır.

2310

Ürün

BDT'dan ithal edilen ürünler, Türkiye'deki üretici kuruluşlarında pazarda monopol olabilmek için yurt dışından getirerek sattığı ürünlerdir. Bu nedenle uluslararası traderlara üreticiler baskı yaparak hammadde alımlarının yanısıra bu ürünleri de temin etmelerini istemektedirler.

Model

Türkiye'deki üretici kuruluşların ekonomik ve siyasi baskısı ithalatçı kuruluşların faaliyetlerinin daraltılması yönündedir.

....”

2320

ifadeleri yer almaktadır. “Ürün” başlığı altındaki ifadeler, üreticilerin “trader”lar aracılığıyla yurt dışından gübre temin etmek istediklerini, böylelikle pazarda monopol olmaya çalıştıklarını anlatmaktadır. “Model” başlığı altındaki ifadeler ise, üreticiler tarafından ekonomik ve siyasi baskılarla ithalatçıların zayıflatılmaya çalışıldığını kabul etmektedir. Söz konusu ifadeler, gübre üreticileri arasında ithalatçıların pazar dışına itilmesi amacıyla işbirliği yaptıklarını destekleyici niteliktedir.

2330

Raportörlerce İGSAŞ'ta yapılan yerinde inceleme sırasında alınan, 2.9.1998 tarihli, GÜD'de gübre üreticisi kuruluşlar arasında yapılan toplantıya ait “GÜNDEM” başlıklı yazının arka sayfasında yer alan el yazısı notlardaki,

“Sunı gübre ve ham madde ithal eden kuruluşların üyelerimize mal sattıktan sonra ticari ahlak kurallarına uyarak iç piyasalardaki ihale ve alımlara kesinlikle girmedikleri, Ost Olgun firmasının ise üyelerimiz için ithal ettikleri malları sattıktan sonra iç piyasadaki mübayalara da girerek haksız rekabet ortamı yarattığı çeşitli ikazlara rağmen bu tutumunun üreticilerimizin zararına yol açacak şekilde sürdürdüğü tesbit edildiğinden;

2340

Üyelerimizin bu firma ile ilişkilerinde titiz davranmalarına, şartlar oluştuğunda müeyyide uygulanmasına,”

ifadeleri; üreticilerin 2.9.1998 tarihinde Dernek'te yaptıkları toplantıda, ithalatçılardan Ost Olgun firmasının yurt içindeki toplu satış ihalelerine girmesinden rahatsızlık duyduklarının, söz konusu şirket bu konuda uyardıklarının kabulünün ve bu nedenle de Dernek üyesi olan üreticilerin, yani Türkiye'de gübre üreten tüm şirketlerin, bu şirketle olan ticari ilişkilerinde titiz davranmaları ve mümkün olduğu takdirde yaptırım uygulamaları konusunda uzlaşmaya vardıklarının göstergesidir.

2350

Keza, İGSAŞ'ın 25.11.1998 tarihinde, yani 2.9.1998 tarihindeki Dernek toplantısından yaklaşık iki buçuk ay sonra aldığı 486 sayılı Yönetim Kurulu Kararı'nın 9'uncu maddesi dikkat çekicidir. Karar'da;

“Ost Olgun Dış Tic. A.Ş.'nin, T.T.K.K. Merkez Birliği, T. Şeker Fabrikaları, Tigem, Tariş, Antbirlik vb. kuruluşların açtığı ihalelere iştirak ettiğini, aynı ihalelere katılan Şirketimizle, iç pazarda fiyat kırarak bayilerimizle rekabet ettiğini, bu tutumlarıyla Şirketimize ve bayilerimize zarar verdiğini beyan etmiştir.

11-04/64-26

2360 *Satınalma Malzeme İkmal Yönetmeliği'nin 2.23.4 Satıcı veya firmalara boykot maddesinde "Sözünde durmayan, işini geciktirmeyi alışkanlık haline getiren, piyasadaki fiyat hareketlerinden yararlanmak amacıyla sipariş hükümlerini yerine getirmemekte direnen satıcı ve firmalarla ticari ilişkiler tamamen kesilir. Bu konuda karar verme yetkisi, satınalmayı onaylayan makama aittir." hükmü mevcuttur.*

2370 *Söz konusu Yönetmelik hükmü satın alınacak mal ve hizmet alımları ile ilgili olmasına rağmen Şirketimizin ihtiyacı olan gübre ve gübre hammaddelerinin satın alınmasına ilişkin yapılan ihalelerine iştirak eden Ost Olgun Dış Tic. A.Ş.'nin bu tutum ve davranışı nedeniyle kara listeye alınmasını, 23.11.1998 – 23.11.1999 tarihleri arasındaki gübre ve gübre hammaddeleri ihalelerine iştirak ettirilmemesini, bu hususu da karar istihali için konunun Yönetim Kurulu'nun onayına sunulmasını...." denilmektedir.*

2380 *Bu kararla İGSAŞ, Ost Olgun firmasının, toplu satış ihalelerine girmesi ve fiyat kırarak İGSAŞ bayileriyle rekabet etmesi nedeniyle 23.11.1998 – 23.11.1999 tarihleri arasında kara listeye alınmasına karar vermiştir. Kara listeye alınmanın yaptırımı olarak da, mamul gübre ithalatının yanısıra gübre ham madde ve aramaddesi ithalatı da yapan ve bu hammadde ve ara maddelerin en büyük müşterisi gübre üreticileri olan Ost Olgun firmasının, 1 yıl süreyle İGSAŞ'ın gübre ve gübre ham maddesi ihalelerine katılmasının engellenmesi karara bağlanmıştır.*

Raportörlerce İGSAŞ'ta bulunan 7.10.1999 tarihli iç yazışma belgesinde, İGSAŞ'ın 486/9 sayılı Yönetim Kurulu Kararı hatırlatılarak, Ost Olgun'un kara listeye alınma gerekçelerinin devam edip etmediğinin araştırılması istenmekte, 8.10.1999 tarihli iç yazışmada ise;

2390 *"Söz konusu firma, bir dağıtıcı kuruluş olarak Türkiye çapında oluşturduğu bayiliklerle Kuruluşumuzla piyasada yoğun bir rekabet içerisinde gübre pazarlamaya devam etmektedir. Bugünlerde bayilerimizden aldığımız duyumlarda; Hatay ve civarındaki İGSAŞ bayilerine 40.000.000 TL/ton CİF fiyatla T. üre gübresi vermeyi teklif etmektedir.*

Yine aynı firma; şirketimizin de katıldığı T. Şeker Fabrikalarının, Ekim 2000 yılı için açmış olduğu 76.370 ton (+/-%20) T. üre ve 91.000 (+/-%20) ton (12.30.12) Kompoze Gübre ihalesine de (son teklif verme 04.10.1999) teklif verdiği öğrenilmiştir.

2400 *Yukarıda arz edildiği üzere; söz konusu firma kuruluşumuzla gerek ihalelerde, gerek ise bayileri kanalıyla bayilerimizle, iç piyasada yoğun bir şekilde rekabet ederek fiyat kırmakta ve kuruluşumuza zarar vermektedir.*

Bu bağlamda; söz konusu şirketin kara listeye alınma gerekçeleri devam etmektedir." ifadeleri yer almaktadır.

İGSAŞ'ın müdürlükleri arasındaki bu yazışmalardan ise, İGSAŞ'ın Yönetim Kurulu Kararı'nın bir yıl süreyle uygulandığı ve kara listeye alınma gerekçelerinin devam edip etmediğinin araştırıldığı, sonuçta da söz konusu gerekçelerin devam ettiğinin tespit edildiği anlaşılmaktadır.

2410 İGSAŞ'ın, yukarıda bahsedilen 2.9.1998 tarihli GÜD toplantısında, üreticiler arasında ithalatçılarla ilgili olarak yaptıkları anlaşmadan iki buçuk ay sonra bir ithalatçı firmayı kara listeye almasının, GÜD üyesi kuruluşların ithalatçılara karşı belirledikleri ortak politikanın uygulandığının göstergesi niteliğinde olduğu açıktır.

Raportörlerce İGSAŞ'ta yapılan yerinde inceleme sırasında alınan el yazısıyla "Üre Üreticileri" başlığı konulmuş olan diğer bir belgedeki;

"...İGSAŞ, TÜGSAŞ dağıtıcı kuruluşlarla ilişkiler gözden geçirilecek ve bayilerimize mal satmaları önleneyecek. İhalelere girmelerinin önlenmesi..."

2420

ifadeleri de; ithalatçıların, üreticilerin bayilerine mal satmasını ve toplu satış ihalelerine girmesini engellemeye yönelik faaliyetlerini kanıtlar mahiyettedir.

Ayrıca, raportörlerce Toros Gübre'den alınan "Bölge Müdürleri ve Satış Temsilcileri Toplantı Notları, 13-14 Ocak 2000" başlıklı belgede şu ifadeler yer almaktadır:

"....

- GÜBRETAS'tan 2800 ton TSP alıp 800 ton CAN verdik. Dışarıdan ithalatı önlemek için içerdeki üreticiler, kendi aralarında bu tür mübadelenin yararlı olacağı konusunda fikirbirliğine vardılar.

2430

...."

Bu belgede, üreticiler birbirlerinden gübre alışverişi yapmalarının esas amacının ithalatı önlemek olduğunu ifade etmişlerdir.

Raportörlerce TÜGSAŞ'ta bulunan bir belgede, GÜD'de yapılan bir toplantının notlarına yer verilmekte ve aynen,

"Bu ülkelerden yapılacak ithalata kota, fon, antidamping vergisi uygulatabilir miyiz? İthalatçı kuruluşları destek kapsamından çıkartabilir miyiz?"

2440

ibareleri yer almaktadır. Bu belge, üreticilerin, kendileri dışındaki ithalatçıların faaliyetlerini zorlaştıracak mevzuat değişiklikleri yaptırmaya yönelik amaçlarının varlığını göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Yukarıda yer alan belgelerden anlaşıldığı üzere; gübre üreticilerinin ithalatçıların bayi ve toplu gübre alım ihalelerindeki ticari faaliyetlerini daraltmaya yönelik genel bir uzlaşma içerisinde oldukları görülmektedir. Gübre üreticilerinin bu eylemlerinin arkasında yatan sebep, gübre sektöründeki pazar paylarının azalmasına engel olma çabasıdır. Üreticilerin, Türkiye gübre ithalatında en büyük pazar payına, güçlü dağıtım ağlarına, soruşturmanın yapıldığı dönemde destekleme ödemelerini ithalatçılardan farklı olarak üç-dört ay önce avans şeklinde almalarından kaynaklanan finansal avantajlara sahip olmaları nedeniyle, ithalatçıların bayi pazarında ve toplu satış ihalelerinde faaliyetlerini zorlaştırmaya yönelik işbirliklerini gerçekleştirmelerinin zor olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

2450

Sonuç itibarıyla; 2.9.1998 tarihinde gübre üreticilerinin Dernek'te yaptıkları toplantı notlarından, ithalatçıların faaliyetlerinin zorlaştırılması hususunda anlaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlaşmadan iki buçuk ay sonra, İGSAŞ'ın bir ithalatçı

11-04/64-26

2460 firmayı kara listeye alması da, bu toplantıda gübre üreticilerinin aldığı karar çerçevesinde, ithalatçıların faaliyette bulunmalarını zorlaştırmaları yönünde yapılan anlaşmanın uygulandığına ilişkin bir gösterege olarak kabul edilmiştir. Bu çerçevede; Toros Gübre, BAGFAŞ, Ege Gübre, GÜBRETAS, İGSAŞ ve TÜGSAŞ'ın, 1998 yılında, rakip konumundaki ithalatçı kuruluşların faaliyetlerini zorlaştırmaya yönelik olarak anlaşmak suretiyle 4054 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesini ihlal ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

I.2.4. BİLGİ DEĞİŞİMİ

2470 I.2.4.1. Gübre Üreticilerinin Birbirleriyle Doğrudan Yaptıkları Bilgi Alış Verişi

Dosya mevcudunda yer alan bilgi ve belgelere göre; gübre üreticisi şirketler, GÜD aracılığıyla bazı bilgilere ulaşmalarının yanısıra birbirlerine doğrudan fiyat bilgilerini, TKK ihalesi öncesi teklif mektuplarını, ihalelerde uygulanacak standart satış koşullarını göndermektedirler.

İlk olarak, 15.10.1996 tarihli "*Gübre Üreticileri Derneği Üyelerinin Standart Satış Şartnamesi Taslağı-II.Aşama*" başlıklı yazıda ,

2480

".....

2- *Bayi pazarında,*

- *kuruluşların ilan ettiği fiyatlara sadık kalarak, fiyat değişikliklerinden birbirlerini haberdar etmesi,*

...

hususları benimsenmiştir.."

2490

denilmiştir. 15.10.1996 tarihli bu belgede, üreticilerin ilan ettikleri fiyatlara sadık kalması istenmiş, fiyat değişikliklerinden diğer üreticilerin haberdar edilmesi kararlaştırılmıştır.

Önaraştırma ve soruşturma dönemlerinde raportörlerce yapılan yerinde incelemelerde elde edilen bazı belgeler, üretici kuruluşların birbirlerine fiyat listelerini aynı gün birbirlerine göndererek bilgi değişiminde bulduklarını doğrulamaktadır. Raportörlerce elde edilen söz konusu belgeler aşağıda sunulmuştur:

2500

- Ege Gübre Sanayii A.Ş Genel Müdürü Bülent Çakın tarafından, Toros Gübre Genel Müdürü Esin Gökan'a gönderilen 9 Eylül 1998 tarihli 2 sayfalık bir faksta, TÜGSAŞ'a bağlı Kütahya Gübre Sanayii A.Ş'nin 9 Eylül 1998 tarihinden itibaren geçerli gübre fiyatlarını gösterir liste bulunmaktadır.

- TÜGSAŞ'da bulunan 1998 yılına ait iki belgede , BAGFAŞ'ın kimyevi gübre satış fiyatlarının ayrıntılı bir şekilde yer aldığı görülmektedir. Ancak, belgenin en altında, "*BAGFAŞ Gn. Md. Yard.cısı Sayın Müfit Özer'le yapılan görüşmede alınmıştır.*" denilmektedir. Benzer şekilde diğer belgede de BAGFAŞ Genel Müdür Yardımcısı Müfit Özer'den TÜGSAŞ yetkilisinin aldığı BAGFAŞ'ın satış fiyatları görülmektedir.

11-04/64-26

2510 - Toros Gübre Genel Merkezi'nde bulunan, GÜBRETAS'ın Toros Gübre'ye hitaben yazdığı 1.11.1999 tarihli yazısı ekinde 1.11.1999 tarihli 10 çeşit gübrenin bayiye satış fiyat listesi yer almaktadır.

2520 - Toros Gübre Genel Merkezi'nde bulunan, GÜBRETAS'ın Toros Gübre'ye hitaben yazdığı 29.11.1999 tarihli yazısı ekinde 29.11.1999 tarihli 10 çeşit gübrenin bayiye satış fiyat listesi yer almaktadır. Üretici kuruluşlar arasında, zaman zaman gübre alış verişi gerçekleşmektedir. Üreticiler bu alışverişe ilişkin olarak birbirlerine, satacakları ürünün fiyatlarını göndermektedirler. Ancak Toros ve GÜBRETAS arasındaki iletişimde görüldüğü üzere ürün sayısının çokluğu, yani sadece satacakları ürünün yanısıra tüm ürünlerin fiyatlarının birbirlerine gönderilmesi, amacını aşan bir uygulamadır. Bu durumda rakipler arasında birbirlerinin satış fiyatları konusunda bilgi değişimi gerçekleşmektedir.

- TÜGSAŞ Genel Merkezi'nde bulunan Toros Gübre başlıklı, 12.5.2000 (Cuma) tarihli belgede ise;

"Mehmet SADIKOĞLU

2530 *PAZARTESİNDEN GEÇERLİ OLMAK ÜZERE,"* yazısının altında Toros Gübre'nin 11 çeşit gübresinin bayi satış fiyat listesi yer alması, üreticilerin ileri tarihlerde yürürlüğe girecek olan satış fiyatlarını birbirlerine gönderdiklerinin kanıtı niteliğindedir.

- İGSAŞ Genel Müdür Yardımcısı Yavuz Tütüncü'nün iş ajandasında, aşağıda yer verilen not tespit edilmiştir:

"Gübrelere zam. Toplantıda gübre üreticileri dile getirirler."

2540 Yavuz Tütüncü'ye ait bir başka notta ise, *"Toros zam kokusunu almış. TÜGSAŞ zam konusunu benle görüştü (Ahmet Bey)"* ifadesi yer almaktadır

Yukarıda yer verilen belgeler, birbirlerine rakip konumda olan gübre üreticilerinin birbirlerine fiyat bilgilerini göndererek veya fiyatları konuşarak bilgi değişiminde bulunduğunu kanıtlar mahiyettedir.

2550 15.10.1996 tarihli anlaşmadaki, gübre üreticilerinin birbirlerine fiyat bilgilerini göndermelerine yönelik hükmün, bilgi değişimini sağlamaya yönelik olduğu açıktır. Aynı pazarda faaliyette bulunan teşebbüslerin fiyat değişimlerinden birbirlerini haberdar etmelerine yönelik bu hüküm sonuçları itibarıyla rekabeti kısıtlayıcı niteliktedir.

Gübre üreticilerinin Dernek'te yapılan toplantılar aracılığıyla, Derneğe gönderilen bilgiler aracılığıyla veya doğrudan birbirlerine gönderdikleri bilgiler aracılığıyla gerçekleştirdikleri bilgi değişimi, gübre pazarını şeffaf bir yapıya kavuşturmakta; bu durumda rakiplerin gelecekteki rekabetçi davranışları konusundaki belirsizlik ortadan kalkmakta ve rekabet ihlallerinin gerçekleşmesi için uygun bir ortam hazırlanmaktadır.

2560 **I.2.4.2. GÜD Bünyesinde Gerçekleştirilen Bilgi Değişimi**

Teşebbüs birlikleri, üyesi olan şirketlerin tecrübelerini, uzmanlıklarını paylaşılabilirliği bir ortam yaratmak amacıyla kurulmaktadır. Şirketler bilgilerini paylaşarak teknolojilerini geliştirme, sektördeki kalite standardını artırma, büyük ölçekli organizasyonun avantajlarından faydalanma gibi nedenlerle teşebbüs birliklerine katılmış olabilirler. Diğer yandan teşebbüs birlikleri, rekabete duyarlı bilgilerin değişimine aracılık ederek bilgi değişimine ortam hazırlama riski taşımaktadır. Aynı pazardaki şirketler arasında yapılan ticari toplantılar ve bilgi değişimi, rakiplerin geleceğe ilişkin kararlarını daha tahmin edilebilir kıldığından ve uygun fiyat seviyelerine göre ortak ana hatlar sağladığından oligopolistik fiyat ayarlamasını kolaylaştırabilir.

2570

Dosya mevcudundaki bilgilere göre, sektörde, bilgi değişiminin sağlanmasında GÜD'ün önemli bir yeri vardır. GÜD merkezli bilgi değişimi, Dernek toplantıları, aylık istatistik bülten oluşturulması ve diğer kuruluşların istediği bilgilerin gönderilmesi amacıyla Derneğe gönderilen bilgiler yoluyla gerçekleşmektedir.

2580

Gübre üreticisi şirketlerin genel müdürlerinin katılımıyla GÜD'de düzenli olarak Yönetim Kurulu toplantıları düzenlenmektedir. Toplantıların bazıları şirketlerin genel merkezlerinde yapılmaktadır. Bu toplantılarda, aşağıda yer alan toplantı gündemlerinden de anlaşılacağı üzere, sezon değerlendirmesi, arz-talep durumu, satış politikaları, fiyatlar, maliyetler, satış sistemleri gibi pazara ilişkin ve şirketlere yönelik konularda görüşmeler yapılmaktadır. Özellikle 1992 yılı Nisan ayında yapılan toplantı kararı (142 no'lu karar) dikkat çekicidir. Bu toplantıda, *"üretim dengesinin, kapasite kullanımının maksimum düzeyde tutulabilecek şekilde, pazar payları, maliyetler ve bayiler için standart oluşturulması hususlarında..."* GÜBRETAS haricindeki üretici kuruluşların yöneticilerinin katıldığı bu toplantıda, pazar payları, maliyetler ve bayiler konusunda bir çalışma yapılması kararlaştırılmıştır. Rekabet ortamında piyasada kendiliğinden oluşması gerekli olan bu konularda standart oluşturma çabası, altı tane üretici şirketin bulunduğu, dolayısıyla yoğunlaşmanın fazla olduğu gübre pazarında, rakiplerin davranışları konusunda gelecekteki belirsizlikleri ortadan kaldıracak niteliktedir.

2590

Derneğin daha sonra yapılan diğer toplantı gündemlerindeki konular da 1992 yılındaki bu toplantı gündemine benzerdir. Derneğin;

6.5.1996 tarihindeki toplantısının gündeminde, *"Sonbahar sezonunda gübre tedariki, kompoze ve DAP gübrelerinde arz-talep durumu..."*,

2600

13.11.1996 tarihindeki toplantısının gündeminde ise, *"Sonbahar sezonu gübre arz-talep durumunun ve fiyatların görüşülmesi,"* yer almaktadır. Görüldüğü üzere, pazarın arz-talep durumu ve fiyatlar gibi rekabete duyarlı ve piyasada kendiliğinden oluşması gereken konular, rakipler arasında yapılan toplantıların gündemini oluşturmaktadır.

Dosyada yer alan bilgilerde Derneğin 1997 ve 1998 yıllarındaki bazı kararlarına bakıldığında, gündemlerin içeriğinin benzer olduğu görülmektedir. Derneğin 1997 ve 1998 yılındaki bahse konu kararları aşağıdaki gibidir:

11-04/64-26

2610 28.4.1997 tarih ve 212 sayılı Karar:
“... İlkbahar ve Sonbahar Gübreleme Sezonları hakkında görüş teatisinde bulunularak ve bu hususun ileride yapılacak toplantılarda tekrar görüşülmesine,..”

16.6.1997 tarih ve 213 sayılı Karar:
“...1997 yılı Sonbahar Gübre Sezonu sektörün arz ve talep durumu, tedarik programları ve benzeri yönlerden incelenerek bu husustaki çalışmaların sürdürülmesine,..”

2620 10.07.1997 tarih ve 214 sayılı, 22.08.1997 tarih ve 215 sayılı tek maddelik aynı içerikli Karar:
“... 1997 yılı Sonbahar Gübre Sezonu sektörün arz ve talep durumu, tedarik programları ve benzeri yönlerden incelenerek, Türk çiftçisinin bu dönemde gübresiz kalmaması için elden gelen tüm tedbirlerin alınmasına devam edilmesine, ”

2630 10.03.1998 tarih ve 223 sayılı Karar:
“1998 yılı ilkbahar gübre sezonu'nun genel bir değerlendirmesi yapılmış, bu arada daha önceki destekleme sistemi sebebiyle çiftçiye yapılan ödemenin tamamlanması, desteklemede avans sisteminin uygulanması ve iklim şartlarının etkisiyle gübre talebinde hissedilir bir artış gözlemlendiği, bu trendin önümüzdeki aylarda da devam etmesi halinde gübre tüketiminde önemli bir yükselme olabileceği hususu görüşülmüştür. ...”

02.09.1998 tarih ve 230 sayılı Karar:
“...1998 Sonbahar Gübre Sezonunun genel bir değerlendirmesi yapılarak bu husustaki çalışmaların devam ettirilmesine,..”

2640 Görüldüğü üzere Dernek kararlarında, “gübreleme sezonu”, “sektörün arz-talep durumu, tedarik programı”, “sezonun genel değerlendirmesi” ifadeleriyle yer alan bu toplantılarda, üreticilerin genel müdürleri seviyesinde piyasa şartları hususunda görüşmeler yapıldığı anlaşılmaktadır. Sektördeki arz durumunun konuşulması, üretilen ve ithal edilen gübrelerin miktarının bilinmesi ile mümkün olacaktır. Bu durumda, üretimin tamamını, ithalatın ise çok büyük bir bölümünü gerçekleştiren üreticilerin, kendi üretim, ithalat bilgilerini birbirleriyle paylaştıkları sonucuna ulaşılabilecektir.

2650 Bilindiği üzere oligopol pazarlarda rakipler, satıcı sayısının az olması nedeniyle, rakiplerinin pazar davranışlarını takip ederek kendi pazar stratejilerini belirleyebilmektedirler. Ancak rakiplerin biraraya gelip, pazar hakkında bilgi alış verişinde bulunmaları halinde belirsizlikler ortadan kalkacak, rekabeti sınırlandırabilecek bir zemin oluşacaktır.

Önaraştırma ve soruşturma süreçlerinde raportörlerce elde edilen belgelerden de anlaşıldığı üzere, gübre üreticisi şirketlerin üst düzey yöneticilerinin katılımıyla GÜD'de gerçekleştirilen toplantılarda, fiyat tespiti, pazar paylaşımı gibi rekabet ihlallerinin gerçekleştirilmesine zemin oluşturabilecek bilgi değişimi, yıllar boyunca devam etmiştir.

2660 GÜD'de yapılan toplantıların niteliği incelendikten sonra, bu aşamada Derneğin yapısına bakmak yerinde olacaktır. Derneğin personeli olarak Dernek Genel Sekreteri (Fevzi Gönen), bir sekreter ve bir hizmetli bulunmaktadır. Derneğin asıl işlevini ise, gübre üreticisi şirketlerin genel müdürleri seviyesinde katılımın gerçekleştiği Yönetim Kurulu Toplantıları yerine getirmektedir. Bu yapı Derneği, gübre üreticisi şirketlerin düzenli olarak toplanıp, rekabete duyarlı konularda da bilgi değişiminde bulunduğu bir konuma getirmektedir.

1.2.4.3. GÜD'e Gönderilen Bilgiler Aracılığıyla Bilgi Değişimi

2670 Gübre üreticisi şirketler GÜD'e, aşağıda yer verilen bilgileri gönderdiklerini Rekabet Kurumu'na bildirmişlerdir:

1) Ege Gübre;

2680 - Her ayın 20'sine kadar aylık stok cetvellerini, il bazında bayiye gübre sevk icmallerini, dağıtıcı kuruluşlara yapılan satışların icmallerini, aylık gübre satış fiyatlarını, aylık toplu satış rakamlarını ve 3 aylık tahmini üretim ve tedarik miktarlarını,
- Her ayın 10'una kadar gerçekleşen üretim, tedarik, ve stok miktarlarını,
- Ay içerisinde bayiliği biten veya yeni bayi olanların adres ve ünvanlarını (varsa takip eden ayın ilk haftasında),

GÜD'e göndermektedir.

2) TÜGSAŞ;

2690 - Aylık üretim durumu,
- Aylık satış durumu,
- Yıllık üretim durumu (tahmini),
- Yıllık hammadde ve aramadde ithalat gerçekleşmesi,
- Yıllık hammadde ve aramadde kullanım gerçekleşmesi,
- Yıllık gübre hammaddeleri üretim gerçekleşmesi,

bilgilerini GÜD'e gönderdiğini ifade etmiştir.

3) İGSAŞ GÜD'e, aylık gerçekleşen tedarik, üretim ve satış tablolarını, ayrıca üç aylık üretim ve ithalat programlarını göndermektedir.

4) Toros Gübre raportörlere verdiği bilgilerde, "Gübre Üreticileri Derneği'ne her ay üretim ve satış miktarları bildirilmektedir." ifadesi yer almıştır.

2700

5) GÜBRETAŞ tarafından gönderilen yazıda, gübre cinsi bazında üretim, bayi satış ve kurum satışlarını gösteren 2000 yılı Ağustos ayında Derneğe gönderilen bir sayfalık bir tablo yer almaktadır. Bu tablonun dip notunda ise " NOT; RAPOR AYLIK OLARAK GÜBRE ÜRETİCİLERİ DERNEĞİNE GÖNDERİLMEKTEDİR. BU BİLGİLER TARIM BAKANLIĞINA GÖNDERİLEN RAPORLARDA DA MEVCUTTUR." denilmektedir.

6) BAGFAŞ, GÜD'e aylık üretim, tüketim, stok raporlarını ve ayrıca bayi değişiklik bilgilerini göndermektedir.

2710

Görüldüğü üzere, üretici kuruluşların üretim, tedarik (ithalden veya başka kuruluşlardan hammadde, aramaddede ve mamul tedariki), her türlü satış, stok, 3 aylık tahmini üretim ve tedarik miktarları ve satış fiyatlarını düzenli olarak GÜD'e gönderdikleri anlaşılmaktadır. 3 aylık tahmini üretim ve tedarik miktarları, üretilen gübrelere, üretimden 3 ay önce verilen destekleme avanslarının hesaplanabilmesi için Tarım Bakanlığı'na iletilmek üzere Derneğe gönderilmektedir. Üretim, satış ve kapasite kullanım oranları bilgileri ise aylık istatistiki bültenlerde yer alması amacıyla gönderilmektedir.

2720

GÜD'e gönderilen bilgiler, başlıca iki ana başlık altında toplanabilir. Bunlar; GÜD tarafından yayınlanan aylık istatistiki bültenlerde yer alması amacıyla ve Tarım Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, TKK gibi kuruluşlara göndermek amacıyla gübre üreticisi şirketlerin GÜD'e gönderdikleri bilgilerdir.

1.2.4.3.1. İstatistiki Bültenlerde Kullanılmak Üzere GÜD'e Gönderilen Bilgiler

2730

GÜD, üretici şirketlerin, aylık ve kümülatif üretimlerini, kapasitelerini ve kapasite kullanım oranlarını, aylık ve kümülatif gübre satış miktarlarını içeren bilgileri aylık istatistiki bülteninde yayınlamaktadır. Ayrıca 3 aylık gübre ithalat ve ihracat miktarları da ürünler bazında bu istatistiklerde yer almaktadır. Dernek bu bilgilerin bir kısmını Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'ndan, bir kısmını da üretici şirketlerden istemektedir. Dernek, üretici şirketlerden istenecek bu bilgilerin içeriği ve usulüne ilişkin düzenlemeleri de kararlarıyla sağlamaktadır. Raportörlerce yapılan yerinde incelemeler sırasında bu bilgilerin üreticilerden toplanması hakkında elde edilen Dernek Kararları ve yazışmalar aşağıda sunulmuştur:

2740

Derneğin 25.8.1993 tarih ve 159 sayılı Yönetim Kurulu Kararı'nda, "*Dernekçe yayınlanan Aylık İstatistiki Bilgiler Bülteni bazı sayfa formatlarında değişiklik veya bazı ilaveler yapılması hususundaki üyelerimiz teklifleri görüşülerek, Bülten'de ayrıca yer alacak sayfada her üretici – dağıtıcı kuruluşun birbirlerine yaptıkları satışlar + toptan satışlar + bayiye yapılan satışlar + ihracatına aylık ve kümülatif olarak yer verilmesine ve üretici dağıtıcı kuruluşlarca her aya ait bu bilgilerin müteakip ayın 20 nci gününe kadar Derneğe bildirilmesine,*" denilerek, üretici kuruluşların yaptıkları tüm satış bilgileri ve ihracat bilgilerinin bültende yer alacağı ve bu bilgilerin müteakip ayın 20'sine kadar Derneğe bildirileceği karara bağlanmıştır.

2750

Derneğin 16.10.1996 tarih ve 202 sayılı Yönetim Kurulu Kararı'nda ise; "*Üye Kuruluşlarca, bir önceki aya ait üretim, toptan satışlar, bayi satışları ve ihracatla ilgili bilgilerin içinde bulunulan ayın ilk on günü içersinde, Dernek Merkezi'ne ulaştırılmasına ve Aylık İstatistiki Bülten'de yer alan ve o ay toplam satışları ile o ay sonu kümülatif satışları gösteren tablolara, bu türlü satışların teker-teker toplamını belirtilen bir sütunun eklenmesine,*" denilerek üretici kuruluşların üretim, toptan ve bayi satışları, ihracat bilgilerinin ertesi ayın 10'una kadar Derneğe bildirilmesine karar verilmiştir. Böylece bu bilgilerin, önceki tarihlerden daha erken gönderilmesi sağlanmıştır.

2760 Bu aşamada, üreticilerden toplanan bilgilerin, Derneğe gönderilme usulü ve içeriği hakkında raportörlerce GÜD Genel Sekreteri Fevzi Gönen'le yapılan görüşme tutanağındaki bilgilere yer verilmesi yararlı olacaktır. 19.4.2001 tarihinde yapılan söz konusu görüşme tutanağında şu ifadeler yer almaktadır :

2770 “ Dernek olarak, gübre üreticisi kuruluşlardan aylık olarak üretim, satış rakamlarını istiyoruz. Bir önceki ayın rakamlarını ertesi ayın sonuna kadar Derneğe ulaştırmalarını istiyoruz. Üç ayda bir ithalat ve ihracat rakamlarını üretici kuruluşlardan göndermelerini isteriz. Tarım Bakanlığı'ndan da aylık olarak üretici kuruluşların tüketim rakamlarını alıriz. İthalat miktarlarının teyidi için Tarım Bakanlığı'ndan istiyoruz. Bu bilgileri aylık bültenlerle yayınlarız. Gübre üreticisi şirketlerin fiyat bilgileri bize gönderilmez. Bizim böyle bir talebimiz yoktur, şirketler de göndermezler. Üretici şirketler diğer üreticilere olan satışlarını, kooperatiflere yaptıkları satış bilgilerini aylık olarak bize gönderiyorlar. Bayilere yaptıkları satışları da Tarım Bakanlığı'ndan istiyoruz.

Üretici kuruluşlar bayiliğini kabul ettikleri kişileri ve bayiliği sona eren kişileri bize bildirirler. Biz de diğer üretici kuruluşlara bildiririz. Bayiliklerde olan değişikliklerin bildirilme sebebi, bir bayinin 3-4 şirketin bayisi olmasının istenmemesi olabilir.

2780 Yukarıda bahsi geçen bilgiler dışında, üretici kuruluşlardan aylık veya 3 aylık gibi dönemler halinde istenen veya üretici kuruluşlar tarafından Derneğimize gönderilen bilgi ve belge bulunmamaktadır.....”

Dernek, üreticilerden topladığı üretim, tedarik (ithalden veya başka kuruluşlardan hammadde, aramaddede ve mamul tedariki), her türlü satış, stok, 3 aylık tahmini üretim ve tedarik miktarları ve satış fiyatları bilgilerinden, gerçekleşen üretim, satış miktarlarını ve kapasite kullanım oranlarını aylık olarak; ithalat ve ihracat miktarlarını ise 3 aylık toplamalar halinde üretici kuruluşlar bazında hazırladığı istatistiki bültenlerde yayınlamaktadır.

2790 Üretici şirketler, her ay yeni bayilik verdikleri ve bayiliği iptal olan bayilerin isimleri ve adreslerini de Derneğe göndermektedirler. Bu durumun sebebi, raportörlerce yerinde incelemeler sırasında üreticilere ve ilgili kişilere sorulmuş ve cevap olarak bazı gerekçeler öne sürülmüştür. Bu gerekçelerden biri, destekleme ödemeleri sırasında bazı bayilerin yolsuzluklara karışması nedeniyle bu bayilere karşı dikkatli olunması için bayiliği iptal edilen bu kişilerin diğer üreticilere de duyurulması olarak ifade edilmiştir.

I.2.4.3.2. Başka Kuruluşlara Gönderilmek Üzere GÜD'e Gönderilen Bilgiler

2800 Gübre üreticisi şirketler, bazı bilgileri Tarım Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, TKKMB gibi kuruluşlara gönderilmek üzere GÜD'e göndermektedirler.

Gübre sektöründeki üretici ve dağıtıcı kuruluşlar tarafından gerçekleştirilen bir önceki ay satış, ithalat, ihracat miktarları, ay ortalarında Dernek tarafından Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'ndan istenmektedir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından bu bilgilerin istendiği ayı takip eden ay ortası veya sonunda ise ekli tablolar halinde bu bilgiler gönderilmektedir. Bu bilgiler aylık istatistiki bültenlerde yayınlanmaktadır.

2810 Ayrıca her üretici kuruluş, şirketine ait 3 aylık tahmini üretim ve satış miktarlarını Derneğe göndermekte; Dernek de bu bilgileri, üretici kuruluşlara ödenecek destekleme avanslarının hesaplanabilmesi için Hazine'ye ulaştırılmak üzere Tarım Bakanlığı'na göndermektedir.

2820 Raportörlerce yapılan yerinde incelemeler sırasında bulunan bazı belgelerden; Dernek ile TKKMB arasında yapılacak bir görüşme için 12.3.1998 tarihinde Toros Gübre'den, ürettikleri tüm gübre çeşitlerinin bayiye satış cari fiyatlarının istendiği tespit edilmiştir. Toros Gübre, Derneğe 12.3.1998'de fiyatlarını bildirmiştir. Derneğin BAGFAŞ Toros Gübre, ve Ege Gübre'ye gönderdiği 13.3.1998 tarihli yazılardan ise; üreticilerden toplanan o günkü bayiye satış fiyatlarının, Dernek tarafından tek bir tablo haline getirilerek 13.3.1998 tarihinde, yani ertesi gün, tekrar tüm üretici kuruluşlara gönderildiği anlaşılmıştır. Böylece tüm üretici kuruluşlar, rakiplerinin bir önceki günkü fiyatlarını Dernek aracılığıyla öğrenmiştir.

2830 Yukarıda bahsedilen, üreticilerin Derneğe, istatistiki bültenlerin oluşturulması ve başka kuruluşlara gönderilmesi amacıyla gönderdikleri ve sonunda üreticilerin öğrendiği bu bilgiler, rekabete duyarlı bilgilerdir. İstatistik bültenlerde yer alacak bilgiler, bu değerlerin gerçekleştiği aydan bir buçuk ay sonra yayınlanmaktadır. Bu bilgilerin her üretici bazında yayınlanması, rakiplerin birbirlerinin üretim, satış miktarlarını öğrenmesini; dolayısıyla rakiplerin durumunu ve pazarda gösterecekleri davranışların tahmin edilebilirliğini sağlamaktadır. Böylece pazar şeffaf bir yapıya kavuşturulmaktadır.

2840 Derneğin işlevlerini tek başına yerine getirebilecek bir yapıya sahip olmaması, ana işlevlerini üreticilerin genel müdürlerinden oluşan Yönetim Kurulu tarafından gerçekleştiriliyor olması, bu bilgilerin üreticiler tarafından da öğrenilebileceği sonucunu da beraberinde getirmektedir. Nitekim, TKK ile yapılacak görüşmeler için üreticilerden toplanan bayiye satış cari fiyatları, bir gün sonrasında üreticilere fakslanarak ulaştırılmıştır. Tahmini üretim ve satış miktarlarının rakipler tarafından öğrenilmesi, aylık istatistiki bültenen bir buçuk ay önce gerçekleşen üretim, satış miktarlarının da biliniyor olmasıyla birlikte pazarın tam şeffaf, rakiplerin gelecekteki davranışlarının çok kolayca tahmin edilebileceği, gizlilik ve belirsizliğin olmadığı, dolayısıyla da rekabetçi davranışların koordinasyonunu kolaylaştıran bir yapıya kavuşmasına neden olmaktadır.

Yoğunlaşmanın fazla olduğu, oligopolistik bir piyasa yapısında olan gübre pazarında bu tür bilgi değişimlerinin yapılması neticesinde, rekabetin oluşabilmesi için gerekli olan gizlilik ve belirsizlik unsurları gerçekleşmemektedir. Bu durum, pazarda fiyat tespiti, pazar paylaşımı gibi rekabet ihlallerinin oluşması için uygun bir zemin hazırlamaktadır.

2850 Yukarıda yer verilen tespit ve değerlendirmeler ışığında,

- Gübre üreticilerinin, birbirlerine fiyat sirkülerlerini, TKK ihaleleri öncesinde teklif mektuplarını gönderdikleri veya aralarında yaptıkları telefon görüşmeleri, Dernek toplantıları ile sağladıkları iletişimle, bilgi değişiminde buldukları ve bu değişimin pazardaki fiyat tespiti, pazar paylaşımı gibi rekabet ihlallerinin oluşumunu kolaylaştıran bir zemin yarattığı,

2860 - Gübre üreticilerinin GÜD bünyesinde yaptıkları toplantıların şirket genel müdürleri seviyesinde yapıldığı ve bu toplantılarda , sezon değerlendirmesi, arz-talep durumu, satış politikaları, fiyatlar, maliyetler, satış sistemleri gibi pazara ilişkin konuların görüşüldüğü; yoğunlaşmanın yüksek olduğu oligopolistik yapıdaki gübre sektöründe rakip konumdaki teşebbüsler arasındaki bu görüşmelerin pazarda rekabetin oluşabilmesi için gerekli olan gizlilik ve belirsizlik unsurlarını ortadan kaldırılmasına sebebiyet verdiği

noktalarından hareketle; Toros Gübre, BAGFAŞ, Ege Gübre, İGSAŞ, GÜBRETAŞ ve TÜGSAŞ'ın gerek kendileri arasında gerekse GÜD vasıtasıyla bilgi alışverişi yoluyla rekabet koordinasyonuna yol açacak davranışlarda buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

2870 I.2.5. STANDART SATIŞ ŞARTNAMESİ

Dosya mevcudu bilgilere göre, 14.8.1996 Çarşamba günü saat 10.00'da Ankara'da Gübre Üreticileri Derneği Merkezi'nde bir toplantı yapılmış ve bu toplantıda 200 sayılı Yönetim Kurulu Kararı alınmıştır. Bu karardaki konuya ilişkin madde aşağıda yer almaktadır:

"

2880 *Daha önce 28.04.1992 gün ve 142 sayılı Yönetim Kurulu Kararı ile kabul edilen Gübre Üreticileri Derneği Üyelerinin Standart Satış Şartları'nın günün şartlarına uygun bir şekilde revizesi için Toros Gübre ve Kimya End. A.Ş. den Sn. Sezai Bayraktar, Bandırma Gübre Fabrikaları A.Ş.'den Sn. Arslan Giray Albuz, Gübre Fabrikaları T.A.Ş.'den Sn. Müfit Özer, İstanbul Gübre Sanayi A.Ş.'den Sn. Sait Sarıkabadayı, Türkiye Gübre Sanayi A.Ş.'den Sn. Aşır Çetin'in iştirakiyle kurulan ve Ege Gübre Sanayi A.Ş.'den yaz tatili ve yoğun iş sebebiyle eleman katılımı mümkün olmayan Teknik Komite'nin yapacağı çalışma neticesinde hazırlayacağı metnin 09 Eylül 1996 Pazartesi Günü mesai bitimine kadar Dernek Merkezi'ne iletilmesine, yapılacak ilk Yönetim Kurulu toplantısı Gündemi'nde yer alacak söz konusu metnin Ankara Dernek Merkezi'nce, incelemesi için, Toplantıdan bir hafta önce Yönetim Kurulu Sn. Başkan ve Üyelerine sunulmasına,*

Dernek üyesi kuruluşların toplu satışlarda bundan böyle dolar üzerinden fiyat vermeleri, ödemelerde ise 30 günden fazla vade teklif etmemelerine, mevcudun oybirliği ile karar verilmiştir."

Raportörlerce yapılan yerinde incelemeler sırasında elde edilen bilgiler aşağıda sunulmuştur:

2900 27.8.1996 tarihinde Toros Gübre binasında üretici kuruluşların tamamının katıldığı toplantıda TÜGSAŞ temsilcisi tarafından alınan notlarda şu ifadeler bulunmaktadır:

"Üretici kuruluşlar olarak birlikte hareket etmediğimizden dolayı, ihalelerde büyük rekabet sonucu alıcılara ucuz gübre verildiği, alıcıların bu durumu fırsat bilerek son senelerde istedikleri şartlarda gübre almak istedikleri ve ağır ihale şartnameleri ile üreticilere gereksiz ağır cezalar tahakkuk ettirmek suretiyle

üzerimize baskı kurmaya çalıştıkları belirtilerek..... bir an önce biraraya gelerek tüm toplu satışlarda ortak hareket edilmesinin zaruret haline geldiği ifade edildi.

- 2910 *Bu nedenle Gübre Üreticileri Derneği tarafından oluşturulan çalışma grubumuz 27.08.1996 tarihinde toplanarak belirtilen hususların alıcı kuruluşların şartnamelerinin gerekli bölümlerine monte edilmek üzere, kuruluşlarımızın haklarını koruyacak biçimde tüm toplu satışlar için standart satış şartları taslağı hazırlanmıştır."*

Notların devamından, gübre üreticisi kuruluşların söz konusu toplantıda standart satış şartnamesi taslağının maddeleri üzerinde görüştükları anlaşılmiştir. Standart Satış Şartnamesi Taslağı'nda aşağıdaki ifadeler yer almaktadır:

- 2920 *"Gübre Üreticileri Derneği'ne üye kuruluşların toplu satışlarda ALICI'nın tek taraflı dikte ettirdiği şartnamelere karşı üreticilerin mağduriyetini önleyici ve haklarını koruyucu bir şartname taslağı geliştirmek amacıyla görevlendirilen KOMİSYON'umuz 27.08.1996 günü saat 10.30'da Toros Gübre/İstanbul Merkez Binasında toplanmıştır. Toplantıya kuruluşları temsilen Dr. Sezai Bayraktar (Toros Gübre), Müfit Özer (GÜBRETAS), Arslan G. Albuz (BAGFAŞ), Sait Sarıkabadayı (İGSAŞ) ve Aşır Çetin (TÜGSAŞ) katılmıştır. Toplantıda tartışılarak son şekli verilen ve Dernek Yönetim Kurulu Başkanlığına sunulmasına karar verilen taslak aşağıda açıklanmıştır."*

- 2930 11.9.1996 tarihinde Dernek Merkezi'nde yapılan toplantının gündeminde "Gübre Üreticileri Derneği'nin Standart Satış Şartları" taslak metninin görüşülmesi yer almaktadır. Toplantı öncesinde söz konusu taslak metin, GÜD Genel Sekreteri Fevzi G. Gönen tarafından İGSAŞ'a Dernek Sekreteri ve GÜBRETAS Genel Müdürü Kemal Güven'e, Toros Gübre'den Sezai Bayraktar tarafından da, İGSAŞ'a ve GÜBRETAS'a gönderilmiştir. Teknik Komite'den Sezai Bayraktar tarafından 4.9.1996 tarihinde GÜBRETAS, BAGFAŞ, Ege Gübre, TÜGSAŞ ve GÜD'e gönderilen faksta, bazı düzeltmeleri içeren revize taslak metninin gönderildiği ve eski taslak metnin iptal edilerek son şeklin dikkate alınması gerektiği ifade edilmektedir.

- 2940 11.9.1996 tarihinde saat 10.00'da Ankara'da Dernek Genel Merkezi'nde yapılan toplantıda, 201 no'lu Yönetim Kurulu Kararı alınmıştır. Bu kararda aşağıdaki hüküm yer almaktadır:

"Teknik Komite'nin hazırlamış olduğu Gübre Üreticileri Derneği Üyelerinin Standart Satış Şartları'nın bir defa daha Üye Kuruluşlarca tetkiki sonucunun iletileceği söz konusu komitece hazırlanacak yeni metni havi protokolün İstanbul'da yapılacak toplantıda Üye Kuruluşlar Genel Müdürleri tarafından parafe edilmesine mevcudun oybirliği ile karar verilmiştir."

- 2950 19.9.1996 tarihinde çalışma grubu başkanı Sezai Bayraktar tarafından diğer üreticilere gönderilen yazıda, taslak çalışmanın Dernek Yönetim Kurulunca görüşülüp öneriler çerçevesinde gerekli düzeltmelerin yapılarak son şeklinin verildiği belirtilerek, son görüşlerin 23.09.1996 tarihine kadar bildirilmesi istenmiştir.

2960 25.9.1996 tarihinde Dernek Genel Sekreteri Fevzi G. Gönen tarafından Dernek Sekreteri A. Kemal Güven'e gönderilen yazıda, 11.9.1996 gün ve 201 sayılı Yönetim Kurulu Kararı'nda belirtildiği üzere, Standart Satış Şartnamesi metnine ilişkin protokolün, İstanbul'da yapılacak toplantıda üye kuruluşlar Genel Müdürleri tarafından parafe edileceği ifade edilerek, varılan mutabakat üzerine toplantının 30.9.1996 tarihinde İstanbul'da Toros Binasında yapılacağı belirtilmiştir.

Toros Gübre Genel Müdürü Esin Gökan'ın not defterinden alınan sayfada söz konusu toplantıya ilişkin aşağıdaki notlar bulunmuştur:

" DERNEK TOPLANTISI 30.09.1996

- 2970 1) *Bu şartlar min²³ şartlardır. Her ihaleye verilirken asgari bu şartlar söylenecek. Ancak her satıcı bundan daha sıkı şartlar ileriye sürebilir.*
- 2) *Her ihaleden evvel gözden geçirilecek akaryakıt ve faiz maddeleri*
- 3) *Tonaj ve fiyat rekabete açık. Resmen yapmamakla birlikte anlaşılabilirse, görüşmelere açık. Çiftçiyi ezmeyecek, ithalata cevaz vermeyecek bir fiyatta anlaşabiliriz.*
- 4) *Kemal Gençer²⁴ başka işi olmamasına rağmen GÜBRETAS ve Toros Trakya'da fiyat kırması nedeniyle konuşulacak bir şey olmadığı için gelmiyor.*
- 5) *GÜBRETAS TTK ihale dışı alım yaparsa bizim yapacağımız bir şey yok.*
- 6) *İGSAŞ Panko'ya bayisi bazında satış yapıyor.*
- 2980 7) *Ege Gübre bayilere fiyat sirküleri göndermemesinden şikayetçi. Bu protokol yetmiyor diğer hususlarda bir bütün içinde görüşülmesi gerek.*
- 8) *Panko anlaşmaları 1 yıl ve GÜBRETAS 2 yıl. Yıl sonu tekrar görüşülecek. 1997 başında iskonto'da serbest kalmak kaydıyla bu şartlara uyulacaktır.*
- 9) *Çaycılarda fiyat, tonaj, teminat olmadan bu şartlara uyulacaktır.*
- 10) *TKK, Tarış, Trakyabirlik için Ege kabul ediyor.*
- 11) *İbrahim Bey etap etap konuları halledelim."*

El yazısıyla 30.9.1996 tarihinin atılmış olduğu protokol metninde ise şu ifadeler yer almaktadır:

2990 "*Aşağıda imzaları bulunan gübre kuruluşları, bundan böyle toplu satış ihalelerinde sektörün sıkıntılarını ve geçmiş ihalelerde yaşanan olayların etkisi ile ekli nottaki hususları asgari şartname esasları olarak kabul etmeyi ve buna göre hareket etmeyi tonaj ve fiyat hususlarında serbest olmak üzere kabul etmişlerdir."*

3000 Metnin altında, TÜGSAŞ adına İbrahim Kırıcı/Doğan Çetin, İGSAŞ adına Feridun Güray/Yavuz Tütüncü, Ege Gübre adına Tugay Soyçek/Bülent Çakın, Toros Gübre adına Erhan Öner/Esin Gökan, GÜBRETAS adına Osman Yılmazcan ve BAGFAŞ adına da Kemal Gençer'in imzaları bulunmaktadır. Protokole ekli metin ise, "Gübre Üreticileri Derneği Üyelerinin Standart Satış Şartnamesi Taslağı" dır. Aşağıda Şartname'nin tam metnine yer verilmektedir:

"GÜBRE ÜRETİCİLERİ DERNEĞİ ÜYELERİNİN STANDART SATIŞ ŞARTNAMESİ TASLAĞI

²³ minimum

²⁴ BAGFAŞ Genel Müdürü.

11-04/64-26

Gübre Üreticileri Derneği'ne üye kuruluşların toplu satışlarda ALICI'nın tek taraflı dikte ettirdiği şartnamelere karşı üreticilerin mağduriyetini önleyici ve haklarını koruyucu bir şartname taslağı geliştirmek amacıyla görevlendirilen KOMİSYON'umuz 27.8.1996 günü saat 10.30'da TOROS GÜBRE/İstanbul Merkez Binasında toplanmıştır. Toplantıya kuruluşları temsilen;

3010

Dr. Sezai BAYRAKTAR TOROS GÜBRE
Müfit ÖZER GÜBRETAS
Arslan G.ALBUZ BAĞFAŞ
Sait SARIKABADAYI İGSAŞ
Aşır ÇETİN TUGSAŞ

katılmıştır.

3020

toplantıda tartışılarak son şekli verilen ve Dernek Yönetim Kurulu Başkanlığına sunulmasına karar verilen taslak aşağıda açıklanmaktadır.

1. TARİFLER

Gübre Satışlarında teslim şekilleri aşağıda açıklandığı şekilde anlaşılacaktır.

3030

-FOT :Saticının fabrika ve/veya deposunda kamyon üzerinde teslim
-FOB:Saticının fabrika gemide teslim
-FOW:Saticının fabrika vagon üzerinde teslim
-CF:Alicının deposunda (mal bedeli ve navlun dahil) kamyon üzerinde teslim
-CIF:Alicının deposunda (mal bedeli navlun ve sigorta dahil) kamyon üzerinde teslim

2. MİKTAR OPSİYONU

Miktar opsiyonu + - % 10 olup, ALICI'nın yetkisindedir. +%10 üzerindeki artışlar SATICI'nın opsiyonundadır. Arttırma/eksiltme talepleri son teslim tarihinden 15 gün önce yazılı olarak bildirilmek kaydıyla ve bakiye miktar üzerinden kabul edilir. Ek taleplerde 15 gün ilave sevk süresi verilecektir. Yer değiştirme ve iptal talepleri en geç bir önceki ayın 25. ne kadar yazılı olarak bildirilmesi halinde dikkate alınacaktır.

3040

3. SÜRE OPSİYONU

Teklif opsiyonları azami 20 gün olacaktır.

4. TERMİN

3050

Gübrelerin termin programı, sonbahar ve ilkbahar alım dönemleri süresince aylara eşit şekilde dağıtılmış biçimde olacaktır. Aylık sevk programlarının süre sonunda tamamlanamaması durumunda 15 günlük ek süre verilecek ve gecikmeye yönelik ceza uygulamaları 16. günden itibaren başlayacaktır.

5. TESLİM/TESELLÜM

11-04/64-26

Gübreler 1. maddede belirtilen şekillerden birine göre teslim edilebilir. Ancak ALICI'nın deposunda kamyon üzerinde teslim esastır.

ALICI'nın bir teşkilinin aylık termine göre yapılan sevkiyat bakiyelerinden 10 tonun altındakiler iptal edilir. 10 tonun üzerindeki bir kamyon büyüklüğüne (20 ton) tamamlanarak sevk edilir.

3060

İşin özelliği nedeniyle teslimatlar iş günleri dışında da devam edebileceğinden tatil/bayram gibi günlerde gübrelerin teslim alınmaması yoluna gidilmeyecek, bu hallerde SATICI'dan ALICI'nın personeline fazla mesai, tatil yevmiyesi gibi bir ödeme talep edilmeyecektir.

Sevk irsaliyelerine istinaden düzenlenen fatura miktarı ile tesellüm edilen miktar arasında farklılık çıkması halinde, sevk irsaliyelerinin tüm nüshalarının ilgili bölümlerinde belirtmek ve şoför imzası alınmak kaydıyla iade faturası düzenlenmesi yolu ile çözümlenecektir.

3070

6. KALİTE SORUMLULUĞU

Gübreler TSE standartlarına TSE standardı olmayanlar da Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'nca yayınlanan normlara, belirtilen toleranslar çerçevesinde uygun olacaktır. Bunların dışında ALICI'nın önereceği spesifikasyonlar kabul edilmeyecektir.

7. KALİTE KONTROLÜ

3080

Gübreler istenildiği takdirde ALICI ve SATICI'nın elemanları tarafından birlikte, çıkış noktasında kontrol ve denemeye tabi tutulabilir. Usulüne uygun olarak alınan örnekler SATICI'nın fabrikasında veya deposundaki laboratuvarlarda TSE standartlarında belirtilen usüllere uygun olarak ALICI'nın elemanlarının hazır bulunacağı şartlarda analiz edilecek ve sonuçları olumlu bulunan partiler sevk edilecektir. Teslimattan sonra SATICI'nın kalite sorumluluğu sona erecek ve hiçbir ceza uygulanmayacaktır.

8. AMBALAJ

3090

Gübreler TSE standartlarına uygun torbalarda ambalajlanacaktır. Torba üzerinde istendiğinde ALICI'nın isim ve amblemi bulunacaktır. Sevkedilen gübrelerin % 0.5 (binde beşi) oranında boş torba verilecektir.

9. FİYAT

Teklif fiyatları Amerikan Doları bazında verilecektir.

10. SATIŞ ŞEKLİ

3100

Satışlar peşin ve/veya en fazla 30 gün vadeli olacaktır.

11. FATURALAMA

11-04/64-26

Faturalara her ayın 10., 20., 30/31. günlerinde çıkış noktalarında düzenlenen teslim/tesellüm protokolleri veya sevk irsaliyelerine (daha sonra ALICI'nın yetkili kaşe ve imzasını taşıyan irsaliye kopyaları ile irtibatlandırmak kaydıyla) istinaden ve fatura tarihindeki T.C. Merkez Bankası döviz satış kuru üzerinden Türk Lirasına çevrilmek kaydıyla düzenlenecektir. İade ve fark faturalarında, o sevkiyata ilişkin faturalardaki döviz kuru esas alınacaktır.

3110

12. ÖDEME

12.1. Peşin satışlarda ödeme fatura tarihinden itibaren 5 gün içinde yapılacak, bu süre için kur farkı talep edilmeyecektir. Ödemelerin bu süre içerisinde yapılmaması halinde sevkiyata devam edip etmemek SATICI opsiyonundadır.

12.2. 30 gün vadeli satışlarda ödeme fatura tarihinden itibaren 30 gün içinde yapılacaktır. Ödeme tarihi ile fatura tarihi arasında oluşacak kur farkı ayrıca fatura edilecek ve 3 gün içerisinde ödenecektir.

3120

12.3. Vadesinde yapılan ödemelerde, ödemenin yapıldığı tarihteki valör ile SATICI'nın daha önceden bildirileceği bir banka hesabına EFT ile aktarılacak ve durum faks ile aynı gün saat 11.00'e kadar SATICI'ya bildirilecektir.

Vadeli satışların erken ödemelerinde, ödeme bir gün önceden mesai saatleri içinde faksla SATICI'ya bildirilecek, ödeme ertesi gün saat 11.00'e kadar kesin teyidi ile birlikte EFT ile yapılacaktır. Kur farkı hesabında EFT yapıldığı tarihteki kur esas alınacaktır.

3130

13. GECİKME

Ödemelerin vadesinde yapılmaması halinde peşin satışlarda 6. günden, 30 gün vadeli satışlarda 31. günden, kur farkı faturalarında 4. günden itibaren, ilk iki ay için aylık % 12 basit, daha sonraki aylar için ana para ve faiz alacakları toplamına % 15 bileşik faiz uygulanacaktır. Ödemeler her halukarda 3 ayı geçmesi halinde borçlar muaccel hale gelecektir.

14. TEMİNAT

3140

SATICI tarafından verilecek kat'i teminat, aylık programlar göz önüne alınmaksızın, her ay sonu itibarıyla teslim edilen miktarı karşılığı iade edilecektir.

15. AKARYAKIT FİYAT FARKI

Teklif tarihinden sonra akaryakıtın (mazot) 1 litresinde meydana gelecek 1 (BİR) TL'lık artış gübrenin ton fiyatına (30) (otuz) TL. ilave fark getirecektir.

16. İTHAL VERGİ FONLARINDA DEĞİŞİKLİK

3150

Teklif tarihinden, taahhüdümüzün tamamlanmasına kadar geçen süre içinde gübre ham maddesi ve mamul gübre ithalatında alınan fonların, vergi ve rüsumların artması veya yeni fon, vergi ve rüsum getirilmesi halinde doğacak

11-04/64-26

maliyet artışları KDV'si ile birlikte yerli üretim dahi olsa aynen fiyatlara yansıtılacaktır.

17. CEZAI ŞARTLAR

a) *Sevkiyattaki gecikmeler sebebiyle gecikme cezası her gecikme günü için zamanında teslim edilmeyen gübre miktarı bedelinin binde biridir.*

3160

b) *Kaliteden dolayı toplam ceza satış bedelinin binde beşini geçemez.*

18. MÜCBİR SEBEPLER

İş bitim veya teslim tarihinin uzatılmasını gerektiren yasal mücbir sebepler haricinde, yasal ve yasal olmayan grev, lokavt gibi etkenler ve doğal gaz kesintisi de mücbir sebep olarak kabul edilecektir. Mücbir sebep ortaya çıktığında durum derhal ALICI'ya bildirilecektir."

3170

Yukarıda açıklanan gelişmeler incelendiğinde, GÜD bünyesinde kurulan teknik komite tarafından hazırlanan Standart Satış Şartnamesi taslağının üretici kuruluşlar tarafından üzerinde çalışıldıktan sonra nihai şeklinin oluşturulduğu ve Genel Müdürler tarafından imzalanarak kabul edildiği görülmektedir.

Üretici kuruluşlar tarafından, GÜD bünyesinde kurulan teknik komite tarafından hazırlanan Standart Satış Şartnamesi taslağı üzerinde çalışıldıktan sonra, nihai şeklinin oluşturulduğu ve Genel Müdürler tarafından imzalanarak kabul edildiği anlaşılmıştır.

3180

GÜD Genel Sekreteri Fevzi G. Gönen tarafından 9.10.1996 tarihinde Dernek Sekreteri A. Kemal Güven'e gönderilen yazıda, Dernek Yönetim Kurulu'nun, 16.10.1996 Çarşamba günü saat 10.00'da Ankara'daki Dernek Merkezinde toplanacağı ifade edilmektedir.

Ancak, 16.10.1996 tarihinde yapılacak olan GÜD Yönetim Kurulu toplantısından bir gün önce, 15.10.1996 tarihinde, gübre üreticilerinin temsilcilerinden oluşan bir komisyonun, Dernekte bir toplantı yaparak bazı hususlarda görüş birliğine vardığı anlaşılmaktadır. Söz konusu toplantı sonucunda hazırlanan metin aşağıda yer almaktadır:

3190

"GÜBRE ÜRETİCİLERİ DERNEĞİ ÜYELERİNİN STANDART SATIŞ ŞARTNAMESİ TASLAĞI (II. AŞAMA)

Gübre Üreticileri Derneği'ne üye kuruluşların gübre ihalelerine standart bir şartname ile katılmaları konusunda, Yönetim Kurulunca görevlendirilen Komisyon tarafından hazırlanan metin üyelerce TTK, Tariş ve Trakya Birlik ihaleleri için benimsenmiştir. Bu çalışma paralelinde diğer ihaleler ve bayi satışları için bir çalışma yapılması amacıyla KOMİSYON 15.10.1996 tarihinde Derneğin Ankara Ofisinde toplanmıştır. Toplantıya kuruluşları temsilen;

3200

Dr. Sezai BAYRAKTAR TOROS GÜBRE
Bülent ÇAKIN EGE GÜBRE

Levent ALKU EGE GÜBRE
Yavuz TÜTÜNCÜ İGSAŞ
İsmail Hakkı GÜRALP BAGFAŞ
Ahmet KARACAOĞLAN TUGSAŞ
Dr. Osman YILMAZCAN GÜBRETAŞ

katılmışlardır.

3210

Toplantıda yapılan görüşmeler sonunda,

1. Daha önce hazırlanan metnin; Tarım Satış Kooperatifleri, Tariş, Trakya Birlik, Çukobirlik, Antbirlik, Marmara Birlik, Karadeniz Birlik, Tigem-Tarım İşletmeleri, T. Şeker Fabrikaları A.Ş., Konserveciler, TZDK ihalelerinde geçerli olması,

2. Çay kooperatifleri tarafından yapılan gübre alımlarında,

- 3220
- Fiyatların US \$ bazında verilmesi,
 - Ödemenin 15 Mayıs'ta yapılması,
 - Vade Farkının daha önceki şartnamede belirtildiği şekilde tahakkuk ve tahsil edilmesi,

3. Bayi Pazarında;

- 3230
- Herhangi bir kuruluş bayisine diğer bir kuruluşun bayilik vermemesi,
 - Kuruluşların ilan ettiği fiyata sadık kalarak fiyat değişikliklerinden birbirlerini haberdar etmesi,
 - FOT satış yapılmaması,
 - Bayi piyasasını denetleyecek üst düzeyde temsilcilerden oluşan ortak bir izleme grubunun oluşturulması,
 - Dağıtıcılara gübre satılmaması,
 - Dağıtıcılarla serbest pazar koşulları çerçevesinde rekabet edilmesi,
 - Bayilere hiçbir ad altında prim, iskonto vs. verilmemesi,

hususları benimsenmiştir."

3240 Yukarıda yer verilen hususların benimsendiği Komisyon toplantısının ertesi günü olan 16.10.1996 tarihinde, GÜD Yönetim Kurulu toplantısı yapılmıştır. GÜD Yönetim Kurulu'nun 16.10.1996 tarih ve 202 sayılı Kararı'nın 1 inci maddesinde:

3250 "30.09.1996 tarihinde İstanbul'da yapılan toplantıda, fiyat ve tonaj hususlarında serbest olmak üzere, toplu satış ihalelerinde uyulması kabul edilen Standart Satış Şartları bir defa daha teyid edilerek, Tarım Kredi Kooperatifleri, Tariş ve Trakya Birlik dışında; Panko Birlik, Konserveciler, Çaycılar, Bayiler, nokta hareketi satış sistemleri konusunda GÜBRETAŞ'tan Sayın Osman Yılmazcan, Ege Gübre'den Sayın Bülent Çakın, İGSAŞ'tan Sayın Yavuz Tütüncü, Toros Gübre'den Sayın Sezai Bayraktar, TÜGSAŞ'tan Sayın Ahmet Karacaoğlan ve BAGFAŞ'tan bilahare bildirilecek yetkiliden oluşacak Komitenin yapacakları çalışma sonunda hazırlayacakları Tasarı Metni'nin Yönetim Kurulu'nun ilk toplantısında görüşülmesine,

.....

mevcudun oybirliği ile karar verilmiştir."

hükmü yer almaktadır.

3260 Gübre üreticisi kuruluşlarca kabul edilen Standart Satış Şartnamesi metni üzerinde sonradan yapılan çalışmalar sonucu hazırlanan "Standart Satış Şartnamesi Taslağı (II.Aşama)" üzerinde gerekli değişikliklerin yapılması amacıyla dernek üyesi kuruluşların incelemesine sunulmuş ve görüşlerini bildirmeleri istenmiştir.

3270 Gübre üreticisi kuruluşların GÜD bünyesinde hazırladıkları Standart Satış Şartnamesi'nin, pratikte uygulanıp uygulanmadığının anlaşılması amacıyla; Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği Genel Müdürlüğü'nün 1993-2000, Tariş'in 1995-2000, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin 1997-1999 yılları arasında kimyasal gübre alımı için açtığı ihale şartnameleri, Trakya Birlik'in 1993/1994, 2000/2001 yılı ihale şartnameleri, Çukobirlik'in 1999, 2000, 2001 yıllarına ait gübre alım protokolleri ile gübre üreticilerinin karara bağladıkları Standart Satış Şartnamesi arasında yapılan karşılaştırma sonucunda aşağıdaki tespitlere ulaşılmıştır:

** Standart Satış Şartnamesi'nin 2 nci maddesinde, alıcıya tanınan miktar opsiyonu + - % 10 olarak belirlenmiştir.*

TKKMB Genel Müdürlüğü'nün 1993 yılı Sonbahar İhale Şartnamesi'nde alıcıya tanınan miktar opsiyonu, + - % 20 olarak belirlenmiş iken, daha sonraki şartnamelerde bu oran + - % 10'a indirilmiştir.

3280 Tariş'in ihale şartnamelerinde miktar opsiyonu, + - % 10 olarak belirlenmiştir.

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin 1997 ve 1998 yılı şartnamelerinde, alıcıya tanınan miktar opsiyonu + - %10 olarak belirlenmişken, 1999 yılı şartnamesinde bu oran + - %20 olarak değiştirilmiştir.

Trakya Birlik'in gübre satın alma şartnamesinde, miktar opsiyonu +- % 20 olarak belirlenmiştir.

3290 ** Standart Satış Sözleşmesi'nin 3 üncü maddesinde, teklif opsiyonlarının azami 20 gün olacağı hükmü yer almaktadır.*

TKKMB ihale şartnamelerinde, teklif opsiyonlarının en az 30 gün olabileceği ifade edilmiştir.

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin 1997 ve 1998 yıllarına ait şartnamelerinde teklif opsiyonları 45 gün olarak belirlenmişken, 1999 yılında bu oran 30 güne indirilmiştir.

Trakya Birlik'in şartnamelerinde teklif opsiyonu en az 20 gün olarak belirlenmiştir.

3300 ** Standart Satış Şartnamesi'nin 5 inci maddesinde, alıcının bir teşkilinin aylık termine göre yapılan sevkiyat bakiyelerinden 10 tonun altındakilerin iptal*

11-04/64-26

edileceği, 10 tonun üzerindekiilerin bir kamyon büyüklüğüne (20 ton) tamamlanarak sevkedileceği hükmü yer almaktadır.

TKKMB 1995 İlkbahar ihale şartnamesinde, aylık termine göre yapılan sevkiyat bakiyelerinden 5 tona kadar olanlara ceza tahakkuku yapılmayacağı, ancak 5 tonun üzerindeki bakiyelerin sevkinin esas olduğu, bu bakiyelerin idareden izin almak kaydıyla bir kamyon tonajına tamamlanabileceği hükmüne yer verilmiştir. 1998 yılından itibaren 15 tona tamamlanarak sevk edilebileceği kararlaştırılmıştır.

3310

Çukobirlik'in sözleşmelerinde, talep bakiyesi 10 ton'a kadar (10 ton dahil) olanların iptal edilmiş sayılacağı, 10 ton'un üzerinin bir kamyon tonajına tamamlandıktan sonra sevk edileceği hükmü yer almaktadır.

** Standart Satış Şartnamesi'nin 5 inci maddesinde, teslimatlar iş günleri dışında da devam edebileceğinden, tatil ve bayram gibi günlerde gübrelerin teslim alınmaması yoluna gidilmeyeceği, bu hallerde satıcılardan alıcı kuruluşların personeline fazla mesai, tatil yevmiyesi gibi bir ödeme yapmalarının talep edilemeyeceği hükme bağlanmıştır.*

3320

Tariş'in 1995-1998 yıllarına ait ihale şartnamelerinde, teslimatın esas olarak hafta sonları dışında yapılacağı, satıcının talebi üzerine tatil günlerinde yapılırsa, görevli personelin yevmiye ve fazla mesai ücretlerinin satıcı tarafından karşılanacağı ifade edilmiştir. Ancak 1998-2000 yıllarına ait şartnamelerde, satıcının bu ödeme yükümlülüğünden bahsedilmemektedir.

Çukobirlik'in sözleşmelerinde, sevk edilen gübrelerin Cumartesi ve Pazar günleri dahil teslim alınacağı ifade edilmektedir.

3330

** Standart Satış Şartnamesi'nin Kalite Kontrolü başlıklı 7 nci maddesinde, gübrelerin alıcı ve satıcının elemanları tarafından birlikte, çıkış noktasında kontrol ve denemeye tabi tutulabileceği, alınan gübre örneklerinin satıcı'nın fabrikasında veya deposundaki laboratuvarlarda analiz edileceği, sonuçları olumlu bulunan partilerin sevkedileceği, teslimattan sonra satıcı'nın kalite sorumluluğunun sona ereceği ve hiçbir ceza uygulanmayacağı ifade edilmiştir.*

3340

TKKMB'nin ihale şartnamelerinde, kalite kontrolünün sevkiyattan önce, sonra ve sevkiyat sırasında yapılabileceği, alıcının bu hakkının hiçbir şekilde sınırlandırılmayacağı, gübre analizinin öncelikle satıcının laboratuvarında yapılacağı, sonucun müspet çıkması halinde alıcının laboratuvarında tekrar analiz edileceği, sonucun menfi çıkması durumunda durumun 45 gün içinde satıcıya bildirileceği, bu süre içinde bildirilmezse, satıcının laboratuvarında yapılan analiz sonuçlarının geçerli olacağı ifade edilmiştir.

Tariş'in 1995-2000 yıllarına ait şartnamelerinde, birliğin imalatın ve teslimatın her kademesinde kalite kontrolü yapma hakkına sahip olduğu, satıcının fabrikasından veya sevk mahallinden alınan örneklerin Tariş Ar-Ge Laboratuvarında analiz edileceği belirtilmektedir.

3350

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin 1997, 1998 ve 1999 yıllarına ait ihale şartnamelerinde, kontrollerin gübrenin üretildiği yerde veya sevkiyat sırasında

11-04/64-26

veya alıcının deposunda yapılabileceği, alıcının, gübrenin sevkinden sonra bunları kontrol etme, deneme ve gerekirse reddetme hakkının hiçbir şekilde sınırlı olmayacağı ve daha önce kontrol edilmiş, denenmiş ve kabul edilmiş olmasının bu hakkı etkilemeyeceği ifade edilmiştir.

3360 Çukobirlik'in sözleşmelerinde, gübrelerin istenildiği takdirde fabrika çıkış noktasında kontrol ve denemeye tabi tutulacağı, alınan numunelerin satıcının fabrikasındaki laboratuvarlarda analiz edileceği, teslimattan sonra satıcının kalite sorumluluğunun sona ereceği tesellüm gerçekleştikten sonra gübre kalitesine ilişkin itirazların kabul edilmeyeceği belirtilmiştir.

** Standart Satış Şartnamesi'nin 8 inci maddesinde, alıcıya, sevk edilen gübrelerin % 0.5 (binde beşi) oranında boş torba verileceği ifade edilmiştir.*

3370 TKKMB 1993-1998 ilkbahar ihale şartnamesinde boş torba oranı %1 olarak belirlenmişken, 1998 sonbahar ihalesinden itibaren bu oran %0.5 (binde beş) olarak Standart Satış Şartnamesi'ne uygun hale getirilmiştir. 2000 yılı ilkbahar ve sonbahar ihale şartnamelerinde ise boş torba miktarı 20 tona kadar olan kamyonlarla yapılan sevkiyatlarda 2 adet, 20 tondan yukarı olan kamyonlar için 4 adet olarak belirlenmiştir.

Tariş'in ihale şartnamelerinde, boş torba oranının %0.5 (binde beş) olacağı açıklanmıştır.

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin ihale şartnamelerinde boş torba oranı %1 olarak belirlenmiştir.

3380 Çukobirlik'in sözleşmelerinde boş torba oranı %0,5 (binde beş) olarak belirlenmiştir.

Trakya Birlik'in ihale şartnamelerinde boş torba oranı %1 olarak belirlenmiştir.

** Standart Satış Şartnamesi'nin 9 uncu maddesinde, teklif fiyatlarının Amerikan Doları bazında verileceği kararlaştırılmıştır.*

TKKMB ihale şartnamelerinde fiyat tekliflerinin Amerikan Doları cinsinden verilmesi istenmiştir.

3390 Tariş'in 1995-1996 ihale şartnamesinde teklif fiyatının TL. bazında verilmesinin esas olduğu, sadece dolar bazında teklif verenlerin tekliflerinin değerlendirilmeyeceği açıklanmıştır. Tariş'in 1996-1998 yıllarındaki şartnamelerinde, sadece dolar bazında teklif verenlerin tekliflerinin değerlendirilip değerlendirilmeyeceğine Birliğin karar vereceği, 1998'den sonraki şartnamelerde ise bu tür tekliflerin değerlendirme dışı bırakılacağı açıklanmıştır.

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin şartnamelerinde fiyat tekliflerinin TL veya döviz cinsinden olabileceği ifade edilmiştir.

3400 Trakya Birlik'in ihale şartnamelerinde TL. dışında verilen tekliflerin değerlendirilmeyeceği ifade edilmiştir.

11-04/64-26

* *Standart Satış Şartnamesi'nin 10 uncu maddesinde, satışların peşin ve/veya en fazla 30 gün vadeli olacağı hükme bağlanmıştır.*

TKKMB ihale şartnamelerinde fiyat tekliflerinin peşin ve 90 gün vadeli olarak verileceği belirtilmektedir.

3410 * *Standart Satış Şartnamesi'nin 13 üncü maddesinde, alıcının ödemeleri vadesinde yapmaması halinde ilk iki ay için % 12 basit, daha sonraki aylar için % 15 bileşik faiz uygulanacağı, ödemelerin 3 ayı geçmesi halinde borçların muaccel hale geleceği ifade edilmiştir.*

TKKMB'nin 1999 yılı ilkbahar ihale şartnamesine kadar ödemede gecikme faizi aylık %6 basit faiz olarak, 2000 ilkbahar dönemi ihalesinde aylık %6 bileşik, 2000 sonbahar dönemi ihalesinde aylık %3.5 bileşik faiz uygulanacağı ifade edilmiştir.

Tariş'in ihale şartnamelerinde ödemenin gecikmesi halinde aylık % 7,5 basit faiz uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

3420 Çukobirlik'in 1999 yılı sözleşmesinde, ödemenin gecikmesi halinde 11. günden itibaren aylık %12, 2000 ve 2001 yılı sözleşmelerinde aylık %6 faiz uygulanması, ödemelerin 3 ayı geçmesi halinde borçların muaccel olması öngörülmüştür.

* *Standart Satış Şartnamesi'nin 14 üncü maddesinde, satıcı tarafından verilecek kat'i teminatın, aylık programlar göz önüne alınmaksızın, her ay sonu itibarıyla teslim edilen miktarının karşılığının iade edileceği öngörülmüştür.*

3430 TKKMB ihale şartnamelerinde, kati teminatın, satıcının sözleşmeden doğan yükümlülüklerini tamamen ve sözleşmeye uygun olarak yerine getirdiği takdirde iade edilebileceği ifade edilmiştir.

Tariş'in ihale şartnamelerinde, kesin teminatların gübre teslimatlarının şartnameye uygun tamamlanmasını müteakip en erken 2 ay sonra iade edileceği hükme bağlanmıştır.

Trakya Birlik'in ihale şartnamesinde, kesin teminatların, gübrelerin tamamının teslimini takip eden 1 ay içinde iade edileceği ifade edilmiştir.

3440 * *Standart Satış Şartnamesi'nin 17 inci maddesinde, gübrelerin sevkiyatındaki gecikmeler sebebiyle alıcı (ihale açan kuruluş) tarafından uygulanacak gecikme cezasının her gecikme günü için zamanında teslim edilmeyen gübre miktarı bedelinin binde biri oranında olması öngörülmüştür.*

TKKMB'nin 1998 yılına kadar olan ihale şartnamelerinde gübre sevkiyatında gecikmeler meydana gelmesi durumunda, teslim edilmeyen gübre bedelinin %10'u kadar ceza uygulanacağı ifade edilmişken, ceza oranı 1998 yılında %3, 1999 ve 2000 yıllarında ise %5 olarak belirlenmiştir.

3450 Tariş'in 1995-1997 yılları arasındaki ihale şartnamelerinde, teslimatın gecikmesine ilişkin ceza, zamanında teslim edilmeyen gübre bedelinin binde ikisi olarak belirlenmiştir. 1997-1998 yılına ait şartnamede, ilk 7 gün için %0,02, ikinci 7 gün

11-04/64-26

için %0,4 oranında cezai şart uygulanacağı belirtilmiş, sonraki yıllarda bu oranlar arttırılmıştır.

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin ihale şartnamelerinde sevkiyatın gecikmesi halinde uygulanacak ceza oranı, günlük olarak ton başına maktu bir değer olarak belirlenmiştir. 1997 yılında bu miktar 130.000 TL., 1998 yılında 200.000 TL., 1999 yılında ise 300.000 TL. olarak ifade edilmiştir.

- 3460 Trakya Birlik'in ihale şartnamesinde, sevkiyatın gecikmesi halinde her gecikme günü için zamanında teslim edilmeyen gübre bedelinin %0,2'si (binde ikisi) oranında gecikme cezası uygulanacağı belirtilmiştir.

** Standart Satış Şartnamesi'nin 18 inci maddesinde, yasal ve yasal olmayan grev, lokavt gibi etkenler ile doğal gaz kesintisinin de mücbir sebep olarak kabul edileceği kararlaştırılmıştır.*

- 3470 TKKMB'nin incelenen tüm ihale şartnamelerinde yasal grev mücbir sebep olarak kabul edilmiş, lokavt, yasal olmayan grev ve doğal gaz kesintisi, mücbir sebepler arasında sayılmamıştır.

Tariş ihalelerinde grev ve lokavt mücbir sebep olarak kabul edilmiştir.

Çukobirlik'in sözleşmelerinde, yasal ve yasal olmayan grev ve lokavt ile, hammadde temin ve tüketimi ile gübre üretimini engelleyen sebepler ve doğalgaz kesintisi mücbir sebep olarak kabul edilmiştir.

- 3480 Trakya Birlik'in ihale şartnamesinde kanuni grev mücbir sebep olarak kabul edilmiştir.

** Raportörlerce 11.10.2000 tarihinde İGSAŞ Genel Müdür Yardımcısı Yavuz Tütüncü ile yapılan görüşmede, Standart Satış Şartnamesi'ne ilişkin sorular sorulmuştur. Yavuz Tütüncü, Standart Satış Şartnamesi'nin hazırlık safhasına ilişkin bilgisi bulunmadığını, Şartname'nin uygulama alanı bulmamış olduğunu, TKK'nın ihale şartnamelerinde doğalgaz kesintilerini mücbir sebep olarak kabul etmediğini, TKK ihale şartnameleri ile Standart Satış Şartnamesi'nin karşılaştırılması halinde uygulanmadığının görüleceğini, gübre üreticileri tarafından bayileri denetleyen bir mekanizmanın kurulmadığını ifade etmiştir.*

- 3490 ** Raportörlerce 17.10.2000 tarihinde Ege Gübre Sanayi A.Ş. Genel Müdürü Bülent Çakın ile yapılan görüşmede Bülent Çakın, 1986 yılı sonrasında sektörde ihale yoluyla gübre alımı yapmaya başlayan kuruluşların ortaya çıkmasıyla birlikte, ihale şartnamelerinde açık olmayan bazı hususlarda (ör:ödeme şekli vs.) düzenlemeye ihtiyaç duyulduğunu, bu nedenle Standart Satış Şartnamesi'nin ilk kez 1992 yılında ortaya çıktığını ve 1996 yılında tekrar gündeme geldiğini, üretici kuruluşların teknik elemanlarının katıldığı bir komite kurularak bir çalışma yapıldığını, ancak fiyat ve tonajın rekabete açık olduğunun vurgulanmış olduğunu, esasen bu Şartname'deki hususların hiçbir zaman uygulanmadığını, bu konuda daha sonra herhangi bir çalışma yapılmamış olduğunu ve dolayısıyla Rekabet Kurumu'na bir muafiyet başvurusunda bulunulmamış olduğunu, ayrıca ihalelerde,*
- 3500

ihale açan kuruluşun şartlarına uymak zorunda olduklarını, bu nedenle kendi şartlarını kabul ettirmelerinin söz konusu olmadığını açıklamıştır.

* 13.10.2000 tarihinde raportörlerce GÜBRETAS eski Genel Müdür Yardımcısı Osman Yılmazcan ile görüşülmüş ve konuya ilişkin bazı bilgiler alınmıştır. Osman Yılmazcan, TKK'nın, GÜBRETAS'ın sahibi olduğunu, bu nedenle GÜBRETAS'ın TKK'nın çıkarlarını korumak mecburiyetinde olduğunu, gübre üreticilerinin Standart Satış Şartnamesi'ni imzalayıp anlaştıklarını ancak uygulamaya koymadıklarını belirtmiştir.

3510

* 6.12.2000 ve 7.5.2001 tarihlerinde raportörlerce TKKMB Tedarik ve Pazarlama Dairesi Başkanı Hüseyin Kıyıcı ile yapılan görüşmelerde Kıyıcı, Standart Satış Şartnamesi olarak ifade edilen belgenin üretici kuruluşlar tarafından kendilerine sunulmadığını, ancak üretici kuruluşların zaman zaman ihale şartnamelerine karşı şartlar ileri sürdüklerini, karşı şartlarını geri çekmedikleri takdirde firmaların ihaleye katılma başvurularının kabul edilmediğini, ayrıca ihale şartnamelerinin değiştirilmesi hususunda gübre üreticisi kuruluşlarla biraraya gelmediklerini, dolayısıyla TKKMB'nin, gübre üreticisi kuruluşlardan şartnamelerde yapılmasını istedikleri değişiklik taleplerini içeren bir çalışma yapmalarını istemesinin söz konusu olmadığını ifade etmiştir.

3520

*Raportörlerce 12.10.2000 tarihinde GÜBRETAS Genel Müdürü Kemal Güven'le yapılan görüşmede Güven, Standart Satış Şartnamesi'nin gübre üreticileri tarafından imza altına alındığını, Şartnamede yer alan torbalama gibi hususların standart hale getirilmesinin gerekli olduğunu, ancak GÜBRETAS'ın TKK'ne bağlı bir teşebbüs olarak bu şartnamenin yaklaşık hiçbir maddesine uymadığını, zaten hiçbir toplu gübre alımı yapan kuruluşun kendi şartnamesi dışında bir koşulu kabul etmeyeceğini, TKK'nın 1999 yılı Sonbahar ihalesine sadece GÜBRETAS, Ost-Olgun ve Arabanlılar firmalarının katıldığını, üretici kuruluşların bu ihaleye katılmadıklarını, bunun üzerine 1999 Ekim ayında TKK'nın davetiyle üretici kuruluşlarla bir toplantı yapıldığını, bu toplantıda TKK'nın üreticilerden fiyat tekliflerinin bayi fiyatlarıyla yakın olmasını istediğini, bunun denetimi için üretici kuruluşların maliyet ve diğer hesaplarının bağımsız bir denetim kurumunun tetkikine açılmasını istediğini, toplantının sonunda Toros Gübre Genel Müdürü Esin Gökan tarafından taslak bir protokol metninin hazırlanmasına karar verildiğini, ancak hazırlanıp TKK'ya sunulan bu metnin kabul görmediğini ifade etmiştir.

3530

* Raportörlerce 16.10.2000 tarihinde Tarış Satın alma Müdürü Ali Akın, Üzüm Ürün Müdürü Hasan Fahri Zengin ve Pamuk Ürün Müdürü Mehmet Gümüş ile yapılan görüşmelerde, Tarış olarak gübre alım ihalelerinde ABD Doları bazında yapılan tekliflere sıcak bakmadıkları, 1994 yılında yapılan devalüasyondan Tarış üyesi çiftçilerin bu nedenle hiç etkilenmedikleri, ancak bu tarihten sonra gübre üreticisi kuruluşların döviz bazında fiyat vermekte ısrarcı davrandıkları, bu nedenle 1999 yılının son aylarından itibaren döviz bazında yapılan tekliflerin değerlendirildiği ifade edilmiştir. Gübre üreticisi firmaların ihalelerde özellikle ABD Doları cinsinden satış yapma, uygulanacak faiz oranlarının belirlenmesi ve gübre teslimatlarının mesai saatleri dışında da gerçekleştirilmesi hususlarında ısrarcı davrandıkları belirtilmiştir.

3540

3550

*Raportörlerce 12.2.2001 tarihinde Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Satın alma Dairesi Başkanı Yunus Çelik ile yapılan görüşmede Çelik, gübre alım ihalelerinin kapalı zarf usulü ile teklif almak ve firmalarca getirilen karşı şartlar kaldırıldıktan sonra açık eksiltmeye gidilmek suretiyle sonuçlandırıldığını ifade etmiştir. Yunus Çelik, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin TL. bazında gübre almak istemesine rağmen, gübre üreticilerinin ihalelerde ABD Doları bazında teklif verdiklerini belirtmiştir.

3560 * Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin 1996, 1997, 1998 ve 1999 yıllarına ait gübre temini için açtığı ihalelere ilişkin Merkez Alım Satım ve İhale Komisyonu'nun 11.10.1996 tarih ve 242 sayılı, 12.09.1996 tarih ve 224 sayılı, 11.09.1997 tarih ve 236 sayılı, 2.10.1998 tarih ve 238 sayılı, 1.11.1999 tarih ve 194 sayılı Kararlarında firmaların, şartnamenin teslim ve tesellüm, miktar toleransı, cezai şart, teslim müddeti, ödeme gibi maddelerine ilişkin olarak karşı şart ileri sürdükleri, ancak Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin teklif veren firmalara gönderdiği yazılarda revize fiyat tekliflerinin yanı sıra, karşı şartlarını kaldırmalarını talep ettiği anlaşılmaktadır. Yukarıda belirtilen yıllara ait ihale dosyalarının incelenmesi ile, gübre üreticilerinin, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin talebi üzerine tekliflerini revize ederek esas olarak ihale şartnamesi ile uyumlu hale getirdikleri söylenebilir. Ancak üretici firmaların tekliflerini ABD Doları cinsinden yaptıkları ve satış tarihindeki Merkez Bankası kuru üzerinden TL'ye çevrileceğini ifade ettikleri görülmektedir.

3570 * TKKMB'nin 6.6.1997, 12.6.1997, 14.10.1998 tarihli ihale komisyonu kararlarında, ihaleye teklif veren firmalardan karşı şart ileri sürmüş olanların, karşı şartlarını geri çekmeleri kaydıyla açık eksiltmeye davet edilmelerine karar verildiği görülmektedir.

3580 Standart Satış Şartnamesi, kimyasal gübre pazarında toplu olarak gübre alımı yapan kuruluşların açmış oldukları ihalelere ilişkin şartnamelerde yer alan koşullara karşılık olarak, gübre üreticisi kuruluşların bu ihaleleri yapacak kuruluşlardan uygulanmasını istedikleri satış şartlarını ortaya koydukları bir metindir. Söz konusu metin, GÜD bünyesinde üretici kuruluşların temsilcilerinden oluşan bir Komite tarafından hazırlanmış, kuruluşlar tarafından üzerinde çalışılarak nihai bir metne dönüştürülmüş ve 30.9.1996 tarihinde kuruluşların üst düzey yetkilileri tarafından imzalanmıştır.

3590 15.10.1996 tarihinde gübre üreticilerinin temsilcilerinden oluşan Komisyon Toplantısı'nda, 30.9.1996 tarihinde imzalanan Standart Satış Şartnamesi'nin TKK, Tariş ve Trakya Birlik ihaleleri dışında Marmara Birlik, Karadeniz Birlik gibi diğer kuruluşların ihalelerinde de teklif edilmesine karar verilmiştir. İhale yoluyla gübre alan kuruluşların çeşitli yıllara ait ihale şartnameleriyle bu kuruluşlara teklif edilmek üzere hazırlanan Standart Satış Şartnamesi'nin hükümlerinin karşılaştırılması sonucunda, Standart Satış Şartnamesi'nin bütünüyle uygulandığına yönelik bir tespit yapılamamıştır.

3600 Toplu gübre alımlarını ihale yoluyla yapan kuruluşlar, konuya ilişkin bir ihale şartnamesi hazırlamakta ve ihale yoluyla alımın şartlarını çok ayrıntılı bir şekilde belirlemektedirler. TKK, Tariş gibi toplu gübre alım ihalesi yapan kuruluşlar ne şekilde gübre alımı yapacaklarına ilişkin şartları kendi iradeleri neticesinde oluşturmakta ve kamuoyuna ilan etmektedirler. Söz konusu kuruluşların iradeleri

neticesinde ortaya çıkan bu şartları kabul eden teşebbüsler ise ihalelere katılmakta ve belirlenmiş koşullar çerçevesinde rekabet içerisine girmektedirler. Dolayısıyla, toplu gübre alım ihalelerindeki rekabet koşullarının sınırları alıcı kuruluş tarafından tespit edilmektedir. Alıcı kuruluşun koşullarını kabul etmeyen satıcı teşebbüslerin verdikleri teklifler ise dikkate alınmamaktadır.

3610 Yukarıda yer verilen "Standart Satış Şartnamesi" adlı metindeki satış koşulları, gübre üreticisi kuruluşların, söz konusu toplu gübre alım ihaleleri yapan kuruluşların ihale şartnamelerinde standart olarak uygulanmalarını bu kuruluşlara teklif etmek üzere hazırlanmıştır. Ancak, ihalelerde geçerli olan alıcının iradesi ve koşulları olduğu için, gübre üreticileri değişmeyen ve her satıcı için geçerli bir şartname çerçevesinde fiyatlarda rekabet etmektedirler. Dolayısıyla, gübre üreticilerinin ve üye oldukları GÜD'ün toplu gübre alım ihale şartnamelerindeki şartları kendi menfaatleri doğrultusunda değiştirmeyi hedeflemeleri, nihai olarak bu üreticilerin arasındaki rekabeti bozucu ya da rekabetten imtina etmeleri sonucunu doğurucu mahiyette ve, bu koşulların TKK, Tariş ve Trakya Birlik gibi kuruluşlara önerilmesi ve uygulanmaya çalışılması esas itibarıyla rekabeti bozucu ya da kısıtlayıcı bir amaç ve etkide değildir.

3620 Bu çerçevede, GÜD'ün 200, 201 ve 202 sayılı kararları doğrultusunda hazırlanıp GÜD'e üye kuruluşlarca imzalanarak kabul edilmiş "Standart Satış Şartnamesi"nin rekabeti bozma ya da kısıtlama amacı taşıyan bir anlaşma veya teşebbüs birliği kararı olmadığı ve Kanun'un 4 üncü maddesini ihlal etmediği sonucuna varılmıştır.

I.2.6. 15.10.1996 TARİHLİ BELGEDEKİ DİĞER İHLALLER

3630 Dosyada yer alan bilgilerden, 15.10.1996 tarihinde, Toros Gübre, Ege Gübre, İGSAŞ, BAGFAŞ, TÜGSAŞ ve GÜBRETAŞ'ın temsilcilerinin katılımıyla oluşturulan Komisyon tarafından, 30.9.1996 tarihinde imzalanan Standart Satış Şartnamesi'ni genişletici yönde bir çalışma yapıldığı tespit edilmiştir.

Gübre üreticilerinin üst düzey temsilcileri, önceki Standart Satış Şartnamesi'nin TKK, Tariş ve Trakya Birlik dışında diğer ihaleler yoluyla gübre alımı yapan kuruluşlar için de geçerli olmasını kabul etmiştir. Öte yandan, gübre üreticileri aşağıda yer verilen hususlarda anlaşmışlardır:

"Bayi Pazarında;

- 3640
- *Herhangi bir kuruluş bayisine diğer bir kuruluşun bayilik vermemesi,*
 - *FOT satış yapılmaması,*
 - *Bayi piyasasını denetleyecek üst düzeyde temsilcilerden oluşan ortak bir izleme grubunun oluşturulması,*
 - *Dağıtıcılara gübre satılmaması,*
 - *Bayilere hiçbir ad altında prim, iskonto vs. verilmemesi,*

hususları benimsenmiştir."

3650 Yukarıdaki ifadelerden sonra, Dernek Yönetim Kurulu'na sunulmak üzere son şeklini vermek üzere, gübre üreticisi kuruluşların Komisyon Başkanlığı'na görüşlerini bildirmeleri istenmiştir.

İGSAŞ tarafından, Komisyon Başkanı Sezai Bayraktar'a gönderilen, 13.11.1996 tarih ve 18375 sayılı yazıda, İGSAŞ'ın herhangi bir kuruluşun diğer bir kuruluşun bayisine bayilik vermemesi ve FOT satış yapılmaması hususlarında mutabık kalmadığı, ancak diğer maddelerin İGSAŞ tarafından kabul edildiği görülmektedir.

3660 Soruşturma döneminde, Toros Gübre ve Ege Gübre dışındaki gübre üreticilerinin kısmen de olsa FOT satış yaptıkları, gübre üreticilerinin ortak bayiliklerinin mevcut olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, "dağıtıcılara gübre satılmaması" hususundaki anlaşmanın Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'nün 96/1 sayılı "Kimyevi Gübre Dağıtıcılığı ve Bayiliği ile İlgili Esaslardaki Değişiklikler" Tebliği ile 31.1.1996 tarihinden sonra dağıtıcı kuruluşların başka bir üretici veya dağıtıcı kuruluşun bayiliğini yapmalarının yasaklanmasına ilişkin mevzuat değişikliğine istinaden konulduğu sonucuna varılmıştır. Öte yandan, bayi piyasasını denetleyecek bir izleme grubunun kurulduğuna dair herhangi bir belge ve delile de ulaşılamamıştır. Keza, üreticilerin bayilerine iskonto ve prim vermemesi hususundaki uzlaşının da piyasada tam olarak uygulandığına dair bir bulguya rastlanılmamıştır.

3670 15.10.1996 tarihinde gübre üreticilerinin üst düzey temsilcilerinin oluşturduğu bir komisyon tarafından benimsenen kararlar niteliğindeki söz konusu hususların daha sonraki yıllarda, herhangi bir uygulamasının olmadığı görülmektedir. Bu çerçevede, haklarında soruşturma açılan teşebbüslerin 15.10.1996 tarihinde yaptıkları anlaşmadaki; herhangi bir kuruluş bayisine diğer bir kuruluşun bayilik vermemesi, FOT satış yapılmaması, dağıtım pazarında bayileri denetleyecek ortak bir izleme grubunun oluşturulması, bayilere hiçbir ad altında prim, iskonto vs. verilmemesi gibi hususların uygulandığına dair yeterli delile ulaşılamadığından, Kanun'un 4 üncü maddesinin ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

3680

1.2.7. SATIŞLARIN DURDURULMASI

Dosya mevcudu bilgilere göre, 28.2.2000 tarihinde yayınlanan ve gübre desteklemeleri sisteminde bazı değişiklikler getiren 2000/93 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı sonrasındaki günlerde Toros Gübre, BAGFAŞ ve Ege Gübre gübre satışlarını durduklarını açıklamışlardır.

3690 28.2.2000 tarihinde Reuters haber ajansında yer alan haberde, GÜD Başkanı Kemal Gençer'in gübrenin yoğun olarak kullanıldığı bir dönemde çıkarılan kararnamenin karmaşaya neden olduğunu belirttiği ve şu açıklamalarda bulunduğu ifade edilmiştir: "*Biz Gübre Üreticileri Derneği Üyesi özel sektör kuruluşları BAGFAŞ, Ege Gübre ve Toros Gübre, karar açıklığa kavuşana kadar taahhütlerimiz dışındaki dağıtım ve satışları durdurduk.*" Haberin devamında, Kemal Gençer'in, yanıştan dönülmediği takdirde destekleme dahil yeni fiyatlarla dağıtım yapacağı ve bu durumun piyasada ikilik yaratarak karaborsaya neden olacağı, gübre kullanımının azalacağı, rekoltelerin düşeceği, enflasyonla

mücadeleye zarar vereceği yönündeki açıklamaları yer almaktadır. 29.2.2000 tarihli Dünya Gazetesinde de benzer içerikli bir haber yer almıştır.

3700

25.2.2000 tarihinde Toros Gübre'nin Pazarlamadan Sorumlu Genel Müdür Yardımcısı Yavuz Kuran tarafından Toros Gübre Bölge Müdürlükleri'ne gönderilen Lotus Notes mesajında aşağıdaki talimatlar yer almaktadır:

"Tarımda kullanılan kimyevi gübrelerin desteklenmesi hakkındaki kararnamede yapılan değişiklikler konusunda, gerek Bakanlık gerekse Cumhurbaşkanı seviyesinde yapılan her türlü girişime karşın, hiçbir olumlu netice alınmadığı görüşmelerde ortaya çıkmıştır.

....

3710

Bu Kararnamede ve ona bağlı hazırlanacak Genelgede yer alacağını düşündüğümüz hükümler bizim destekleme kapsamında gübre satmamızı, satmaya kalkarsak da destekleme almamızı neredeyse imkansız hale getirmekte ve işin yapılmasını engeller nitelikte olacağı tahmin edilmektedir.

Dolayısıyla yarın yayınlanması beklenen Kararnamenin resmi gazeteden özenle takibi ve yayınlanması halinde ise derhal aşağıdaki önlemlerin alınması rica olunur:

3720

- 1. Bayilere Tüm Kimyevi Gübre Satışları (desteklemeli veya desteklemesiz olsun) herhangi bir tereddüte mahal vermeden derhal durdurulacaktır.*
- 2. Bayilerin alınmış ancak henüz sevkedilmemiş tüm siparişleri iptal edilecektir.*
- 3. Bayilere yapılmakta olan kara-deniz ve vagon Sevkleri durdurulacak ve yoldaki mallar bölge depolarına çekilecektir.*

Ayrıca istisnasız tüm bayilere, Kararnamenin çıktığı tespit edilir edilmez öncelikle telefon ile haber vermek ve süratle ekteki bildirim antetli kağıda yazıp faksla ulaştırmak suretiyle, bayilerin alması gereken önlemler kendilerine iletilecektir ve kati surette uygulanması temin edilecektir."

3730

Toros Gübre Bölge Müdürlüklerine, bayilere faksla gönderilmesi konusunda ekli olarak verilen bildirimde;

" Sayın Bayimiz,

Tarımda kullanılan kimyevi gübrelerin Desteklenmesi hakkındaki Kararnamede yapılan değişiklikler, sizlerin bugüne kadar desteklemenin uygulanması işlemlerinde yaşadığınız formalite ve zorlukları aratacak niteliktedir.

.....

3740

Şirket olarak bu yeni Kararname ve ona ilişkin uygulamaya yönelik çıkarılmasını tahmin ettiğimiz Genelgeler ile Desteklemeli Gübre satmamız halinde desteklemeyi Devletten tahsil etmemiz mümkün görülmemektedir.....

Gelişen bu durum karşısında ve talep edilen şartları yerine getirip gübre üretmemiz ve satışını yapmamız mümkün görülmemektedir. Kararnamenin yayımı tarihinde yürürlüğe girmesi nedeniyle ve şu anda yeni kararname hükümleri geçerli olduğundan, Bayilerimizin;

11-04/64-26

- 3750
1. İkinci bir duyuruya kadar Gübre Satışlarını durdurmaları,
 2. Henüz sevk edilmemiş tüm Siparişlerinin iptal edildiğini bilmeleri,
 3. Bu duyuruya rağmen, Kararnamenin yayımı tarihinden itibaren, yapılacak herhangi bir satışın desteklemeye ilişkin tüm sorumluluğunun bayiiye ait olacağını bilmeleri,

ve buna göre hareket etmeleri esastır."

ifadeleri yer almaktadır.

Yine Toros Gübre'nin Trakya Bölge Müdürlüğü'nde bulunan bir belge aynen şu şekildedir:

3760

"Tarımda kullanılan kimyevi gübrelerin tedariki, dağıtımı ve desteklenmesi hakkında karar 25 Şubat 2000 yılında yayınlanan Bakanlar Kurulu kararı ile değiştirilmiş bulunmaktadır.

Değiştirilme gerekçesi olarak, iki üç tane ithalatçı kuruluşun yaptığı hayali işlemler sonucunda haksız destekleme ödemesi durumunun ortadan kaldırılması belirtilirken, Devlet çiftçinin korunmasını ikinci plana itmiş, tüm uygulama yetkisini Tarım İl ve İlçe Müdürlüklerine vererek gübre dağıtımı konusunda altından kalkamayacakları bir durum yaratılmıştır.

3770

Kararname ile çiftçilik belgesinin yanında "Kimyevi Gübre İhtiyaç Belgesi" adı altında bir belge daha isteyerek getireceği belgeleri azaltması yanında çoğaltarak, gübreyi almasını zorlaştırmaktadır.

Sevk edilen gübrelerin varış noktasında İl ve İlçe Müdürlükleri'nce kontrol edildikten sonra ancak çiftçiye verilebileceği, bayileri seçme, iptal etme, sayılarını azaltıp çoğaltma gibi işlemleri İl ve İlçe Müdürlükleri'nin yetkisine almaya çalıştıkları anlaşılmış bulunmaktadır.

3780

Henüz değiştirilen kararname ile ilgili olarak, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı genelge çıkarmamış olmakla beraber, getirileceği tahmin edilen bürokratik engeller yüzünden üretici firmaları mağdur edeceği ve "Gübre Üreticileri" sanki yolsuzluğun kaynağıymışçasına bir kontrol mekanizması içine sokulmak istenildiği gerekçeleri yüzünden bayisi bulunduğum TOROS GÜBRE satışlarını durdurmuştur."

GÜD Genel Sekreteri Fevzi G. Gönen tarafından T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı KİT Genel Müdürlüğü'ne aşağıdaki 28.2.2000 tarih ve 00/0470 sayılı yazı gönderilmiştir:

3790

"28 Şubat 2000 tarih ve 23978 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ve yürürlüğe giren 2000/93 sayılı Tarımda Kullanılan Kimyevi Gübrelerin Yurt İçinden ve Yurt Dışından Tedariki, Dağıtımı ve Desteklenmesi Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Karar'ın getirdiği hükümler sebebiyle üyelerimizden Bandırma Gübre Fabrikaları A.Ş., Ege Gübre Sanayi A.Ş. ve Toros Gübre ve Kimya Endüstrisi A.Ş. Genel Müdürlükleri desteklemeli kimyevi gübre dağıtımı ve satışı yapmayacaklarını Derneğimize bildirmişlerdir."

3800 Aynı yazı, 28.2.2000 tarih ve 00/0469 sayı ile GÜD Genel Sekreteri Fevzi G. Gönen tarafından Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü'ne de gönderilmiştir. Belgenin üstünde el yazısı ile alınmış olan ve altında Fevzi G. Gönen'in parafının bulunduğu notta şu ifadeler yer almaktadır:

"Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Sn. Bülent Çakın telefon etti ve Sn. Yön. K. Bşk. Y.Kemal Gençer ve Dernek Sekreteri Esin Gökan'la konuşup mutabakata vardıklarını ve acele olarak dikte ettirdiği bu yazının Tarım Bakanlığı ve Hazine'ye hemen elden verilmesi talimatını verdi. 28.2.2000"

3810 Bandırma Gübre Fabrikaları A.Ş.'nin, bayilerine göndermiş olduğu 28.2.2000 tarih ve 815 sayılı yazıya aşağıda yer verilmiştir:

" Kimyevi Gübre Desteklemeleri hakkında 28.2.2000 tarihi itibarıyla yayınlanan ve aynı tarihte yürürlüğe giren yeni Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile bir üretici kuruluş olarak Şirketimize ve siz bayilerimize önemli yeni yükümlülükler getirilmiştir.

Yeni Kararnamenin uygulaması ile ilgili olarak yayınlanacak Bakanlık Genelgesi ana hatları ile sizlere yazılı olarak bilahare duyurulacaktır.

3820 Bu itibarla konunun hassasiyetine binaen Şirketimizin bayilerine satışları 28.2.2000 (Bugün) itibarıyla durdurulmuş olup, sizlerin de çiftçiye yönelik satışlarınızı yine bu tarih itibarıyla durdurmanız önem arz etmektedir. 28.2.2000 tarihinden sonra yaptığınız çiftçi satışların faturalanması ve TİM/TİLÇEM'lerce onaylanması işlemlerinde uygulamaya konulan yeni kararname hükümlerine ters düşecek işlemlerinizden sorumlu olacağınız hususunda bilgilerinizi rica ederiz."

9.3.2000 tarihinde, Toros Gübre Genel Müdür Yardımcısı Yavuz Kuran tarafından Toros Gübre Bölge Müdürlüklerine gönderilen Lotus Notes mesajında aynen;

3830 " Dün Genelge ve stok sayımı konusunda gönderilen LN* mesajına ek olarak merkezde bugün içerisinde diğer kuruluşlarla da yaptığımız görüşmeler sonucunda bazı noktaların bayilere öncelikle ve özellikle iletilmesinde fayda görülmektedir.

Durum Tespiti:

1. Yeni Genelge maddelerinde çalışmak pek mümkün olmayacağından önümüzdeki dönemde problemlerin çıkması ve bu problemlerin Kuruluşları, Bayileri ve sonuçta da çiftçiyi etkilemesi kaçınılmazdır.

3840 2. Bayiler kendilerine ve ticari faaliyetlerine getirilen kısıtlamalar sonucunda, bunca yılda oluşturdukları işlerini kapatma durumunda kalabilecektir.

Yapılması gereken (yazılı olarak değil, sözlü olarak),

* Lotus Notes.

3850 1. Bayiler bilinçsizce alınan kararlardan mağdur oldukları ve bundan sonra daha da yoğun olumsuzluklara maruz kalacaklarını, kendilerinin ekmeği ile oynamaya kimsenin hakkı olmadığını, nedenleriyle gerek İl Müdürlüklerine gerek TÜGEM'e gerekse yörelerindeki siyasilere telefon veya fax ile bildirmeli, gelişmelere kesinlikle kayıtsız kalmamalıdır. Sadece Toros bayileri olarak değil, bayilerimiz diğer kuruluş bayileri ile de görüşerek ortak hareket edebilmelidirler.

2. Yarın sıkıntıyı yaşamamak için Bayiler şimdiden desteklemeli fiyattan, genelge harici, mal satmaya yönelmeli, ayrıca tüm gelişmeleri belgeleriyle çiftçilere anlatmalı, sorunun kaynağının kendileri veya kuruluşlarının olmadığını, ve sonuçta tüm olan bitenin faturasının gübre fiyatı ile çiftçiye çıkacağını anlatmalıdırlar. Çiftçi de mağduriyetini yöresindeki siyasilere aktarmalı.

3860 Ortaya konulan uygulanamaz genelge karşısında bu adımlar atılmadığı sürece bizler suçlanacağız, bayilerimiz suçlanacak. Bu nedenle herkesin üzerine düşeni yapıp genelgenin uygulanabilir hale getirilmesini veya desteğin tümünden kaldırılmasını temin etmek gerekiyor."

ifadelerine yer verilmiştir.

Toros Gübre 6.3.2000, BAGFAŞ ise 7.3.2000 tarihinde Tarım ve Köyişleri Bakanlığına gönderdiği yazı ile tekrar gübre satışlarına başladığını bildirmiştir.

3870 Toros Gübre, Ege Gübre ve BAGFAŞ'ın 2000/93 sayılı Bakanlar Kurulu kararının yürürlüğe girdiği tarih olan 28 Şubat 2000 tarihini takip eden günlerde gübre satışlarını durdurmak yönündeki girişimlerinin uygulamasını görebilmek amacıyla adı geçen üç teşebbüsün o dönemdeki gübre satış miktarları incelenmiştir.

BAGFAŞ'ın depolarından yapılan gübre sevklarine ilişkin verilerin incelenmesi sonucunda; söz konusu teşebbüsün satışlarının, 28 Şubat 2000 tarihinden itibaren düşmeye başladığı, 3 Mart-6 Mart tarihleri arasında tamamen durduğu ve 7 Mart tarihinden itibaren tekrar yükselmeye başladığı tespit edilmiştir.

3880 Toros Gübre'nin depo çıkış verilerinin incelenmesi sonucunda; adı geçen teşebbüsün satışlarının, 25 Şubat 2000 tarihinden itibaren azalmaya başladığı, 29 Şubat-3 Mart 2000 tarihleri arasında tamamen durduğu, 4 Mart 2000 tarihinde ise yeniden başladığı anlaşılmıştır.

Ege Gübre'nin 2000/93 sayılı Kararnamenin yayınlandığı tarihi izleyen günlerdeki bayilerine yaptığı sevkiyat miktarları incelendiğinde, söz konusu dönemde Ege Gübre'nin bayi satışlarında bir miktar düşüş görülmekle birlikte satışların durdurulmasının söz konusu olmadığı görülmüştür.

3890 Adı geçen firmaların satışları durdurma girişimlerinin altında yatan sebep, o dönemde çıkarılan yeni yasal düzenlemeye tepki göstermektir. Bu amaçla Toros Gübre, BAGFAŞ ve Ege Gübre'nin satışları durduracağına ilişkin açıklama yapıldığı, her üç firmanın da bayilerine satışları durdurmaları yönünde talimat verdikleri, Toros Gübre ve BAGFAŞ'ın, bayilerine yönelik satışlarını durdurdukları, buna karşılık Ege Gübre'nin bayi satışlarını durdurmasının söz konusu olmadığı anlaşılmıştır.

3900 Gübre üreticisi kuruluşların satışların durdurulması yönündeki eylemleri, koordinasyon içinde buldukları, pazardaki davranışlarını birlikte belirledikleri şeklinde değerlendirilebilir. Ancak, Toros Gübre, Ege Gübre ve BAGFAŞ'ın birlikte hareket ederek gübre satışlarını 28.2.2000 tarihinde durdurduklarını açıklamaları ve bu tarihten sonra bayilerine satışları durdurmaları yönünde talimat vermeleri, Toros Gübre'nin 25.2.2000-4.3.2000 ve BAGFAŞ'ın 28.2.2000-7.3.2000 tarihleri arasında 2000/93 sayılı Genelge'den sonra satışları belli bir süre durdurmaları şeklindeki eylemlerin, her ne kadar birlikte eylem içine girmiş olsalar da, amacı bakımından rekabeti engellemeye yönelik olmadığı ve sonuçları bakımından bu yönde bir etki doğurmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

I.2.8. SAVUNMALAR VE BUNLARA İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

Gübre Üreticileri Derneği'nin savunmalarında özetle;

3910 - Standart Satış Şartnamesi'nin, ihale ile mal alan kuruluşların tek taraflı hazırladıkları ve karşı şart kabul etmedikleri ihale şartnamelerinden doğan güçlükleri bertaraf etmek amacıyla Gübre Üreticileri Derneği üyelerince asgari müşterekleri belirlemek ve gübre üreticilerinin mağduriyetlerini önlemek üzere hazırlanan bir taslaktan ibaret olduğu, standart satış şartnamesinin hiçbir zaman uygulamaya konmadığı,
- Standart Satış Şartnamesi'nin yetkili mercilerin onayından geçerek yürürlüğe giren GÜD Ana Tüzüğü'ne uygun olarak hazırlandığı,
ileri sürülmüştür.

Toros Gübre ve Kimya Endüstrisi A.Ş.'nin savunmalarında özetle;

3920 - İlgili pazarda yürütülmekte olan soruşturmada Türkiye'de gübre piyasalarının boyutunun ve kapsamının doğru tayin edilmesi suretiyle, rekabet süreçlerinin etki altında kaldığı tüm faktörlerin değerlendirilmesi gerektiği,
- 15.10.1996 tarihli toplantının teşebbüslerin kendilerini bağlı saydıkları ve bu nedenle "fiyat bilgilerini birbirlerine önceden bildirdikleri ve ilan ettikleri fiyatlara sadık kaldıkları" bir anlaşma olarak mütalaa etmenin mümkün olmadığı,
- Soruşturma Raporu'nda yer verilen bazı belgelerden "pazar davranışlarının önceden öğrenildiği" sonucuna ulaşılamayacağı,
- Delil olarak gösterilen bazı belgelerin diğer gübre üreticileri yetkilileri tarafından alınmış şahsi notlar olduğu ve Toros Gübre üzerinde hiçbir bağlayıcılığının olmadığı,
3930 - Yıkıcı ithalatın gübre sektörü üzerinde doğurduğu olumsuz etkinin bilindiği, bu şartlar altında Tarım Kredi Kooperatiflerine ithalatçılar tarafından yıkıcı fiyatlar ile belirlenerek getirilen tekliflere karşı fiyat rekabetine girilmesi, üretici kuruluşlar tarafından marjinal maliyet seviyesinde ve kimi zaman zararına fiyat teklifi verilmesiyle mümkün olduğu,
- İhalelerde pazar paylaşımı olarak ele alınmış olan hususların, teşebbüslerin aldıkları bir teşebbüs birliği kararı, bir anlaşma veya uyumlu eylemin sonucu değil, pazarın ekonomik şartlarından oluşmuş olan bir sonuç olduğu,
3940 - Gübre üreticileri arasında fiyat tespitine yönelik anlaşmaların yapıldığı iddiasının dayandırıldığı 1998 ve 1999 yıllarında Toros Gübre'nin AN 33, AS21, CAN, DAP, Üre ve 20.20.0 gübre çeşitleri için fiyat geçiş frekansı ve bunların piyasadaki 5 rakibiyle uyumu incelendiğinde, altılı, beşli ve dörtlü uyumun olmadığı, üçlü uyum sayısının 4, ikili uyum sayısının 44, ferdi davranış sayısının ise 100 olduğu ve bu

nedenle gübre üreticilerinin bir fiyat anlaşması dahilinde hareket ettiklerinin söylenemeyeceği, oligopol olarak kabul edilen ilgili pazarda birkaç gün farkla oluşan fiyat benzerliğinin bir anlaşmanın varlığına delil olarak gösterilemeyeceği,

- Avans ödemelerindeki gecikmelerin görüşmelere neden olduğu, ancak fiyat artışlarının günün koşullarına göre yapıldığı,

3950 - Soruşturma Raporu'nda yer verilen DAP/NP fiyat oranının 1,40 olarak alınması, bayi satış fiyatlarının hesaplamalarında referans noktası olarak kullanıldığı iddiasının anlamlı olmadığı, çünkü bu oranın bağımsız bir eleman olduğu ve delil olarak nitelendirilemeyeceği,

- Toplu gübre alım ihalelerinde, gübre üreticisi kuruluşların kendi fabrikalarında bulunduğu bölgelerdeki ihaleleri kazanmalarının sebebinin nakliye avantajı olduğu ve bunun ekonomik ve rasyonel bir gerekçe oluşturduğu, ihaleler öncesi toplantıların yapıldığı ve firmaların birbirlerine ihale şartlarını içeren teklif mektuplarını gönderdikleri yönündeki iddiaların geçersiz olduğu ve bu toplantılardaki görüşmelerin TKK'nın talebi doğrultusunda yapılan diyalogla sınırlı olduğu,

3960 - Toplu gübre alım ihalelerinde fabrika bölgelerine yüksek fiyat uygulanırken ilgili ihale döneminin koşulları içinde değerlendirme yapılması gerektiği ve ihaleye katılan teşebbüslerin toplam kazanca bakarak bir bölgede zararına satış yapmalarının pazar paylaşımını değil rekabeti gösterdiği,

- Gübre üreticilerinin TKK'nın 2000 yılı ilkbahar ihalesinde verecekleri fiyatların aynısını kendi bayilerine yapmış oldukları satışlarda da uygulayacakları hususunda aralarında bir anlaşma yaptıkları iddiasının geçersiz olduğu ve söz konusu teklifin TKK'nın talebi üzerine hazırlandığı,

- Her biri aynı zamanda ithalatçı olan üretici firmaların, ithalatı önleme gayreti içinde oldukları değerlendirmesinin hatalı olduğu

3970 - 2000/93 sayılı genelgenin yayınlanmasından sonra Toros Gübre'nin kısa süreli olarak desteklemeli satışlarını durdurmak zorunda kaldığı, yakın tarihlerdeki bazı diğer gübre üreticilerinin de satışlarını durdurmuş olmalarının aynı etki altında kalan yapıların eş tepki göstermesi şeklinde açıklanabileceği ve uygulamanın her bir teşebbüs tarafından ayrı ayrı gerçekleştirildiği,

- Toros Gübre ile Gübretaş arasında 1997 ve 1998 yıllarında akdedilen gübre tedarik anlaşmalarının piyasalarda rekabet üzerinde herhangi bir etkisinin bulunmadığı, Gübretaş'tan alınan TSP gübrelerinin oranının Toros Gübre için azımsanacak ölçüde olduğu, anlaşmanın amacı bakımından da sınırlama yaratmaya yönelik olmadığı ve bu nedenle Rekabet Kurulu'na bildirilmesine gerek görülmediği ve son iki yıldır anlaşmanın uygulanmadığı,

3980 - Toros Gübre'nin, TKK'nın 1999 Sonbahar İhalesine girmemiş olma nedeninin anlaşma veya uyumlu eyleme bağlı olmadığı ve Toros Gübre'nin tedarik bağlantılarındaki aksaklıklardan dolayı ihaleye girmediği,

ileri sürülmüştür.

İstanbul Gübre Sanayi A.Ş.'nin savunmalarında özetle;

- Standart satış şartnamesinin hiçbir zaman uygulamaya konmayan taslak bir çalışma olduğu,

3990 - Gübre üreticisi kuruluşların bir an için satış fiyatlarında yaklaşım sağlasalar bile, çiftçilere satışları bayiler aracılığıyla yaptıkları ve bayi satış fiyatlarına müdahale şansları olmadığı için rekabetin kısıtlanmasının söz konusu olamayacağı,

- Ayrıca Başbakanlık Genelgesi gereğince İgsaş'ın ancak ayda %2 oranında zam yapma hakkına sahip olduğu için diğer teşebbüsler ile işbirliğine girmesinin mümkün olmadığı,
 - İGSAŞ'ın FOT satış yapması nedeniyle her bayinin nakliye fiyatının farklı olmasının kaçınılmaz olduğu, bu durum farklı satış fiyatı oluşmasına yol açtığından rekabetin kendiliğinden oluştuğu,
 - Gübre üreticisi kuruluşların ihalelerde fabrikalarının kurulu bulunduğu yere yakın olan bölgelerde nakliye avantajlarını kullanıp, daha ucuz fiyat vererek ihalelerde kendilerine yakın bölgeleri kazanmalarının doğal bir sonuç olduğu, açık eksiltme ihalelerinde fiyatların bir çok tur dönerek kırılmasının, bu yörelerde daha yoğun bir rekabetin yaşandığının ispatı olduğu,
 - Doğal pazar dağılımının İGSAŞ'ın diğer kuruluşlarla anlaşmalarından değil, ekonomik gerekçelerden kaynaklandığı, adı geçen kuruluşlarda gerekli inceleme yapılmadan müşterek sohbet toplantılarında dile getirilen özlem ve dileklerin gerçekleşmiş gibi iddia edildiği,
 - Soruşturma heyetinin yürürlükteki gübre mevzuatının rekabete aykırı olduğunu ifade ettiği halde hiç devlet müdahalesi yokmuş gibi değerlendirme yapmak suretiyle soruşturma kapsamındaki teşebbüslerin rekabeti kısıtladıklarını ifade ederek bir çelişki yarattığı,
 - İthalatçıların faaliyetlerinin zorlaştırılmadığı,
- ileri sürülmüştür.

Bandırma Gübre Fabrikaları A.Ş.'nin savunmalarında özetle;

- Standart Satış Şartnamesi'nin, Gübre Üreticileri Derneği üyelerince asgari müşterekleri belirlemek ve gübre üreticilerinin mağduriyetlerini önlemek üzere hazırlanan ve hiçbir zaman uygulanmayan bir taslaktan ibaret olduğu,
- Bayi satışlarının durdurulmasının sebebinin, 2000/2 sayılı Genelge dolayısıyla yanlış bir uygulamaya sebebiyet vermemek olduğu,
- İddialara dayanak olarak alınan kuruluş yöneticilerinin el yazısıyla alınmış notların delil niteliğinde olmadığı anlaşılacak fiyat tespit edildiği konusunda hiçbir ibare olmadığı,
- İhalelerde pazar paylaşımı yapıldığı konusundaki iddianın geçerli olmadığı, fabrikaların bulunduğu yerlerin yakınlarına sevk maliyeti ile daha uzak yerlere sevk maliyeti farklı olduğundan, bazı yerler için teklif verilmemesinin basit bir ekonomik değerlendirmeye dayandığı,
- 4054 sayılı Kanun'un 40 inci maddesine göre önaraştırmanın Kurul Başkanı tarafından görevlendirilecek meslek personeli uzmanlar tarafından yapılması gerektiği, uzman yardımcılarının böyle bir araştırma yapabilme yetkilerinin olmadığı,
- 4054 sayılı Kanun'un 15 inci maddesinin Kurul'a "incelemede" bulunma yetkisini verdiğini "arama" yetkisi vermediğini, oysa yapılan inceleme sırasında BAGFAŞ çalışanlarının çekmeceleri, dolapları, ajandaları aranarak el konulduğu, Kanun'a aykırı şekilde temin edilen bilgilerin delil olamayacağı ve Raporun geçersiz sayılması gerektiği,
- Gübrenin dünya ticaretinde dolar bazında alınıp satıldığı, ülkemizdeki yüksek enflasyon sonucu Türk Lirasının hızla değer kaybetmesinin, dolar bazında teşekkül eden fiyatların da aynı paralellikte ayarlanmasını gerektirdiği, üreticiler arasındaki fiyatlarla ilgili görüşmelerin bu konuda fikir alışverişi olup fiyatların tespiti için bir anlaşma olmadığı,

11-04/64-26

- "TKK İhalesi ve Uyumlu Fiyatlandırma Prosedürü" başlıklı belgenin bir fiyat tespiti anlaşmasına delil olarak nitelendirilmesinin yanlış olduğu,
- TKK'nın 2000 yılı ilkbahar ihalesi öncesinde Toros Gübre tarafından diğer kuruluşlara gönderilen metnin, TKK'nın ihalelerdeki şikayet üzerine ihaleye çıkmadan alım yapmak için öngördüğü şartları içeren bir metin olduğu, bu metnin yanlış değerlendirildiği, alıcının teklifi üzerine hazırlanmış ve tarafların hiçbiri tarafından kabul edilmemiş bir metnin anlaşma olarak kabulünün hatalı olduğu,
- Kimyevi gübre sektörünün yapısı itibarıyla her türlü bilginin açıklıkla ve kolayca temin edilebildiği bir sektör olduğu,

4050 ileri sürülmüştür.

Ege Gübre Sanayi A.Ş.'nin savunmalarında özetle;

- Devletin gübre sektörüne müdahalesinin, gübre pazarında rekabeti olumsuz etkilediği,
- Standart Satış Şartnamesi'nin GÜD açısından bir teşebbüs birliği kararı niteliğinde olmadığı, üyeler açısından ise bir anlaşmanın söz konusu olmadığı, çünkü üyelerin sadece toplantı yaptıkları ve görüş bildirdikleri,
- Bayi satışlarının durdurulmasının sebebinin, 2000/93 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı'ndan 7 gün sonra yayınlanan 2000/2 sayılı Genelge dolayısıyla yanlış bir uygulamaya sebebiyet vermemek olduğu,
- Fiyat tespiti yapıldığına ilişkin iddiaları doğrulayan Ege Gübre'ye ait bir belge bulunmadığı, bunun yanında Ege Gübre'ye ait olmayan diğer belgelerin Ege Gübre'yi bağlaması bir yana bu belgelerde Ege Gübre yetkililerinin doğrudan fiyat tespitine yönelik bir ifadesinin bulunmadığı,
- Ege Gübre'nin pazardaki düşük pazar payından kaynaklanan konumu itibarıyla oligopolün bir parçası olamayacağı ve söz konusu şirketin fiyat takipçisi olduğu,
- 15 Nisan 1998 tarihli " Destekleme Ödemelerindeki Gecikmelerin Fiyatlara Yansıtılması" başlıklı belgenin, Ege Gübre'de bulunmadığı, bu itibarla Ege Gübre'nin katıldığı bir anlaşmanın söz konusu olmadığı ve Ege Gübre'nin bu belge doğrultusunda fiyat uygulamadığının fiyatları farklı tarihte uygulamasından anlaşılabilirliği,
- TKK'nın 2000 yılı ilkbahar ihalesi öncesinde Toros Gübre tarafından diğer kuruluşlara gönderilen metnin bir anlaşmayı göstermediği ve bir anlaşma olarak nitelendirilse dahi şartlı bir kabulü içerdiği,
- TKK'nın 1999 Yılı Sonbahar İhalesine Ege Gübre'nin girmemesinin, ihalenin Ege Gübre için cazibesini yitirmiş olmasının neden olduğu,
- Ege Gübre'nin iddia edildiği gibi pazar paylaşımı içinde yer almış olsaydı toplu satışlardaki pazar payının düşmemesi gerekeceği, oysa Ege Gübre'nin toplu satışlarının gittikçe azaldığı,
- Ege Gübre'nin uyumlu eylem halinde veya anlaşma yaparak toplu alım ihalelerinde bölge ve miktar paylaşımı ya da fiyat tespiti içinde olmadığı,
- Ege Gübre'nin ithalatçılara mal satmamasına karşın ithalatçılar kanalıyla ithalat yaptığı ve Ege Gübre'nin kendisine ait limanlardan ithalatçıları yararlandığı için ithalatçıları pazardan atmak gibi bir niyetinin olmadığı,

4080

ileri sürülmüştür.

Gübre Fabrikaları T.A.Ş.'nin savunmalarında özetle;

- Standart Satış Şartnamesi'nin bir taslaktan ibaret olduğu ve hiçbir zaman uygulamaya konmadığı,

- 4090 - Sektörde fiyat konusunda önceden anlaşma yapıldığı ve bayilere duyurdukları fiyatlara sadık kalmaları gibi hususların gerçeği yansıtmadığı,
- Müşterek bayi sisteminin bulunduğu bir ortamda, gübre üreticisi teşebbüslerin sirküler haline getirdikleri fiyatlarını rakiplerinden saklı tutmalarının maddeten mümkün olmadığı, şirketler arasında bir anlaşma yaparak veya iletişim kurarak fiyat değişimlerini bildirmenin söz konusu olmadığı,
- Toros Gübre Genel Müdürü'nün özel not defterinde yer alan hususların sadece kendi düşüncelerini ifade ettiği ve bu nedenle GÜBRETAS'ı ilzam etmediği,
- Üretici kuruluşların hiçbir zaman GÜD'de gübre fiyatlarını kesinlikle tespit etmedikleri,
4100 - GÜBRETAS'ın bir kamu iştiraki olması sebebiyle piyasada rekabet gücü açısından zorluklarla karşı karşıya olduğu, Rekabet Kurulu'nun Çay-Kur ile ilgili olarak yürüttüğü soruşturmadaki kamu kuruluşları hakkındaki uygulamasını GÜBRETAS bakımından da uygulamak durumunda olduğu,
- 1995 yılından beri TKK Genel Müdürü ile Genel Müdür Yardımcılarından önemli bir bölümünün GÜBRETAS Yönetim Kurulu'nda görev yapmakta olmalarından dolayı, TKK ihalelerinde GÜBRETAS'ın diğer üreticilerle birlikte hareket etmesinin mümkün olmadığı,
- Toros Gübre ve GÜBRETAS arasında yapılan gübre tedarik sözleşmelerinin kısa süreler için geçerli olması, çok az miktarda gübrenin diğer kuruluşa satılmış olması sebebiyle rekabeti bozucu nitelikte olmasının mümkün olmadığı,
4110 ileri sürülmüştür.

Türkiye Gübre Sanayi A.Ş.'nin savunmalarında özetle;

- Standart Satış Şartnamesi'nin uygulanmayan bir taslaktan ibaret olduğu,
- 15.10.1996 tarihli belgenin anlaşma değil, bir çalışma taslağı olduğu, bu taslakta yer alan hususlar hakkında GÜD'de bir karar alınmadığı gibi, uygulamaya da konmadığı,
- 4054 sayılı Kanununun 40/2 ve 43/1 maddesi hükümlerine göre, gerek önaraştırmanın, gerekse soruşturmanın yürütülmesi için Kurul tarafından görevlendirilecek kişilerin uzman statüsünde olmaları gerektiği, ancak söz konusu önaraştırmaya atanan meslek personelinin uzman statüsünde olmadıkları, bu nedenle Önaraştırma raporuna dayanılarak açılan soruşturma sonucunda düzenlenen soruşturma raporunun Kanun'un ilgili hükümlerine aykırı olduğu,
4120 - GÜD'de yapılan istişari toplantılarda fiyat tespiti yapılması ve buna göre hareket edilmesinin TÜGSAŞ'ın bir kamu kuruluşu olması nedeniyle mümkün olmadığı, zira fiyat ayarlamalarının bağlı bulunulan Bakanlığın şifahi izninden sonra, Yönetim Kurulu'nun Genel Müdürlük makamına verdiği yetkiye istinaden yapıldığı, sektörün ham madde açısından % 90 oranında yurt dışına bağlı bulunduğu ve bu çerçevede içinde üretici kuruluşların fiyat ayarlama tarihlerinin benzerlik göstermesinin normal olduğu,
4130 - Gübre üreticilerinin satış fiyatını belirlerken, farklı gübre türleri arasındaki oranları dikkate almak üzere anlaştıkları iddiasının yapıldığı, ancak, söz konusu oranların oluşmasında gübre maliyet oranlarının etkili olduğu,
- TKK'nın 2000 ilkbahar İhalesi öncesindeki ortak metnin, TKK'nın 1999 yılı 10 uncu ayında şifahi daveti üzerine altı üretici kuruluş ve TKK'nın bir araya gelmesi suretiyle hazırlanmış olduğu, piyasa koşulları dikkate alınarak muhtemel fiyat ve şartlar belirlendiği, ancak daha sonra bu teklifin TKK tarafından kabul edilmediği,

- Gübre fabrikalarının bulunduğu bölgelerde yapılan satışlarda maliyet (nakliye) açısından doğal bir avantaj sağlanmasının yadsınamaz bir gerçek olduğu,
- TKK'nın açık eksiltme ihalelerinde TÜGSAŞ tarafından tümüyle mevcut üretim, stok, maliyet ve nakliye avantajları dikkate alınarak fiyat belirlendiği ve ihalelerde yaşanan kıyasıya rekabet sonucunda çoğu zaman maliyetin altında dahi bağlantılar yapılmak zorunda kalındığı, bu durumun ihale öncesinde rakip firmalarla fiyat ve pazar paylaşımı yapılmadığının açık bir göstergesi olduğu,
- TÜGSAŞ'ın TKK'nın 1999 yılı sonbahar dönemi ihalesine katılmama kararının rakip firmalarla gerçekleştirilen ortak tavır nedeniyle değil, yapılan ihalenin Kurumun pazarlama politikasına uygun olmaması nedeniyle alındığı,
- Dernek toplantılarında ithalatçı kuruluşlara gübre verilmemesi yönünde yapılan konuşmaların tavsiye niteliğinde olduğu,
ileri sürülmüştür.

Yukarıda özet olarak yer verilen savunmalarda ihlal bazında çoğunlukla benzer iddialarda bulunulması nedeniyle öncelikle ortak değerlendirmeler yapılmış, teşebbüslerin her birinin savunmalarında yer alan farklı savunmalar ise ayrıca değerlendirilerek aşağıda sunulmuştur.

- Soruşturma tarafı teşebbüsler, özellikle gübre sektöründe devlet müdahalesinin olduğu ve Soruşturma Heyetinin de Raporunda yürürlükteki gübre mevzuatının Kanun'a aykırı olduğunu tespit ettiği iddiası ile 4054 sayılı Kanun'a aykırı eylemlerini haklı bir konuma getirmeye çalışmıştır. Öncelikle hatırlanması gereken husus, gübre sektörünün 1986 yılındaki Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile libere edildiği ve fiyat kontrolünde devletin rolünün ortadan kalktığıdır. Soruşturmaya muhatap teşebbüslere isnat edilen, satış fiyatlarının anlaşarak tespit edilmesi, ihalelerde coğrafi bölge ve miktar paylaşımı yapılması, ithalatçıların faaliyetlerinin zorlaştırılması vb. eylemlerin, devletin gübre sektöründeki düzenlemeleri ile hiçbir ilgisi bulunmadığı dikkate alındığında, rekabet ihlallerinin yürürlükteki gübre mevzuatından kaynaklanan kaçınılmaz uygulamalar olduğu yönündeki savunmanın tamamen gerçek dışı olduğu görülmektedir.

- Teşebbüsler savunmalarında, soruşturmada görevlendirilenlerin meslek personeli uzmanlardan oluşması gerektiğinden bahisle, usul açısından geçersizlik iddiasında bulunmuşlardır. 4054 sayılı Kanun'un 36 ıncı maddesinin son fıkrasında, rekabet uzman ve yardımcılarının meslek personeli sıfat ve yetkilerini taşıyacakları açıkça ifade edilmiştir. Rekabet Kurumu Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmeliği'nin Meslek Personelinin Görevleri başlıklı 67 nci maddesinde, "*Başkan tarafından verilecek görev üzerine Kanun'un 40 ve 41 inci maddelerinde düzenlenen araştırmaları yapmak; Kurul soruşturma yapılmasına karar verdiği taktirde soruşturmanın raportörlüğünü yapmak*" sayılmaktadır. 4054 sayılı Kanun'un 43 üncü maddesine göre Kurul tarafından görevlendirilen raportörlerin soruşturmayı yürütürken Kanun'un 14 ve 15 inci maddelerindeki yetkilerini kullanabilecekleri de 44 üncü maddede açıkça ifade edildiğinden, soruşturma heyetinin yetkileri konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır.

- Savunmalarda öne çıkan bir diğer husus, özellikle Ege Gübre'nin üzerinde durduğu, yalnızca tek bir teşebbüste elde edilen delillerin kendilerinde bulunmaması nedeniyle teşebbüslerini bağlamayacağı iddiasıdır. Ne var ki, rekabet hukuku kapsamında bir delilin kaç teşebbüste bulunduğu bir önemi

4190 bulunmamaktadır. Esas olan, bir delil çerçevesinde tespiti yapılan bir ihlale hangi teşebbüslerin katıldığına ortaya konulmasıdır. Keza gübre üreticileri, fiyat tespiti ve diğer ihlal iddialarına dayanak teşkil eden delilleri belge bazında ayrı ayrı değerlendirmeye tabi tutarak bu belgelerin diğer teşebbüslerin şahsi görüşlerini yansıtır şekilde savunmalar da yapmışlardır. Kurul, bir ihlalin tespitine olanak veren delil ve belgelerin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği düşüncesindedir.

4200 - Destekleme ödemelerindeki gecikmelerin gübre satış fiyatlarına yansıtılmasına ilişkin fiyat tespiti anlaşması iddiası Toros Gübre, BAGFAŞ, GÜBRETAS ve Ege Gübre teşebbüslerinin savunmalarında reddedilmiştir. Halbuki, söz konusu teşebbüsler 15 Nisan 1998 tarihli belgeden açıkça görüldüğü üzere, destekleme avanslarında bir gecikmenin olması durumunda uygulayacakları fiyatları birlikte tespit etmişler ve tespit edilen bu fiyatları 16 Nisan 1998 tarihinden itibaren bayilerine olan gübre satışlarında uygulamışlardır. Bu çerçevede, 15 Nisan 1998 tarihli ve zımni olarak kabul edilmiş bir fiyat tespiti anlaşması ve gübre satış fiyatları üzerindeki uygulaması da mevcut iken, adı geçen teşebbüslerin savunmalarını kabul etmek mümkün değildir.

4210 - Gübre üreticileri toplu gübre alım ihalelerinde fiyat tekliflerini gerçek nakliye maliyetlerine göre vermemekte ve kendi bölgelerinde daha yüksek fiyatlardan ihale kazanmaktadırlar. Toros Gübre Genel Müdür Yardımcısı Yavuz Kuran'ın notlarında yer alan "*Paylaşım tamamen coğrafi (Herkes fiyatında serbest üreticiler bölgelerde birbirlerini zorlamıyor ithalatçı ile uğraşılıyor); Bu sene bölgeler kendi içinde bölünmemeli çok aleni oluyor*" ifadeleri, gübre üreticilerinin ihalelerde bölgesel bir paylaşım içinde olduklarını ve belirledikleri bölgelerde birbirlerini zorlamadıklarını, kendi aralarında rekabet etmediklerini teyit etmektedir. Dolayısıyla, Toros Gübre'nin toplu gübre alım ihalelerinde gübre üreticisi kuruluşların kendi fabrikalarının bulunduğu bölgelerdeki ihaleleri nakliye avantajı sebebiyle kazandığı görüşü geçerliliğini yitirmektedir. Öte yandan, toplu gübre alım ihalelerinde gübre üreticileri dışında katılımın olduğu durumlarda açık eksiltme turlarında ve dolayısıyla rekabetteki artış, gübre üreticilerinin TKK ihaleleri öncesindeki koordinasyonuna yönelik tespitler göz önüne alındığında 4220 teşebbüslerin söz konusu ihalelerde uyumlu eylem içerisinde olmadıkları iddiası geçerliliğini yitirmektedir. Ayrıca, Toros Gübre Genel Müdür Yardımcısı Yavuz Kuran tarafından yazılan bilgisayar mesajında yer alan, "*Bu akşam yarınki Şeker Fabrikaları ihalesinin açık eksiltmesi öncesi Ankara'da tüm üreticiler toplanıyoruz. Gerek şeker fab. Gerekse ve daha önemlisi bayi piyasası fiyatları üzerine bir kez daha uzlaşma ortamı yaratılması için toplantı yapılıyor.*" şeklindeki ifadeler de ihaleler öncesinde gübre üreticisi firmalar arasındaki uyumlu eylemi kanıtlayıcı mahiyettedir.

4230 - Gübre üreticilerinin TKK'nın 2000 yılı ilkbahar ihalesinde verecekleri fiyatları tespite ve bu fiyatları bayilerine yönelik satımlarda da uygulayacaklarına yönelik anlaşma metninde, her gübre cinsi için uygulanacak olan \$/ton bazındaki fiyatların belirlendiği görülmektedir. Bu metnin ve sonrasında üretici kuruluşların yetkililerinin konuya ilişkin notlarının incelenmesi neticesinde, gübre üreticisi kuruluşların, TKK'nın 2000 ilkbahar İhalesi öncesinde bir araya gelerek TKK'ya yaptıkları toplu satışlarda verecekleri fiyatları bayilerine yönelik satımlarda da uygulamaya karar verdikleri anlaşılmıştır. Söz konusu anlaşma metninin iki tarafı

4240 bulunmakta olup, taraflardan birini TKK, diğeri ise üretici kuruluşlar oluşturmaktadır. Burada rekabet hukuku bağlamında dikkat çekici olan husus, anlaşmanın TKK ile bir üretici kuruluş tarafından değil, TKK ile tüm üretici kuruluşlar tarafından gerçekleştirilmek üzere hazırlanmış olmasıdır. TKK'nın alıcı konumunda olduğu kimyasal gübre pazarında, üretici kuruluşların satıcı olarak rakip durumda olmaları gerektiği açıktır. Bir alıcı ve bir satıcının karşılıklı olarak bir araya gelerek sözleşme konusu malın satış fiyatı ve satış koşulları üzerinde pazarlık yapmaları doğal bir süreç olarak kabul edilmektedir. Ancak, piyasada satıcı olarak rakip durumda bulunmaları gereken teşebbüslerin bir araya gelerek alıcıya karşı uygulayacakları gübre çeşidi bazındaki fiyatları belirlemiş olmalarının 4054 sayılı Kanun kapsamında bir ihlal olduğu açıktır. Taraflardan biri olan gübre üreticileri arasındaki anlaşma, metinde yer alan şekliyle tamamlanmış olup, yalnızca TKK'nın kabul etmemiş olması nedeniyle uygulanamamıştır. Bir başka deyişle üretici kuruluşlar arasındaki ortak irade gerçekleşmiş ve fiyatlar üzerinde aralarında anlaşma sağlanmış, buna karşılık karşı taraf olan TKK bunu kabul etmemiştir. Rekabet hukukunu ilgilendiren kısmı, anlaşmanın ilk aşaması olan üretici kuruluşlar arasındaki uzlaşmanın gerçekleşmiş olduğu, söz konusu metinde açıkça görülmektedir.

4260 - Rekabet hukuku açısından bakıldığında, ithalatın rekabet gücünü artırıcı ve rekabet ortamının oluşmasına katkıda bulunucu olumlu etkileri ön plana çıkmaktadır. Özellikle az sayıda aktörün faaliyet gösterdiği oligopol piyasalarında rekabetin sağlanması ve korunması açısından ithalat oldukça büyük önem arz etmektedir. Kimyasal gübre sektöründe, Türkiye mamül gübre ithalatının 1998 yılında %68'ini, 1999 yılında da %76,16'sının gübre üreticileri tarafından gerçekleştirildiği dikkate alındığında, sektördeki ithalatçı kuruluşların payının oldukça az olduğu görülmektedir. Sektördeki koşullar bu şekilde oluşmuş iken, gübre üreticisi kuruluşların, kendileri dışında piyasada faaliyet gösteren ithalatçıların kimyasal gübre pazarında ticari faaliyetlerini zorlaştırmaya yönelik GÜD bünyesinde yaptıkları görüşmeler neticesinde anlaşmaya vardıkları açık bir şekilde ortaya konulmuştur.

4270 - TKK'nın 1999 Sonbahar gübre alım ihalesine beş gübre üreticisi kuruluşun uyumlu eylem halinde katılmadıkları iddiasına ilişkin olarak, raportörlerce İGSAŞ'ta tespit edilen "Gübre Üreticileri Derneği" başlıklı belgede yer alan Toros Gübre Genel Müdürü Esin Gökan'ın "... TKK'ne ihalede tavır aldık, İGSAŞ ve TÜGSAŞ'da resmi kuruluş olarak yanımızda yer aldılar, müteşekkirimiz." ifadeleri söz konusu teşebbüslerin bu ihaleye bireysel politikaları nedeniyle katılmadıkları şeklindeki savunmalarının geçersizliğini ortaya koyan delillerden birisidir.

4280 - Toros Gübre ve Kimya Endüstrisi A.Ş.'nin savunmalarında ısrarla, 1998 ve 1999 yıllarına ait fiyat tespiti anlaşmaları iddiasına yönelik olarak, Toros Gübre'nin söz konusu yıllara ait gübre çeşitleri bazında fiyat artış oran ve tarihlerinin diğer gübre üreticileri ile uyumsuzluk gösterdiği ileri sürülmüştür. Ancak, söz konusu savunmada, fiyat tespitine ilişkin olarak sunulan çok açık deliller dikkate alınmamıştır. Toros Gübre tarafından, 1998 ve 1999 yıllarındaki fiyat değişimlerine yönelik olarak aynı gün temelinde yapılan değerlendirmedeki eksiklik, fiyat tespitine ilişkin delil niteliğinde belgelerde yer alan fiyatların, gübre üreticilerinin tamamı tarafından aynı tarihte veya birkaç gün gecikmeyle de olsa uyulduğunun görülmesinden anlaşılmaktadır.

11-04/64-26

4290 - Toros Gübre ve GÜBRETASŞ teşebbüsleri savunmalarında, aralarında akdedilen gübre tedarik anlaşmalarının piyasalarda rekabet üzerinde herhangi bir etkisinin bulunmadığı, tedarik miktarlarının azımsanacak miktarlarda olduğu ve anlaşmaların amacı bakımından da rekabeti sınırlamaya yönelik olmadığı iddialarını ileri sürmüşlerdir. 1999 yılına ait anlaşmalarda yer alan “ *Taraflar birbirlerinden tedarik ettikleri gübreleri kendi bayilerine, diğer tarafın uyguladığı bayi fiyatının altında bir fiyatla satmamayı taahhüt ederler.*” şeklindeki hükmün, anlaşmaya taraf olan ve birbirine rakip konumunda bulunan söz konusu teşebbüslerin fiyatlarını, kendilerinin belirlemesi yerine birbirlerinin fiyatını baz alarak belirlemelerini sağladığından, 4054 sayılı Kanun’un 4 üncü maddesi kapsamında rekabeti ihlal edici nitelikte bir fiyat tespiti olduğu açıktır.

4300 - BAGFAŞ ve GÜBRETASŞ’ta raportörlerce yapılan yerinde incelemelerde elde edilen, 20 Nisan 1998 tarihli “1998 Sonbahar Dönemi TTK İhalesi ve Uyumlu Fiyatlandırma Prosedürü” başlıklı belgelerden görüldüğü üzere DAP/NP20.20.0 :1.45, AN/CAN: 1.15 ve ÜRE/CAN :1.20 şeklinde gübre çeşitlerinin fiyatları arasında korunacak oranlar üzerinde anlaşarak altı gübre üreticisi teşebbüsün fiyat tespiti anlaşması yaptığı Kararın “H.2.1.1.” bölümünde ortaya konulmuştur. Teşebbüsler savunmalarında söz konusu oranların, bayi satış fiyatlarının hesaplamalarında referans noktası olarak kullanılmasının anlamlı olmadığını ileri sürmüşlerdir. Kurul, belirli gübre çeşitlerinin tüketiciye olan satış fiyatları arasında belirli bir oran üzerinde anlaşmaya varılmasının nihai olarak fiyat tespitine sebebiyet veren ve varılan anlaşmaların kontrolünü sağlayan bir unsur olarak kabul etmiştir.

4310 - İGSAŞ, savunmasında, FOT satış yapması nedeniyle, her bayisinde farklı satış fiyatı olacağı iddiasında bulunmuştur. Ancak, fiyat tespitine yönelik iddialar İGSAŞ’ın bayilerinin satış fiyatlarına yönelik olmayıp, söz konusu teşebbüsün bayilerine olan satış fiyatlarını kapsamaktadır.

4320 - İGSAŞ’ın iddialarından biri de Başbakanlık genelgesi gereğince, ayda %2 zam yapma hakkına sahip olduğudur. T.C. Başbakanlık Özelleştirme İdaresi Başkanlığı’ndan 2000 yılı içerisinde İGSAŞ’a gönderilen yazıda, Hazine Müsteşarlığı’nın yayınladığı Genelge’ye istinaden, 2000 yılı içerisinde Hükümet tarafından uygulanan enflasyon programı çerçevesinde, Kamu İktisadi Teşebbüsleri tarafından yapılacak zamlarda programın hedeflerine uygun olması istenmektedir. Söz konusu yazıdan anlaşıldığına göre, 2000 yılı Türkiye’nin enflasyon hedefi %20 olarak hedeflenmiştir. Halbuki İGSAŞ 2000 yılı için, üre gübresinin satış fiyatlarını aşağıdaki oranlarda artırmıştır:

Ocak	% 10,44
Şubat	% 14,86
Nisan	% 2
Mayıs	% 10.5
4330 Haziran	% 10.08
Temmuz	% 2.10
Ağustos	% 25.86

Yukarıdaki verilerden görüldüğü üzere, İGSAŞ, ürenin fiyatına yalnızca Ağustos ayında % 25,86 oranında zam yapmıştır. 2000 yılında ise üreye toplam olarak %100 zam yaparak, enflasyon hedefinin beş katı kadar fiyat artışı gerçekleştirmiştir. İGSAŞ'ın Hazine'nin hedeflerine uygun bir fiyatlandırma yapmadığı ve İGSAŞ'ın Yönetim Kurulu'nca belirlenen fiyatların uygulandığı açıktır.

4340 - BAGFAŞ, 4054 sayılı Kanun'un 15 inci maddesinin Kurul'a incelemede bulunma yetkisini verdiğini arama yetkisini vermediğini ve Soruşturma Heyeti tarafından yapılan yerinde incelemeler sırasında ajandalara ve özel evraklara el konulduğunu ve 4054 sayılı Kanun'a aykırı şekilde temin edilen bilgilerin delil olamayacağını ileri sürmüştür. 4054 sayılı Kanun'un 15 inci maddesinde, yerinde inceleme kapsamında, teşebbüslerin her türlü mal varlığına ilişkin mahallinde incelemeler yapılabileceği, defterlerin, her türlü evrak ve belgelerinin incelenebileceği ve gerekirse suretlerinin alınabileceği ifade edilmektedir. Öneri ve soruşturma dönemlerinde ilgili teşebbüse ait binalarda, Kanun'un 15 inci maddesi kapsamında yerinde incelemeler yapılmış ve soruşturma ile ilgili görülen evrakların birer suretleri alınmış olup, asılları ilgili teşebbüste bulunmaktadır. Dolayısıyla evraklara el konulduğu iddiasının doğruluk payı bulunmamaktadır.

4360 - Ege Gübre, pazardaki konumu itibarıyla fiyat takipçisi konumunda olduğunu ve dolayısıyla fiyat tespiti anlaşmalarının bir parçası olamayacağı iddiasında bulunmuştur. Ege Gübre, soruşturmaya taraf olan gübre üreticileri arasında en küçük pazar payına sahip olan teşebbüstür. Ancak, Kararın "H.2.1." bölümünde yer verilen birçok belge çerçevesinde yapılan değerlendirmelerde, Ege Gübre Genel Müdürü Bülent Çakın'ın da katıldığı GÜD toplantılarında söz konusu üreticilerin 1998 ve 1999 yıllarında gübre satış fiyatlarında fiyat tespiti anlaşmaları yaptıkları açıkça ortaya konulmuştur. Bu çerçevede; Ege Gübre'nin, en küçük pazar payına sahip teşebbüs olmasına karşın, fiyat artışlarını fiyat takipçiliği ile değil diğer üreticilerle katılmış olduğu anlaşmanın uygulaması çerçevesinde yaptığı kanaatine ulaşılmıştır. Keza, Ege Gübre'nin söz konusu fiyat tespiti anlaşmalarındaki sorumluluğu bakımından diğer büyük pazar payına sahip gübre üreticilerinden herhangi bir farkı bulunmamaktadır. Ege Gübre'nin ihlale konu olan yıllardaki gübre satış fiyatlarını kendi özgür iradesi ile oluşan pazar davranışı ile belirlemediği fatura fiyatlarındaki uygulamadan da açıkça görülmüştür.

4370 - GÜBRETAF, bir kamu iştiraki olması sebebiyle piyasada rekabet gücü açısından zorluklarla karşı karşıya olduğunu, Rekabet Kurulu'nun Çay İşletmeleri ile ilgili olarak yürüttüğü soruşturmadaki kamu kuruluşları hakkındaki uygulamasını kendileri bakımından da uygulaması gerektiğini ileri sürmüştür. Kurul, kararlarında her vakayı amaç, kapsam ve etki açısından farklı özellikleriyle irdelemekte ve ilgili pazarın özelliklerini de dikkate alarak sonuca ulaşmaktadır. Rekabet Kurulu'nun 4054 sayılı Kanun'u uygulayan makam olarak takdir yetkisini kullanırken, her sektörün kendine özgü rekabet koşullarını ve olay bazındaki somut koşulları esas aldığı unutulmamalıdır. GÜBRETAF'ın savunmalarında atıf yapılan ÇAY-KUR Kararının birden fazla gerekçesi olduğu ve söz konusu Kurul kararında ÇAY-KUR'un kamu kurumu olmasından ziyade, 4054 sayılı Kanun'un 3 üncü maddesi anlamında "bağımsız karar verebilme" unsurunun sorgulandığı gözden kaçırılmamalıdır.

4390 - GÜBRETAS, 1995 yılından beri TKK Genel Müdürü ile Genel Müdür Yardımcılarından önemli bir bölümünün GÜBRETAS Yönetim Kurulu'nda görev yapmalarından dolayı, TKK ihalelerinde GÜBRETAS'ın diğer üreticilerle birlikte hareket etmesinin mümkün olmadığını ileri sürmüştür. TKK ile GÜBRETAS arasındaki kontrol ilişkisi doğru olmakla birlikte, söz konusu teşebbüsün GÜD toplantılarına devamlı iştirak ettiği, fiyat tespiti gibi rekabet ihlallerine diğer üreticilerle birlikte katıldığı, TKK aleyhine olarak nitelendirilebilecek Standart Satış Şartnamesi'ne imza attığı unutulmamalıdır. GÜBRETAS'ın özellikle GÜD bünyesinde TKK'ya karşı bir tavır olan Standart Satış Şartnamesi'ni kabul etmiş olması, GÜD üyeleri arasındaki rekabeti bozucu uygulamalardan kendini soyutlamadığını ve birlikte harekete katıldığını göstermektedir. Toros Gübre Genel Müdür Yardımcısı Yavuz Kuran'ın notlarında tespit edildiği üzere, GÜBRETAS Genel Müdürünün, TKK ihalelerine yönelik gübre üreticileri arasındaki miktar paylaşımına ilişkin önerilerde bulunmuş olması da, GÜBRETAS'ın TKK'dan bağımsız hareket ettiğine delil olarak kabul edilmiştir.

4400 - TÜGSAŞ, diğer üretici kuruluşlarca anlaşarak fiyat tespiti yapmasının ve buna göre hareket etmesinin bir kamu kuruluşu olması nedeniyle fiilen ve hukuken mümkün olmadığını ve fiyat ayarlamalarının bağlı bulunan Bakanlığın şifahi izninden sonra, Yönetim Kurulunun Genel Müdürlük makamına verdiği yetkiye istinaden yaptıklarını ileri sürmüştür. TÜGSAŞ 1998 yılında özelleştirme programına alınmıştır. TÜGSAŞ'ın özelleştirme kapsamında olması sebebiyle tabii bulunduğu 4046 sayılı Kanun'un 17 (E) maddesinin; "Özelleştirme programındaki kuruluşlardan, anonim şirket statüsünde olanların ürettikleri ve/veya sattıkları mal veya hizmetlerin fiyat ve tarifeleri bu kuruluşların yönetim kurulunca, diğerlerinde ise yetkili organlarınca belirlenir." şeklindeki hükmü fiyatlar ve tarifeler konusundaki yetkiyi açıkça teşebbüs yönetim organlarına bırakmıştır. Keza, Hazine Müsteşarlığı tarafından, 2000 yılında açıklanan enflasyon hedefine uygun olarak Kamu İktisadi Teşebbüslerinin %20'lik enflasyon hedefine uygun hareket etmeleri yönünde genelge yayınlandığı bilinmektedir. Ancak, TÜGSAŞ yalnızca CAN gübresinin satış fiyatını 2000 yılı içinde %76 artırmıştır. Bu artış oranı da, TÜGSAŞ'ın fiyat artışlarındaki kararlarını "hükümet genelgeleri" çerçevesinde değil, Yönetim Kurulu ve Genel Müdürlüğü'nün iradeleri kapsamında aldığını göstermektedir.

4410

J. GEREKÇE VE HUKUKİ DAYANAK

4420 4054 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinde, "*belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşmaların hukuka aykırı ve yasak olduğu*" düzenlenmiştir. Bu hüküm, bütün teşebbüsler arası anlaşma, karar ve uyumlu eylemlere geniş bir şekilde uygulanmakta olup, temel amacı, her bir teşebbüsün kendi ticari politikalarını ve piyasadaki faaliyetlerini tek başına, diğerlerinden bağımsız olarak belirlemesidir.

4430

Rekabet hukuku açısından fiyat tespitine ve pazar paylaşımına yönelik anlaşmalar en ağır rekabete aykırılık halleri arasında değerlendirilmiş ve çok açık bir biçimde yasaklanmıştır.

Bir anlaşmada, rekabeti sınırlama amacı açıksa, anlaşmanın kendisi veya en azından rekabeti bozucu hükümleri, "per se" bir rekabet ihlali oluşturur. Bu durumda anlaşmanın rekabet üzerindeki etkilerinin incelenmesine gerek yoktur. Rekabeti bozucu nitelikte olan anlaşmalar, tarafların kendi bağımsız rekabetçi faaliyetlerini ortak çıkarlar adına gözden çıkardıkları bir yapısal çerçeve yaratır. Bu sebepten dolayı, sadece rekabete aykırı bir anlaşmaya taraf olmak, anlaşma etkilerini gerçekleştirmemiş olsa dahi yasaktır.

- 4440 Öte yandan, 4054 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesinin gerekçesinde, *"Bu Kanunun amacı rekabetin korunması olduğuna göre, rekabeti engelleyici, kısıtlayıcı veya bozucu teşebbüsler arası anlaşma ve uygulamaların yasaklanması gerekir. Maddenin amacı bakımından anlaşma, hukuki şekil şartlarına uymasa bile tarafların kendilerini bağlı hissettikleri her türlü uzlaşma ya da uyuşma anlamında kullanılmıştır. Anlaşmanın yazılı veya sözlü olmasının önemi yoktur. Teşebbüsler arasında bir anlaşmanın varlığı tespit edilemese bile teşebbüsler arasında kendi bağımsız davranışları yerine geçen bir koordinasyon veya pratik işbirliği sağlayan, doğrudan veya dolaylı ilişkiler de, eğer aynı sonucu doğuruyorsa, yasaklanmıştır. Böylece teşebbüslerin Kanuna karşı hile yolu ile rekabeti sınırlayıcı uygulamaları*
- 4450 *meşru göstermeleri engellenmek istenmiştir"* denilerek, anlaşma kavramının, sözleşmelerden çok daha geniş bir irade birlikteliği niteliğinde olduğu açıklanmıştır. Sözleşme olmaksızın da rekabet ortamını bozan her türlü ilişkinin uygulamaya sokulması da anlaşma niteliğindedir. Ayrıca, rekabeti kısıtlayıcı, sınırlayıcı, ya da ortadan kaldırıcı etkileri nedeniyle, "centilmenlik anlaşmaları" ve "sözlü anlaşmalar" da 4054 sayılı Kanun'un 4 üncü maddesi kapsamında değerlendirilmektedir.

- 4460 Yukarıda yer verilen değerlendirmeler ışığında; Rekabet Kurulu'nun 26.07.2007 tarih ve 07-62/738-266 sayılı kararının Toros Gübre açısından, Danıştay 13. Dairesi tarafından iptal edilmesi üzerine, adı geçen teşebbüsün 4054 sayılı Kanun'u ihlal eder nitelikteki eylemlerinin yeniden değerlendirilmesi sonucunda,

- 1- Toros Gübre, BAGFAŞ, Ege Gübre, Gübretaş ve İGSAŞ'ın gübre satış fiyatlarını anlaşarak tespit ettikleri,
- 2- Toros Gübre, BAGFAŞ, Ege Gübre, Gübretaş ve İGSAŞ'ın, Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği ile Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin gerçekleştirdiği toplu gübre alım ihalelerinde uyumlu eylem halinde belli bölgeleri ve dolayısıyla bu bölgelerde tedarik edilen miktarları paylaştıkları,
- 3- Toros Gübre, BAGFAŞ, Ege Gübre ve İGSAŞ'ın; Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği'nin 1999 Sonbahar İhalesine uyumlu eylem halinde girmedikleri,
- 4470 4- Toros Gübre, BAGFAŞ, Ege Gübre, Gübretaş ve İGSAŞ'ın; 1998 yılında, rakip konumundaki ithalatçı kuruluşların faaliyetlerini zorlaştırmaya yönelik olarak anlaşmışları

tespit edilmiş; bu eylemlerin, 4054 sayılı Kanun'un "Rekabeti Sınırlayıcı Anlaşma, Uyumlu Eylem ve Kararlar" başlıklı 4 üncü maddesinin, *"Belirli bir mal veya hizmet piyasasında doğrudan veya dolaylı olarak rekabeti engelleme, bozma ya da kısıtlama amacını taşıyan veya bu etkiyi doğuran yahut doğurabilecek nitelikte olan teşebbüsler arası anlaşmalar, uyumlu eylemler ve teşebbüs birliklerinin bu tür karar ve eylemleri hukuka aykırı ve yasaktır"* şeklindeki genel hükmünü ve özellikle de, *"Mal veya hizmetlerin alım ya da satım fiyatının, fiyatı oluşturan*

4480 *maliyet, kar gibi unsurlar ile her türlü alım yahut satım şartlarının tespit edilmesi” hükmünü içeren (a) ve “Mal veya hizmet piyasalarının bölüşülmesi ile her türlü piyasa kaynaklarının veya unsurlarının paylaşılması ya da kontrolü” hükmünü içeren (b) bendini açıkça ihlal eder nitelikli olduğu görüşüne ulaşılmıştır.*

Anılan teşebbüslerden BAGFAŞ, Ege Gübre, Gübretaş ve İGSAŞ hakkında daha önce verilmiş olan Rekabet Kurulu kararları (05.01.2006 tarih, D1/1/Ç.D.-00/2 sayılı karar ve 26.07.2007 tarih, 07-62/738-266 sayılı karar) halen cari olduğundan bu teşebbüsler hakkında yeniden bir karar tesisine ihtiyaç bulunmamaktadır.

4490

4054 sayılı Kanununun 16 ncı maddesinin ikinci fıkrası, *“bu Kanunun 4 üncü ve 6 ncı maddesinde yasaklanmış olan davranışları gerçekleştirdiği Kurul kararı ile sabit olanlarla bu Kanunun 11 inci maddesinin (b) bendinde yazılı davranışlarda bulunan teşebbüs niteliğindeki gerçek ve tüzel kişiler ile teşebbüs birlikleri ve/veya bu birliklerin üyelerinin bir yıl önceki mali yıl sonunda oluşan ve Kurul tarafından saptanacak olan yıllık gayri safi gelirin yüzde onuna kadar para cezası verilebileceğini”* hükme bağlamaktadır. Bu bağlamda, Kurul tarafından takdir olunan idari para cezasının belirlenmesinde, Toros Gübre'nin, 1999 mali yıl sonunda oluşan yıllık gayri safi gelirleri esas alınmıştır.

4500

K. SONUÇ

Önaraştırma ve soruşturmaya ait tüm savunma, ek savunma, sözlü savunma tutanakları, sözlü savunma toplantısının ses kayıtlarının yazılı açılımı, raporlar, Danıştay kararları, tüm dosya münderecatında yer alan bilgi ve belgeler okunup incelenerek yapılan görüşmeler sonucunda;

1. Toros Gübre ve Kimya Endüstrisi A.Ş. (Toros Tarım San. Tic. A.Ş.)'nin,

4510

a) Gübre satış fiyatlarını rakip üretici kuruluşlarla anlaşarak tespit etmek, 1996-1999 yılları arasında Tarım Kredi Kooperatifleri Merkez Birliği ile Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin gerçekleştirdiği toplu gübre alım ihalelerinde, diğer teşebbüslerle uyumlu eylem halinde belli bölgeleri ve dolayısıyla bu bölgelerde tedarik edilen miktarları paylaşmak, TTKMB'nin 1999 sonbahar ihalesine diğer teşebbüslerle uyumlu eylem halinde girmemek, 1998 yılında, rakip konumdaki ithalatçı kuruluşların faaliyetlerini zorlaştırmaya yönelik olarak diğer üretici teşebbüslerle anlaşmak suretiyle 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesini ihlal ettiğine,

4520

b) Bu nedenle, 4054 sayılı Kanun'un 23.1.2008 tarih, 5728 sayılı Kanun'la değişik 16. maddesi ve para cezasında lehe düzenlemeler ile 1999 yılı sonunda oluşan gayri safi gelirleri dikkate alınarak taktiren %2,7 oranında olmak üzere Toros Tarım San. Tic. A.Ş. (Toros Gübre ve Kimya Endüstrisi A.Ş.)'ye 2.445.956,16 TL idari para cezası verilmesine,

2. Toros Tarım San. Tic. A.Ş. (Toros Gübre ve Kimya Endüstrisi A.Ş.), Bagfaş ve Ege Gübre'nin birlikte hareket ederek gübre satışlarını 28.2.2000 tarihinde yayımlanan Kararname'ye karşı durdurduklarını açıklamalarının ve bu tarihten sonra bayilerine satışları durdurmaları yönünde talimat vermelerinin, amacı

11-04/64-26

4530 bakımından rekabeti engellemeye yönelik olmadığı ve sonuçları bakımından da bu yönde bir etki doğurmadığı görüldüğünden bir ihlal oluşturmadığına,

3. Gübre üreticisi kuruluşlar tarafından TTKMB ve toplu gübre alım ihaleleri yapan diğer kuruluşlara teklif edilmek üzere hazırlanan Standart Satış Şartnamesi'nin, anlaşma veya teşebbüs birliği kararı niteliğinde bir ihlal teşkil etmediğine,

4540 4. 15.10.1996 tarihli anlaşmadaki, herhangi bir kuruluş bayisine diğer bir kuruluşun bayilik vermemesi, FOT satış yapılmaması, bayileri denetleyecek ortak izleme grubunun oluşturulması, bayilere hiçbir ad altında prim, iskonto vs. verilmemesi gibi hususların uygulandığına dair yeterli delil olmadığına,

5. Gübre üreticisi teşebbüslerin yukarıda belirtilen rekabet ihlallerine son vermelerine, ayrıca söz konusu teşebbüslerin kendi aralarında veya Gübre Üreticileri Derneği vasıtasıyla bilgi alışverişi vb. yollarla rekabet koordinasyonuna yol açacak davranışlarda bulunmamalarına,

4550 6. 5388 sayılı Kanun'un 2 nci maddesi ile 4054 sayılı Kanun kapsamında bulunan anlaşmaların bildirilmesi yükümlülüğü kaldırıldığından, anlaşmaların bildirilmemesinden dolayı, adı geçen teşebbüse ve teşebbüsün yönetim organlarında görev alan gerçek kişiler hakkında karar verilmesine yer olmadığına,

OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.